Oulun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022

Sisällysluettelo

1. Johdanto ... 2
2. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytila ja palvelutarpeet ... 4
3. Lasten ja nuorten palveluja ohjaava kaupungin strategia ja keskeiset tavoitteet ... 11
3.1. Kaupunkistrategia 2030 ... 11
3.3. Lapsen oikeudet ja lapsistrategia ... 14
3.4. Alueellinen palvelujen järjestäminen ... 16
3.5. Sote- uudistuksen ennakoidut vaikutukset lasten ja nuorten palvelujen järjestämiseen ... 18
4. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen ... 19
4.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ... 19
4.2 Kulttuuri lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä ... 21
4.4 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa ... 23
4.5 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen ... 24
4.6 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen ... 26
5. Kasvatusta tukevat palvelut ... 28
5.1 Vanhempien ja huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä ja tuen tarpeen tunnistaminen ... 28
5.2 Lapsen ja nuoren kasvun, oppimisen ja opiskelun tukeminen? ... 29
5.3 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa ... 31
6. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ... 33
6. 1. Yleistä ... 33
6.2 Sosiaalihuoltolaki ... 35
7. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ... 38
7.1 Lastensuojelun asiakkuuksista ... 40
7.2 Lastensuojelun palvelutarpeen selvitykset sekä asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote ... 43
7.4 Sijaishuollon järjestäminen: kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus ... 44
8. Seuranta ja arviointi ... 47
9. Osallistava kokemustieto lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa ... 48
9.1. Lapset ja nuoret ... 48
9.2. Oulun nuorten edustajisto ONE ... 49
9.3 Lastensuojelun kokemusasiantuntijat ... 50
9.3 Kouluvanhemmat ... 50
9.4 Järjestöt ... 51
10. Yhteenveto ... 54
Liitteet ... 56

1. Johdanto

Oulun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ohjaa, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävää työtä. Suunnitelman tehtävänä on varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä. Muut lasten, nuorten ja perheiden palveluja ohjaavat lakisääteiset ja suositusten mukaiset suunnitelmat ovat osa hyvinvointisuunnitelmaa (liitteet).

Hyvinvointisuunnitelmassa luodaan kuva Oulun kaupungin toteuttamasta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipolitiikasta sekä lapsille, nuorille ja perheille tarjottavien palveluiden sisällöstä ja painotuksista, palvelujen toimivuudesta, vastaavuudesta, riittävyydestä ja resursseista suhteessa palvelutarpeeseen.

Hyvinvointisuunnitelma on samalla Lastensuojelulain (417/2007 12§) mukainen suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnassa. Lain mukaan kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman sekä seuraa ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana. Valtuuston tulee ottaa suunnitelman toteuttaminen huomioon kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa. Suunnitelma ohjaa konkreettisesti kunnan hyvinvointi- ja lastensuojelupolitiikkaa. Suunnitelmien avulla valtio myös seuraa lasten ja nuorten hyvinvointityötä ja lastensuojelun toteuttamista kunnissa. Suunnitelma on laaja-alainen ja koskee lasten ja nuorten kasvuoloja, hyvinvoinnin edistämistä ja epäkohtien ehkäisemistä, vanhemmuuden tukea sekä lasten ja nuorten erilaisia palveluja mukaan lukien lastensuojelupalvelut.

Lastensuojelulain 12§:n mukaan hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot:

1. lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
2. lasten ja nuorten hyvinvointia edistävistä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
3. lastensuojelun tarpeesta kunnassa
4. lastensuojeluun varattavista voimavaroista
5. lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä
6. yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä
7. suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 9 § edellyttää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista ja edistämistä. Kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.

SHL 10§ mukaan Lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022 on laadittu päivittämällä aiempi hyvinvointisuunnitelma (2018-21) ajantasaisella tiedolla. Ratkaisuun on päädytty, koska v. 2023 alusta käynnistyvä sote-uudistus muuttaa lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen järjestämisvastuita ja tämän muutoksen mukainen suunnitelma tullaan laatimaan vuoden 2022 aikana yhteistyössä tulevan hyvinvointialueen kanssa. Vuodesta 2023 eteenpäin lasten ja nuorten hyvinvoinnin tavoitteet ja sisällöt kuvataan sekä kaupungin että hyvinvointialueen tasolla.

Käsillä olevan hyvinvointisuunnitelman runko muodostuu lasten ja nuorten palvelujen keskeisistä periaatteista, linjauksista sekä asiakirjoista, joissa määritellään lasten ja nuorten palvelujen tavoitteet ja sisällöt. Lapsiperheiden, lasten ja nuorten palvelutarpeet ja kehittämiskohteet on kirjattu valtuuston hyväksymään laajaan hyvinvointikertomukseen 2022. Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet kirjattu toimialueiden talousarvio- ja käyttösuunnitelmiin. Suunnitelman toteutumista arvioidaan tilinpäätöksen yhteydessä. Suunnitelman laatimisessa on hyödynnetty laajasti eri sidosryhmien sekä lasten ja nuorten näkemyksiä hyvinvoinnista.

2. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytila ja palvelutarpeet

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman palvelutarpeet on koottu hyvinvointikertomuksen 2022 tietojen pohjalta. Niiden avulla kuvataan lasten ja nuorten keskeisiä palvelutarpeita eri näkökulmista.

Väestö- ja perherakenne
Oulun väkiluku oli vuoden 2020 lopussa 207 424. Oulun väkiluku on kasvanut viime vuosina vajaalla 2 000 asukkaalla vuodessa. Luonnollinen väestönkasvu kääntyi laskuun Oulussa vuonna 2013 ja lasku on jatkunut näihin päiviin saakka. Luonnollinen väestönkasvu oli 722 henkilöä vuonna 2020. Näyttäisi siltä, että nyt syntyneiden määrän lasku olisi taittumassa. Vaikka syntyneiden määrä on Oulussa laskenut, on Oulussa kuitenkin suhteellisen korkea syntyvyys ja vuonna 2020 syntyneitä oli 2 108.

Oulun väestörakenteelle on edelleen leimallista sen nuoruus, vaikka syntyneiden määrän väheneminen on pienentänyt lapsi-ikäluokkia. 0–6-vuotiaiden määrä on vähentynyt merkittävästi. Tämä heijastuu tulevina vuosina ensiksi perusopetusikäisten lasten määrään ja myöhemmin lukioikäisten määrään. 7–12-vuotaiden määrä on kääntynyt laskuun vuonna 2020. 13–15-vuotiaiden määrä kääntyy laskuun vuonna 2024 ja 16–18-vuotiaiden määrä kääntyy laskuun vuonna 2027. Tilastokeskuksen uusimman väestöennusteen mukaan 0–6-vuotiaiden määrä kääntyisi maltilliseen kasvuun vuonna 2024. Tämä näkyisi vuoden 2030 tienoilla myös siinä, että 7–12-vuotiaiden määrä kääntyisi lievään kasvuun.

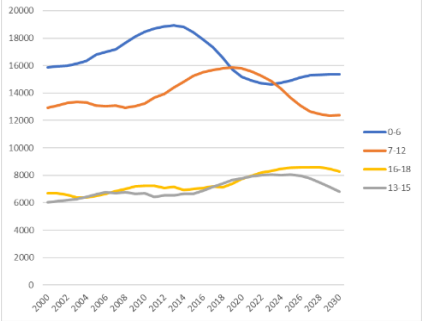

Kuva 1. Lapsi- ja nuorisoikäluokkien toteutunut kehitys ja ennuste vuoteen 2030 (Tilastokeskus)

Lapsiperheiden osuus perheistä on vähentynyt. Perheitä oli Oulussa 52 572 vuonna 2020. Perheitä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, oli 22 019 (41,9 % kaikista perheistä). Yksinhuoltajaperheiden osuus on kasvanut. Lapsiperheistä 22 prosenttia on yhden huoltajan perheitä.

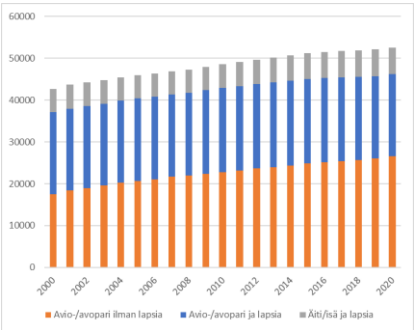

Kuva 2. Perheet tyypeittäin (Tilastokeskus)

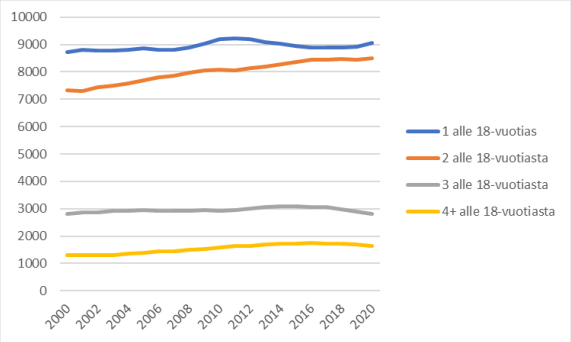

Kuva 3. Lapsiperheet lasten määrän mukaan (Tilastokeskus)

Pienituloisuus

Taloudellinen tilanne vaikuttaa myös merkittävästi hyvinvointiin. Oulussa pienituloisten kotitalouksien osuus on 14,8 prosenttia ja pienituloisissa perheissä asuu 12,1 prosenttia alle 18-vuotiaista lapsista (noin 5 250 oululaista lasta). Suurista kaupungeista pienituloisuusaste on korkein Turussa, Tampereella ja Oulussa. Pienituloisuusaste laski hieman vuonna 2020 kaikissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa. Koronavuotta 2020 voi verrata taantumaan. Taantumissa tuloeroilla on taipumus supistua. Pienituloisuus kuvaa keski- ja pienituloisten välisiä suhteellisia tuloeroja, joten sen kehitys riippuu paitsi pienituloisten kotitalouksien omasta tulokehityksestä, myös mediaanitulon kehityksestä. Mikäli mediaanitulo alenee, pienituloisuusaste voi myös laskea eikä kyse tällöin välttämättä ole siitä, että tulokehitys olisi myönteistä.

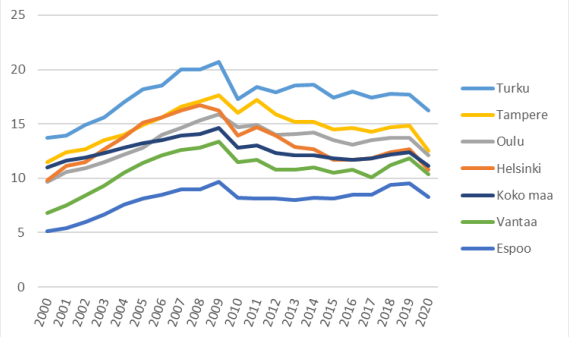

Kuva 4. Lasten pienituloisuusaste suurissa kaupungeissa ja koko maassa, % (Sotkanet)

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi arvioi 8. ja 9. luokkalaisista 23 prosenttia, lukiolaisista 26 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 33 prosenttia. Kiinnostavat harrastukset liian kalliiksi koki 8. ja 9. luokkalaisista ja lukiolaisista 21 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 31 prosenttia.

Varhaiskasvatus ja koulu

Varhaiskasvatuksen peittävyys eli palveluihin osallistuminen on kasvanut tasaisesti. Syksyllä 2016 varhaiskasvatuksen palveluihin osallistui 72 prosenttia varhaiskasvatusikäisistä lapsista ja syksyllä 2021 osallistuminen on noussut 76 prosenttiin. Yksityisen varhaiskasvatuksen osuus on kasvanut. Lokakuussa 2021 yksityisen osuus on 40,6 prosenttia päiväkodeissa olevista lapsista. Avoimen varhaiskasvatuksen toiminta kääntyi voimakkaasti laskuun 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun käynnistyessä syksyllä 2018. Avoimeen varhaiskasvatukseen osallistui 2021 lokakuussa reilut 4 prosenttia lapsista. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen laskeminen on myös vaikuttanut lasten siirtymiseen avoimesta varhaiskasvatuksesta päiväkoteihin, osa- tai kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen.

Koulupoissaolot ovat lisääntyneet vuodesta 2017 lähtien. Peruskoulun oppilaista tehostettua tukea sai 15 prosenttia ja erityistä tukea 5 prosenttia vuonna 2020. Poikien osuus tukea saavista on suurempi kuin tyttöjen.

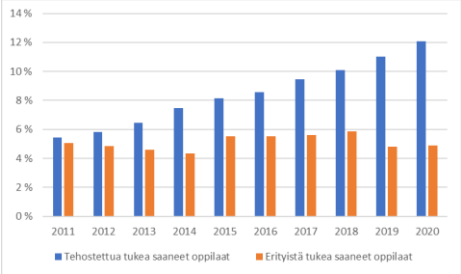

Kuva 5. Tehostettua ja erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat, % (Tilastokeskus)

Lastensuojelu
Strategisena tavoitteena olleeseen kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten prosenttiosuuden vähentymiseen ei ole päästy. Kodin ulkopuolella sijoitettuna olleiden 0–17-vuotiaiden lasten osuus oli 1,69 prosenttia vuonna 2021 ja osuus nousi edelliseen vuoteen verrattuna (1,49 % 2020). Lastensuojelun avohuollon sijoituksia tehtiin vuonna 2021 143 koskien 121 lasta (2020: 169 sijoitusta, 129 lasta). Avohuollon sijoitusten määrä on laskenut edellisvuoteen verrattuna huostaanottojen määrän kasvaessa.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on edelleen kasvanut ja niitä tehtiin viime vuonna 9 186 (2020: 8 458), jotka koskivat yhteensä 4 349 lasta (2020: 4 148). Lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2021 eniten vanhemman päihteiden käytöstä 1 174 kappaletta (2020:1 319), toiseksi eniten ilmoituksiin johti syyt, jotka liittyivät huoleen lapsen hoidosta ja huolenpidon tarpeesta (sisältäen esimerkiksi jokapäiväisten tarpeiden laiminlyönnin ja heitteillejätön). Näitä ilmoituksia tehtiin viime vuonna 1 614 kappaletta (2020: 1 732). Kolmanneksi eniten lapsen päihteiden käytöstä (sis. alkoholi, huumeet ja lääkkeet) 1 277 ilmoitusta (2020: 1 382). Ilmoituksista 33,7 % koski 7-12 -vuotiaita lapsia ja 27,1 % 13-15 -vuotiaita. Eniten ilmoituksia sosiaalihuollosta (19,9 %), terveydenhuollosta (19,0 %) ja opetustoimesta (14,7 %). Anonyymisti ilmoituksia tehtiin 9,8 %, poliisilta 9,0 % ja varhaiskasvatuksesta 1,8 %.

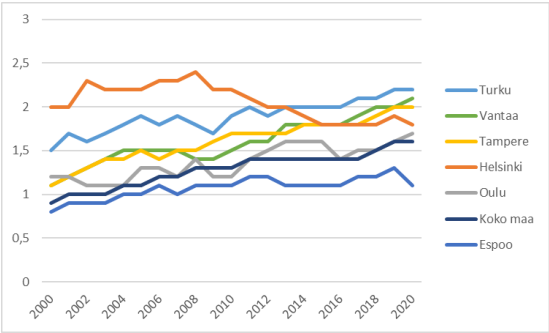

Kuva 6. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat suurissa kaupungeissa ja koko maassa, % vastaavan ikäisestä väestöstä (Sotkanet)

Opiskelu ja työllisyys
Vuonna 2020 peruskoulunsa päättäneitä oli yhteensä 2 310. Heistä jatko-opintopaikan sai 2294 opiskelijaa eli 99 prosenttia koko ikäluokasta. (Sivistys- ja kulttuuripalvelut, tilinpäätös 2020)

Haasteena on tutkintotavoitteisen koulutuksen keskeyttäminen. Lukuvuonna 2018/2019 kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti lukioissa 2,2 prosenttia ja ammatillisessa koulutuksessa 6,4 prosenttia. Keskeyttäneiden osuus kasvoi lukiossa ja laski ammatillisessa koulutuksessa edelliseen lukuvuoteen verrattuna. (Tilastokeskus)

Vuonna 2019 koulutuksen ulkopuolella oli 6,3 prosenttia 17–24-vuotiaista (1 574 henkilöä). Osuus laski hieman edellisestä vuodesta. Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevien 18–24-vuotiaiden osuus oli 16,4 prosenttia (3 743 henkilöä) vuonna 2019. Osuus ja määrä on laskenut viime vuosina. Oulussa syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on suurempi kuin muissa suurissa kaupungeissa. (Sotkanet)

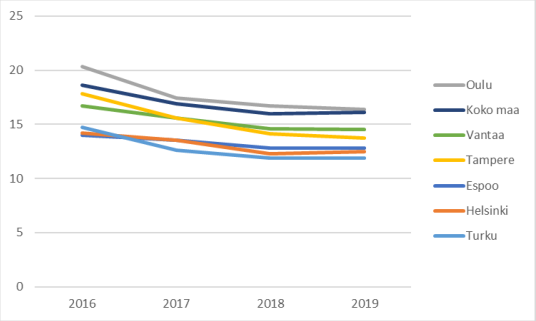

Kuva 7. Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat suurissa kaupungeissa ja koko maassa, % vastaavanikäisistä (Sotkanet)

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavia 16–24-vuotiata on 1,4 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä (384 henkilöä). Osuus ja määrä on kasvanut hieman viime vuosina. Oulussa mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien nuorten osuus on suurempi kuin muissa suurissa kaupungeissa. (Sotkanet)

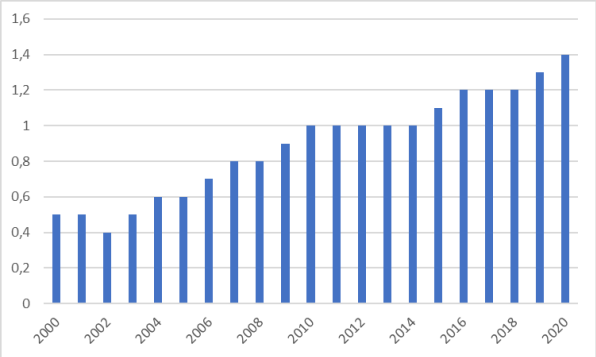

Kuva 8. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet)

Nuorten työllisyystilanne heikentyi koronaepidemian takia. Nuorisotyöttömien osuus 18–25-vuotiaasta työvoimasta oli 20,6 prosenttia vuonna 2020. Vuonna 2020 Oulussa oli alle 25-vuotiaita työttömiä keskimäärin kuukaudessa 2 531 henkilöä. Vuonna 2021 nuorten työllisyystilanne on parantunut ja nuorisotyöttömien määrä on laskenut. Korkea nuorisotyöttömyys on kuitenkin Oulussa pitkään jatkunut rakenteellinen ongelma.

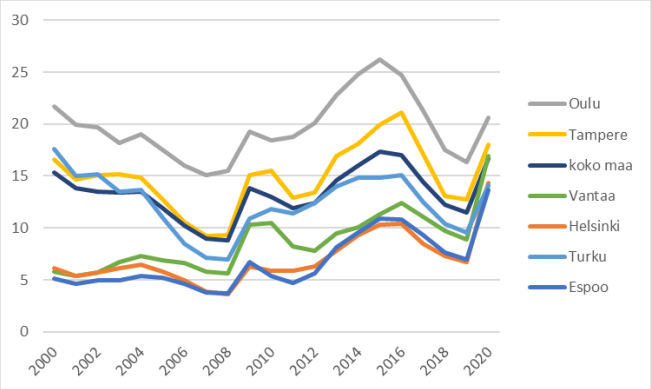

Kuva 9. Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta (Sotkanet)

Koettu hyvinvointi/Kouluterveyskysely

Kouluterveyskyselyn tulosten valossa voidaan todeta niin oululaisten kuin kaikkien suomalaisnuorten mielenterveysoireilun lisääntyneen ja psyykkisen hyvinvoinnin heikentyneen COVID-19-epidemian aikana. Kevään 2021 Kouluterveyskyselyssä nuoret raportoivat lisääntynyttä mieliala- ja ahdistusoireilua, yksinäisyyttä ja heikentynyttä positiivista mielenterveyttä. Erityisesti tyttöjen oireilu on lisääntynyt. Tuloksia tarkasteltaessa on hyvä muista, että enemmistö suomalaisnuorista voi edelleen hyvin. Suurella osalla niistäkin nuorista, jotka kevään Kouluterveyskyselyssä raportoivat mielenterveysoireilua, oireilu on todennäköisesti ohimenevää ja helpottunee epidemiatilanteen rauhoittuessa. Koulujen yhteisöllinen tuki ja erilainen ryhmä- ja harrastetoiminta tukevat paluuta tavallisempaan ja ikävaiheen mukaiseen arkeen. Erityistä huomiota ja tukitoimia tarvitsevat ne nuoret, joilla jo entuudestaan on ollut erilaisia haasteita, joko opillisia tai mielenterveyteen liittyviä sekä ne, joilla oireilu ei väisty arjen normalisoituessa. Tyttöjen runsas oireilu saattaa edellyttää erityisiä, juuri heille kohdennettuja toimia. On tärkeää panostaa nuorten yhteiseen toimintaan ja nuorisotyöhön kunnissa. Nuorten mielenterveyden lähipalveluita ja erilaisia varhaisen tuen interventioita tulee kehittää vastaamaan lisääntyneeseen tuen ja hoidon tarpeeseen. Koulun tukitoimien riittävyys niin oppimisen tuen kuin opiskeluhuoltopalvelujen osalta tulee varmistaa. (lähde: Aalto-Setälä T, Suvisaari J, Appelqvist-Schmidlechner K, Kiviruusu O. Pandemia ja nuorten mielenterveys - Kouluterveyskysely 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Lapset ja lapsiperheet/tiivistelmä/nostot

- Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan 4. ja 5. luokkaisten koettu hyvinvointi on heikentynyt verrattuna vuoden 2019 kyselyyn. Elämään tyytyväisten osuus on laskenut. Mielialaan liittyviä ongelmia ja yksinäisyyttä kokeneiden osuudet ovat nousseet. Kokemus kasvuympäristön turvallisuudesta on heikentynyt. Oululaisten 4. ja 5. luokkalaisten hyvinvointi, terveys, elämäntavat ja kasvuympäristön turvallisuus on kuitenkin hyvällä tasolla verrattuna muissa kuutoskaupungeissa asuviin lapsiin.
- Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan 8. ja 9. luokkaisten koettu hyvinvointi on heikentynyt verrattuna vuoden 2019 kyselyyn. Elämään tyytyväisten osuus on laskenut ja mielialaan liittyviä ongelmia sekä yksinäisyyttä kokeneiden osuudet ovat nousseet. Kokemus kasvuympäristön turvallisuudesta on heikentynyt. Erityisesti tyttöjen koettu hyvinvointi on heikentynyt. Elintavat ovat hieman parantuneet. Oululaisten 8. ja 9. luokkalaisten hyvinvointi, terveys, elämäntavat ja kasvuympäristön turvallisuus on usean mittarin mukaan hyvällä tasolla verrattuna muissa kuutoskaupungeissa asuviin nuoriin. Yksinäisyyttä kokevien osuus on kuitenkin suurempi ja koulunkäynnistä pitävien sekä opettajilta erilaista tukea saavien osuus on pienempi kuin muissa kuutoskaupungeissa keskimäärin.
- Minun elämäni ja arkeni -kyselyn mukaan nuorista (alle 18-vuotiaat) 76 % kokee, että oma arki ja elämä kokonaisuutena on erittäin hyvää tai hyvää. Huolta herättää se, että elämään tyytyväisten oululaisten nuorten osuus on oululaisia vanhempia ikäryhmiä ja koko Pohjois-Pohjanmaan vastaavan ikäisiä alhaisempi. Parhaimmiksi arvioidut elämän osa-alueet olivat asunto, asunnon lähiympäristö, toimintakyky ja turvallisuuden tunne. Huonoimmiksi arvioidut elämän osa-alueet olivat mielen hyvinvointi, työ, elintavat ja fyysinen terveys. Muutosta

kaivattiin mielen hyvinvointiin, ihmissuhteisiin, elintapoihin, vapaa-aikaan ja harrastuksiin. Nuorten mielestä kaupungin tulisi panostaa asuntojen lähiympäristöön, vapaa-aikaan, mielen hyvinvointiin ja harrastuksiin.

- Hyvinvointipäiväkoti ja -koulutoimintamalleissa toteutettavien kokemuksellisen hyvinvointitiedon kyselyissä lapset nostavat tärkeäksi kehittämisen kohteeksi ryhmään kuulumisen ja osallisuuden kokemukset. Lasten kokemukset tulee huomioida päiväkoti- ja kouluyhteisöjen toimintakulttuureja kehitettäessä.
- Lapsiperheiden kokemustiedon kartoituksissa on noussut lasten hyvinvoinnin haasteiksi erityisesti yksinäisyys, kaverien puute, kiusaamisen ja ulkopuolisuuden kokemukset sekä puutteet riittävän tuen ja avun saamisessa matalalla kynnyksellä mielen hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Hyvinvointia lisääviä asioita ovat monipuoliset, lähellä olevat harraste-, kerho- ja vapaa-aikatoiminnan mahdollisuudet, hyvät kulkuyhteydet, hyvät kaverisuhteet sekä turvalliset ja välittävät kasvu- ja kehitysympäristöt.
- Oulun lapsiystävällinen kunta -nykytilan kartoitustyössä kuultiin lapsia ja nuoria omasta tilanteesta. Tuloksissa painottuivat seuraavat asiat:
    - suurin osa lapsista ja nuorista koki, että heidän mielipiteitään omissa asioissa arvostetaan, mutta heitä ei ole tarpeeksi kuultu koko perheeseen vaikuttavissa asioissa (mm. päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat)
    - pysyvien, luotettavien aikuisten puuttuminen aiheuttaa osattomuutta; eniten osattomuuden tunteiden koettiin johtuvan fyysisestä erilaisuudesta tai ne liittyivät johonkin luonteen ominaisuuteen
    - erityisesti maahanmuuttajataustaiset ja sijoitetut lapset ja nuoret ovat kokeneet ennakkoluuloja ja syrjintää
    - suurin osa lapsista ja nuorista koki kuuluvansa johonkin joukkoon tai ryhmään
    - harrastuksia oli sopivasti tarjolla, mutta osa niistä koettiin liian kalliiksi tai niihin ei pystynyt osallistumaan pitkien etäisyyksien vuoksi
- Mielekäs tekeminen ja verkoston yhteistyö tukevat lasten ja nuorten psykososiaalista hyvinvointia. Erityisesti vähävaraisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastamista tulee tukea.
- Koulupoissaolot ovat lisääntyneet. Tarvitaan toimia kouluun kiinnittymisen vahvistamiseen.
- Pienituloisissa perheissä asuu noin 5 250 oululaista lasta. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen puheeksiotto on tärkeää, kun palveluita tarjotaan.
- Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten palvelutarve on kasvanut. Raskaampien palveluiden kustannukset ovat nousseet.

Nuoret/tiivistelmä/nostot

- Lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien koettu hyvinvointi on heikentynyt verrattuna vuoden 2019 kyselyyn. Elämään tyytyväisten osuus on laskenut ja mielialaan liittyviä ongelmia sekä yksinäisyyttä kokeneiden osuudet ovat nousseet. Kokemus kasvuympäristön turvallisuudesta on heikentynyt. Erityisesti tyttöjen koettu hyvinvointi on heikentynyt. Elintavat ovat hieman parantuneet. Ammattiin opiskelevien elintavat ovat huonommat kuin lukiolaisten. Ammattiin opiskelevat viihtyvät koulussa peruskoululaisia ja lukiolaisia paremmin ja heillä on vähemmän koulu-uupumusta. Oululaisten lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien hyvinvointi, terveys, elämäntavat ja kasvuympäristön turvallisuus on usean mittarin mukaan hyvällä tasolla verrattuna muissa kuutoskaupungeissa asuviin nuoriin. Lukiolaisten osalta yksinäisyyttä kokevien nuorten ja keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kokeneiden osuus on kuitenkin suurempi kuin muissa kuutoskaupungeissa keskimäärin. Myös opiskelusta pitävien sekä opettajilta ja opiskeluhuollosta tukea saaneiden osuus on pienempi kuin muissa kuutoskaupungeissa keskimäärin.
- Minun elämäni ja arkeni -kyselyssä oululaisista nuorista aikuisista (18–29-vuotiaat) 76 % arvioi, että elämä kokonaisuudessaan on erittäin hyvää tai hyvää. Huolta herättää se, että elämään tyytyväisten oululaisten nuorten aikuisten osuus on oululaisia vanhempia ikäryhmiä sekä koko Pohjois-Pohjanmaan vastaavan ikäisiä alhaisempi. Parhaimmiksi arvioidut elämän osa-alueet olivat asunto, turvallisuuden tunne, ihmissuhteet ja elinympäristö. Huonoimmiksi arvioidut elämän osa-alueet olivat harrastukset mielen hyvinvointi, taloudellinen toimeentulo ja työ. Muutosta kaivattiin taloudelliseen toimeentuloon, ihmissuhteisiin, mielen hyvinvointiin ja elintapoihin. Nuorten aikuisten mielestä kaupungin tulisi panostaa avun ja palvelun

saantiin, mielen hyvinvointiin, asuntojen lähiympäristöön, elinympäristöön ja turvallisuuden tunteeseen.

- Osalla nuorista on itsenäistymisvaiheessa suuria vaikeuksia. Erityisesti maahanmuuttaja-taustaisten ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten hyvinvointi on huonommalla tasolla esim. syrjäytyneisyyden ja yksinäisyyden osalta.
- Korkea nuorisotyöttömyys on Oulussa pitkään jatkunut ongelma.
- Mielenterveyspalveluiden piirissä olevien lasten ja nuorten määrät ovat jatkaneet kasvua.
- Korona-ajan vaikutukset näkyvät nuorten mielenterveysongelmina ja yksinäisyytenä sekä vaikeutena sitoutua toimintoihin. Sosiaalisen kuntoutuksen tarve kasvaa. Nuorisotyö/etsivä nuorisotyö tukee ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tukemisessa.

3. Lasten ja nuorten palveluja ohjaava kaupungin strategia ja keskeiset tavoitteet

Oulun kaupungin strategisena tavoitteena on vahvistaa lapsille, nuorille sekä lapsiperheille suunnattuja ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen palveluja. Kuntalaisten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään parhaiten tukemalla heitä pärjäämään arjessa ja toimimaan aktiivisena yhteisönsä jäsenenä. Hyvin toimivat peruspalvelut muodostavat kuntalaisten palvelujen ytimen. Tuki- ja erityispalveluilla tuetaan yksilöiden pärjäämistä silloin kun peruspalvelut eivät riitä. Tavoitteena on, että palvelut kootaan asiakaslähtöisesti kokonaisuudeksi lisäämällä eri toimijoiden ja osaajien yhteistyötä. Hyvinvointia edistetään myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointiaktiivisuutta vahvistamalla.

3.1. Kaupunkistrategia 2030

Kaupunkistrategian mukaan Oulu 2030 on asteen verran parempi paikka elää, opiskella ja yrittää. Kulttuuri-ilmastonmuutos on uutta yhdessäolon tunnetta, oululaista asennetta ja tapaa toimia. Vuonna 2030 Oulu on pohjoinen kestävästi kasvava 230.000 asukkaan kansainvälinen keskus. Oulussa yhdistyy inhimillinen ja hyväntuulinen ilmapiiri, huipputeknologia ja yrittäjyys sekä omaleimainen, uutta luova älykäs kulttuuri. Oulussa on osaavaa työvoimaa, korkeatasoinen koulutustarjonta ja nuori väestö. Sivistys rakentaa Oulua. Rakennamme yhdessä kansainvälisiä menestystarinoita ja hyödynnämme rohkeasti digitalisaation mahdollisuudet. Tavoitteena on 2000 työpaikan nettokasvu vuodessa.

Kaupunkistrategian 2030 hyvinvoinnin ja sivistyksen painopisteet:

- Oulussa jokaisella on mahdollisuus elää terveellistä ja turvallista elämää: Vuonna 2023 kaupungin hyvinvointitehtävä muuttuu. Oululainen hyvinvointi kasvaa ihmisten ja asioiden kohdatessa.
- Sivistys rakentaa kestävää ja kansainvälistä Oulua: Oululainen sivistys on opitun, eletyn, koetun ja sydämen sivistyksen summa.

Kaupunkistrategian ja laajan hyvinvointikertomuksen pohjalta laaditaan hyvinvointiohjelma 2023–2025, jonka hyväksyy kaupunginvaltuusto. Hyvinvointiohjelma on yksi kaupunkistrategian toteuttamisohjelma. Hyvinvointiohjelmassa asetetaan väestön hyvinvointia ja terveyttä tukevat kaupunkistrategiaa täsmentävät tavoitteet, toimenpiteet ja seurantaindikaattorit.

Alla olevissa taulukoissa 1 ja 2 on kuvattu kaupunkistrategiasta nousevat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ohjaavat keskeiset tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit.

Strateginen tavoite	Strateginen toimenpide vuosille 2022-2025	Mittarit
1. Oulu kasvattaa hyvinvoivia, välittäviä ja aktiivisia kuntalaisia yhdessä vahvoissa koulutuksen ja osaamisen verkostoissa	1. Tarjoamme kaikille lapsille ja nuorille yhtenäisen kasvun ja opin polun varhaiskasvatuksesta peruskouluun, toisen asteen opintoihin ja korkea-asteelle. Tarjoamme lapsille ja nuorille heidän tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti. 2. Vahvistamme lasten ja nuorten kotipaikkatunnetta ja kansainvälisyysvalmiuksia 3. Oulussa on monipuoliset mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen. Olemme oppimisen ja koulutuksen edelläkävijä ja kansallisen kehittämisen kärjessä. 4. Vahvistamme Innovatiivista kokeilutoimintaa - Oulu on Suomen STEAM-pääkaupunki - Oulu on Suomen oppivin kiertotalouskaupunki - Tutkimustoiminta ja yritysyhteistyö vahvistaa palveluiden vaikuttavaa kehittämistä. 5. Koulutuksen järjestäjänä teemme suunnitelmallista ja tiivistä yhteistyötä seudun ammatillisen ja korkeakoulutuksen kanssa 6. Tarjoamme mahdollisuuden harrastaa tavoitteellisesti kulttuuria ja liikuntaa opintojen yhteydessä	-Varhaiskasvatusta yli 4-vuotiaille on tarjottu kaikille halukkaille. -Jokainen nuori saa yhteishaussa opiskelupaikan toisella asteella perusopetuksen päätyttyä (kyllä/ei) -Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun piirissä olevien toisen asteen opiskelijoiden määrä vähenee edellisvuoteen verrattuna. -Tekninen lukutaito paranee -Toteutuneet A1-kieliryhmät sekä valinnaisten A2-, B2-, ja B3-kieliryhmien määrät -STEAM-oppimisen mahdollisuuksia tarjotaan kaikenikäisille varhaiskasvatuksesta ikäihmisiin, STEAM-verkostoon kuuluvien toimijoiden määrä -LUUPPI-reitin ja kirjastoreitin kattavuus ja käyttöaste -Oulu on aktiivinen toimija kansallisen lukutaitostrategian lukeva kunta -verkostossa (kyllä/ei). Toimenpiteet kuvataan. -Rakennamme moniammatillisen kiertotalouden oppimisyhteisön (kyllä/ei). Toimenpiteet kuvataan.
2. Oulussa tulevaisuuden osaava työvoima ja alueen työpaikat kohtaavat	1. Kehitämme lasten ja nuorten työelämäosaamista sekä vahvistamme työelämäyhteyksiä. Tuemme nuoria löytämään vahvuutensa ja oma koulutus- ja urapolkunsa. 2. Yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen ja työelämäyhteyksien kehittäminen koulutusklusterissa 3. Toisen asteen ja korkea-asteen koulutuspaikkamäärät vastaavat alueen työvoimatarpeeseen 4. Tarjoamme monipuoliset mahdollisuudet kansainväliseen koulutukseen	-Työntaitajien tapahtumiin osallistuneiden oppilaitosten ja oppilaiden määrät -Oulun korkeakouluihin ensisijaisesti hakeneiden määrä pysyy samana tai kasvaa edellisvuoteen verrattuna.

Taulukko 1. Sivistys rakentaa osaavaa, kestävää ja kansainvälistä Oulua.

Strateginen tavoite	Strateginen toimenpide vuosille 2022-2025	Mittarit
1. Mahdollistamme ihmisten kohtaamisen ja yhteisöllisen toiminnan sekä turvallisen elinympäristön.	1. Vahvistamme oululaisia osallisuusmalleja 2. Tuemme kaupunginosakulttuuria ja oululaisen identiteetin ja yhteisöllisyyden rakentumista 3. Tarjoamme turvallisen elinympäristön kaikille oululaisille	-Kehitämme uusia osallistumisen muotoja yhdessä kuntalaisten kanssa ja kokeilemme niitä erilaisissa toimintaympäristöissä (kyllä/ei). Toimenpiteet kuvataan. -Itsensä yksinäiseksi tunteminen vähenee ja tavoitteena on koulukiusaamisen loppuminen -Kokemus itselleen tärkeään ryhmään tai yhteisöön kuulumisesta, osuus kasvaa -Koettu yleinen järjestys ja turvallisuus kasvaa (Kuntapalv. tutk.)
2. Tuemme oululaisten hyvinvointia ja toimintakykyä kehittämällä ennaltaehkäiseviä toimia	1. Edistämme vaikuttavia toimenpiteitä yhteisövaikuttamisen ja muiden monialaisten verkostotyön toimintamallien kautta (mm. hyvinvointipäiväkoti, -koulu ja –lukio) 2. Hyvinvoinnin edistämistyötä tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa 3. Hyvinvointieroja tasataan ennaltaehkäisevillä toimilla ja varhaista tukea kehittämällä. Matalakynnyksen toimintamallit kohdistetaan erityisesti mielen hyvinvointiin ja elämänhallinnan haasteisiin. 4. Kehitämme hyvinvointitiedolla johtamista	-Yhteisövaikuttavuuden toimintamalli on otettu käyttöön kaikilla Oulun suuralueilla (kyllä/ei). Toimenpiteet kuvataan. -Elämänkaariseurannassa korjaavien palvelujen suhteellinen osuus verrattuna tukeviin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin ei lisäänny edellisvuoteen verrattuna. -Terveydentilansa hyväksi kokeneiden osuus kasvaa -Positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus kasvaa -Kaupungin toiminta kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (TEAviisari)
3. Mahdollistamme aktiivisen ja liikunnallisen elämäntavan sekä mielekkään tekemisen	1. Vahvistamme terveysliikuntaa ja hyvinvointiaktiivisuutta sekä kulttuurihyvinvointia edistäviä toimia 2. Tuemme monipuolista harrastustoimintaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa 3. Huomioimme rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulman 4. Kannustamme aktiiviseen ja liikunnalliseen elämäntapaan ja olemme urheilumyönteinen kaupunki 5. Teemme tiivistä yhteistyötä kaupungissa toimivien eri järjestöjen kanssa.	-Kulttuurihyvinvointi-suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain ja raportoidaan kaupunginhallitukselle ja strategian toteutumisen kannalta keskeisille lautakunnille. -Vähintään tunnin päivässä liikkuvien lasten ja nuorten osuus kasvaa -Liian vähän liikkuvien aikuisten osuus vähenee -Asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille, osuus kasvaa
4. Kuntalaisille tarjotaan toimivat palvelut yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa vuodesta 2023 alkaen.	1. Vahvistetaan asiakaslähtöisiä käytänteitä ja prosesseja kaupungin ja hyvinvointialueen yhdyspinnoilla - Laajennamme yhteisövaikuttavuuden toimintamallin koko Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle - Toteutamme lainvelvoittamaa yhteisöllistä oppilas- ja opiskelijahuoltoa kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa - Vahvistamme alueellista toimintaa ja sen vaikuttavuutta lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysyhteisöissä 2. Edistämme työikäisten työkyvyn palautumista ja ikäihmisten toimintakykyä	-Kaupungin ja hyvinvointialueen yhteiset käytänteet ja prosessit on valmisteltu ja käyttöönotettu (kyllä/ei). Toimenpiteet kuvataan. -Hyvinvoinnin tavoitteet on valmisteltu yhdessä hyvinvointialueen kanssa (kyllä/ei). -Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25-64-vuotiaiden osuus vähenee -Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa

Tauluko 2. Oulussa jokaisella on mahdollisuus elää terveellistä ja turvallista elämää.

3.2 Palvelujen yhteensovittaminen

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut Oulussa rakentuvat kolmella tasolla. Kaikille sunnatuilla ns. vihreän tason palveluilla vastataan kuntalaisen perustarpeisiin hyvinvoinnin edistämiseksi ja itsenäisen selviytymisen tukemiseksi. Vihreissä palveluissa korostetaan ennaltaehkäisevää toimintakulttuuria ja palvelutarpeiden ennakointia. Keltaisen tason palveluilla vahvistetaan elämänhallintaa ja toimintakykyä joko säännöllisesti tai lyhytaikaisesti jonkin ongelman tai vaivan hoitamiseksi. Punainen taso sisältää vaativaa tai ympärivuorokautista palvelua.

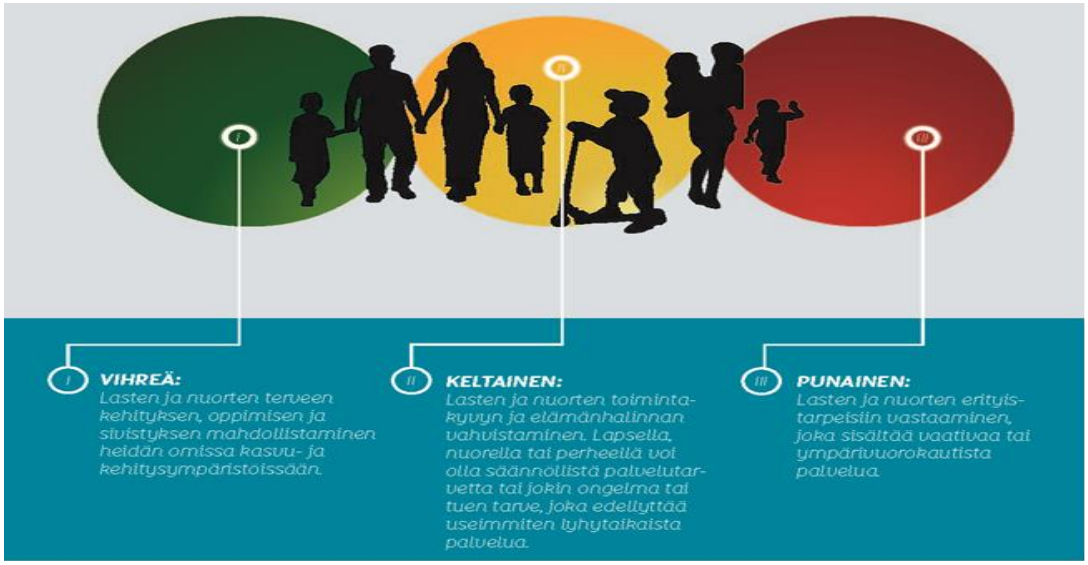

Kuvio 1. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelutarpeet ja niihin vastaaminen jaoteltuna kolmelle vaativuustasolle

Moniammatillista ja monialaista yhteistyötä on Oulussa kehitetty segmenteittäin vastaamaan tietyn ikä- tai asiakasryhmän tarpeisiin. Monialaisen yhteistyön kehittäminen on näin toimien ollut konkreettisempaa ja sitä on tehty arjen toimintaympäristöissä yhdessä henkilöstön ja osin asiakkaidenkin kanssa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden poikkitoiminnallisen kehittämistyön keskeisimpiä tuloksia ovat hyvinvointineuvola, hyvinvointipäiväkoti, hyvinvointikoulu ja Byströmin nuorten palvelut, joissa on luotu toimintamallit ja rakenteet arjen käytännön työn tukemiseksi. Lisäksi yhteisövaikuttavuuden toimintamalli kokoaa alueellisesti ja perhelähtöisesti yhteen eri toimijat toteuttamaan yhdessä sovittuja toimenpiteitä. Sähköisillä palveluilla vahvistetaan palvelujen monikanavaisuutta ja tuetaan omaehtoista hyvinvointia. Moniammatillisen yhteistyön onnistumiseksi on tärkeää tuntea toisten ammattilaisten työ ja osaaminen. Oikeanlainen toiminnan rakenne mahdollistaa myös ammattilaisten väliset nopeat konsultoinnit, jolloin voidaan ratkaista joustavasti monia asioita. Toimivassa monialaisessa yhteistyössä asiakas ja hänen läheisensä nähdään keskeisessä roolissa oman hoidon ja palvelun suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vaikka eri toimintamallit kohdentuvat tiettyihin ikäryhmiin tai elämänkaaren vaiheeseen otetaan aina huomioon koko perheen tilanne.

3.3. Lapsen oikeudet ja lapsistrategia

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on Suomessa voimassa laintasoisena. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien sopimuksen neljä pääperiaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun ensisijainen harkinta, oikeus elämään ja kehittymiseen ja lapsen näkemyksen kunnioittaminen. Mitä tahansa lapsiin liittyvää toimintatapaa tai päätöstä voi ja pitää tarkastella näiden yleisperiaatteiden kautta.

Lapsen oikeuksien sopimus on myös UNICEFin lapsiystävällinen kunta -toimintamallin perusta ja arvopohja. Oulun kaupungissa malli otettiin vuoden 2016 alusta käyttöön Kaupunginhallituksen päätöksellä (14.12.2015 § 483). Lisäksi Oulun kaupunginjohtaja ja Suomen UNICEFin pääsihteeri ovat allekirjoittaneet sitoumuksen yhteistyöstä uudistuneessa Lapsiystävällinen kunta -mallissa marraskuussa 2021. Sitoumuksen tavoitteena on varmistaa Lapsiystävällinen kunta -työn sujuva eteneminen kunnassa. Suomen UNICEF on julkistanut Oulun kaupungin lapsiystävällinen kunta -kehittämistyöstä myönnetyn tunnustuksen kaksi kertaa (v. 2018 ja 2020).

Unicefin Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli on käytössä kaikilla kaupungin toimialoilla ja päätöksenteossa. Mallin mukaisia menettelyitä koordinoi sivistys- ja kulttuuripalvelut yhdessä poikkitoiminnallisen koordinaatioryhmän kanssa. Koordinaatioryhmässä on myös lasten ja nuorten edustajat.

Kaupungin henkilöstön tekemä käytännön työ kasvuympäristöissä ja palveluiden suunnittelussa yhdessä sidosryhmien, lasten ja nuorten sekä heidän läheistensä kanssa on mallin tärkein toiminto. Tätä työtä tukee lapsen edun ensisijaisuuden huomioiva sekä yksittäistä lasta että lapsia ryhmänä koskeva päätöksenteko.

Lapsiystävällinen hallinto tarkoittaa paitsi lapsen oikeuksien sopimusta kunnioittavaa lapsipolitiikkaa, myös lapsiystävällistä toimintakulttuuria: lapsille ja nuorille ymmärrettävää viestimistä, lasten ja nuorten tarpeet huomioivaa vuorovaikutusta, sekä lasten ja nuorten asioiden näkyväksi tekemistä ja esillä pitämistä. Tämä edellyttää systemaattista lapsenoikeuksista tiedottamista ja kouluttamista, poikkihallinnollista yhteistyötä sekä päättäjien sitoutumista asiaan.

Lapsiystävällinen kunta -työ on osa helmikuussa v. 2021 julkaistun Suomen lapsistrategian toimeenpanoa, jonka ensimmäinen, hallituskauden kestävä toimeenpanosuunnitelma julkaistiin lokakuussa 2021.

Lapsistrategia	Oulun lapsiystävällinen toimintasuunnitelma (2020–2023): UNICEFille raportoitavat prosessi- ja rakenneindikaattorit (yhteensä 27 toimenpidettä)
”Lapsiin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi otetaan systemaattiseksi osaksi päätöksentekoa ja toimintaa hallinnon kaikilla tasoilla, ja niitä tuetaan lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotossa ja toteuttamisessa. Tämä on erityisen tärkeää kuntien osalta.”	LAPSEN ETU -teema (indikaattori 4): ”Lapset ryhmänä: Lapsivaikutusten arviointeja (LAVAa) toteutetaan kunnassa systemaattisesti.” vrt. myös Oulun kaupunginhallituksen päätös 25.3.2019 §98 oululaisesta lapsivaikutusten arvioinnin mallista.
”…Suomi, jossa lapsen oikeudet toteutuvat täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Tuossa visiossa yhteiskunnan kaikkien sektoreiden toimijat tunnistavat lapsen oikeuksien merkityksen…”	LAPSEN OIKEUDET KUNNAN RAKENTEISSA -teema (indikaattori 8):”Kunnan viestintä edistää lapsen oikeuksien näkymistä jatoteutumista.”
”Kehitetään tapoja tunnistaa ja huomioida sekä rakenteellisen syrjinnän vaikutuksia että tilannekohtaista haavoittuvuutta lasten asemassa. Tunnistetaan lapsen olosuhteissa erilaiset haavoittuvuutta lisäävät seikat ja niiden kasautuminen.”	YHDENVERTAISUUS-teema (indikaattori 8): ”Lasten kasvuympäristöissä sekä kaavoituksen keinoin ehkäistään aktiivisesti lasten eriarvoistumista ja huoltajien matalan koulutustason periytyvyyttä.”
”Varmistetaan, että erilaiset palvelut, tukimuodot ja osallisuuden kanavat ovat yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi saatavilla kaikille lapsille.”	OSALLISUUS-teema (indikaattori 2): ”Kunta varmistaa, että myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuus toteutuu, ja arvioi sitä.”
Visiosta: ”Lapset ottavat kantaa omiin arjen ympäristöihinsä ja tilanteisiinsa, ja he ovat kiinnostuneita myös yhteiskuntamme suurista, ylisukupolvisista kysymyksistä. Lapset tunnistavat muun muassa ilmastonmuutoksen keskeisen merkityksen tulevaisuudelleen…”	OIKEUS ELÄMÄÄN JA KEHITTYMISEEN -teema (indikaattori 13) =oululaisten lasten ja nuorten valitsema prosessi-indikaattori: ”Kunta vähentää kasvihuonekaasupäästöjään systemaattisesti ja varautuu muuttuvaan ilmastoon sekä huomioi lapset ilmastotyössään.”

Taulukko 3. Lapsistrategian tavoitteiden toteutuminen Oulu lapsiystävällinen toimintasuunnitelmassa 2020–2023.

3.4. Alueellinen palvelujen järjestäminen

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut järjestetään alueellisen toimintamalliin rakentuen, jossa varhaiskasvatus-, perusopetus- ja nuorisopalvelut toimivat palvelukokonaisuuksina neljällä alueella (pohjoinen, itäinen, keskinen ja eteläinen), joita tuetaan alueellisilla kulttuuri- ja liikuntapalveluilla. Alueelliseen toimintaan kuuluu poikkitoiminnallinen kehittäminen yhteistyössä sivistys- ja kulttuuripalveluiden, hyvinvointipalveluiden sekä 3. sektorin kanssa. Alueellinen toimintatapa rakentuu verkostotyön kautta. Palvelukeskittymien verkostotyö on toimijoiden vastavuoroista ja luottamukseen perustuvaa yhteistyötä, yhdessä tekemistä ja kehittämistä.

Kuvio 2. Alueellisen toiminnan rakenne ja verkostot.

Alueellisen toimintatavan yhteinen päämäärä on hyvinvoinnin edistäminen sekä lasten, nuorten ja perheiden tukeminen monialaisella yhteistyöllä ja toimimalla yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Alueelliseen kehittämissuunnitelmaan kootaan alueen profiilitietoa ja tunnistetaan alueen erityispiirteet. Alueen taustatiedot ja identiteetti rakentavat yhteistä käsitystä alueen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä palvelukeskittymän monialaisille toimijoille. Kaikilla alueilla toimii palvelukeskittymien yhteistyöryhmät, joissa em. edustajat kartoittavat lasten, nuorten ja lapsiperheiden tilannekuvaa ja hyödyntävät hyvinvointitietoa kehittämistoimenpiteiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Alueellisessa toiminnassa osallisuuden ja vaikuttamisen edistäminen on ohjaava periaate lasten ja nuorten sekä asukkaiden kanssa työskenteleville. Osallisuuden edistämistä tarkastellaan myös poikkihallinnollisesti siten, että kaikki toimialat osallistuvat osallisuuden toteutumisen edistämiseen. Palvelukeskittymien yhteistyöryhmissä keskustellaan alueen lasten, nuorten ja perheiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta, ja miten tunnistetaan haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.

Alueilla sijaitsevat hyvinvointikeskukset yhdessä sivistys- ja kulttuuripalvelujen alueellisten toimijoiden kanssa muodostavat neljä maantieteellistä hyvinvointialuetta, jotka ovat väestömäärältään, kooltaan, etäisyyksiltään ja väestöprofiililtaan erilaisia. Alueellisen hyvinvointitiedon

perusteella toteutetaan yhteisiä toimintamalleja ja tehdään kehittämistoimenpiteitä sekä tarkastellaan palveluiden järjestämistä hyvinvointikeskusten alueilla väestön palvelutarpeiden mukaisesti. Tavoitteena on koota kaikki lasten, nuorten ja perheiden palvelut yhdeksi kokonaisuudeksi luomalla koko hyvinvointialueelle yhteneväinen perhekeskus -toimintamalli, jossa yhteensovitettuja palveluita tarjotaan monialaisesti ja palveluiden järjestäjät toimivat yhteistyössä lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta kehitetään edelleen sähköisten palveluiden avulla. Alueellisen toiminnan kehittämisessä ja palveluiden järjestämisessä huomioidaan lasten ja nuorten palveluja tuottavien ja järjestävien tahojen yhteistoiminta tulevaisuuden muuttuvassa toimintaympäristössä, huomioiden esimerkiksi tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalveluiden organisoituminen hyvinvointialueilla.

3.5. Sote- uudistuksen ennakoidut vaikutukset lasten ja nuorten palvelujen järjestämiseen

Sote-uudistuksen tavoitteena ovat yhdenvertaisemmat palvelut, hyvinvointi- ja terveyserojen vähentäminen sekä kustannusten kasvun hillitseminen. Eduskunta on hyväksynyt sote- ja pelastustoimen uudistuksen keskeiset lait (EV 111/2021), jotka tulevat voimaan porrastetusti. Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.7.2021. Osa säännöksistä tulee voimaan 1.3.2022 uusien aluevaltuustojen aloittaessa toimintansa. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kokonaisuudessaan hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä vastaavia hyvinvointialueita on yhteensä 21. Sote-uudistus vaikuttaa merkittävästi kuntien toimintaan ja talouteen, kuten kuntien tehtäviin ja niitä koskevaan rahoitukseen, verotusoikeuteen ja valtionosuusjärjestelmään, omaisuuteen, velkoihin ja sopimuksiin sekä henkilöstöön. Kuntien työntekijämäärä vähenee merkittävästi ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen henkilöstö siirtyy kokonaisuudessaan hyvinvointialueiden palvelukseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki tuo muutoksia kunnan rooliin sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä. Kunnan yhteinen hyvinvointipolitiikka ja hyvinvointia edistävien toimien sekä ennaltaehkäisevän työn rooli ja kokonaisuus ovat uusien haasteiden edessä. Soten järjestämislaissa on asetettu kunnille ja hyvinvointialueille velvoitteita yhteensovittaa ja tukea toisiaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnissa tarvitaan yhteistä tietojohtamista ja strategisia tavoitteita.

.

4. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen

4.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen

Lasten, nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvoinnin ylläpitäminen ja vahvistaminen ovat Oulun kaupungin merkittäviä strategisia tavoitteita, joiden toteuttamiseksi tehdään pitkäjänteistä monialaista, poikkitoiminnallista ja alueellista yhteistyötä. Oulun kaupungissa toimivien hyvinvointineuvola, -koulu ja -päiväkoti toimintamallien sekä Byströmin nuorten palvelujen lisäksi lasten ja nuorten hyvinvointia tuetaan sekä kansallisin että kaupunkitasoisin kehittämisohjelmin. Näitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja koulutuksellista tasa-arvoa edistävä ohjelma, varhaiskasvatuksen innovatiivisia oppimisympäristöjä kehittävä ohjelma, oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja myönteistä koulukulttuuria vahvistava SKY-hanke, Turvallinen Oulu -hankkeessa kehitetty lasten ja nuorten tunne- ja turvataitoja edistävä tunne- ja turvataitokasvatuksen toimintamalli sekä oppilaslähtöinen, kokeileva ja yhteisöllinen STEAM-opetus, joka yhdistää oppiaineryhmiä ja teknologiaa laajoiksi ja monialaisiksi oppimiskokonaisuuksiksi. NOPO-hankkeessa kehitetään nivelvaiheen opinto-ohjausta paljon tukea tarvitseville pk:sta eteenpäin siirtyville Muita merkittäviä lasten ja nuorten hyvinvointia vahvistavia keinoja ja käytänteitä ovat esimerkiksi lapsen siirtymävaihetta tukeva joustava esi- ja alkuopetus, ehyt kasvun ja opin polku, muun muassa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sisältävä kokonainen koulupäivä -malli. Pedagogisen tuen polkua toteutetaan Oulussa alueellisesti, lähipäiväkoti- ja lähikoulua koskevien periaatteiden mukaisesti. Tämän lisäksi tarjotaan keskitettyjä tuen palveluita. Koululaisten loma-aikoina Oulun kaupunki järjestää monenlaista tekemistä, kuten leirejä, retkiä, kursseja ja tapahtumia. Innostavaa lomanvietettä takaavat kaupungin tarjoaman lisäksi yhdistykset, järjestöt ja muut toimijat.

Oulun kaupungin yhteisövaikuttavuusmalli on varhaiskasvatuksen, koulun ja eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden muodostama konkreettinen, lapsi- ja perhekeskeinen verkostotyön toimintamalli, jossa tuki ja tarvittavat palvelut järjestetään sujuvasti yhteen perheiden tarpeiden ja tuen mukaisesti. Työskentelyn keskeisin työväline on ns. ”*yhden kontaktin periaate*”, jonka kautta toimijat eri palveluista ja kehitysympäristöistä kootaan yhteen. Toimintajaksoittain etenevässä työskentelyssä arjen vuorovaikutus ja konkreettinen tekeminen ovat keskiössä. Yhteisövaikuttavuus syntyy yhteisesti asetetusta tavoitteesta ja konkreettisista, toisiaan vahvistavista toiminnoista ja niiden seurannasta sovittuja arviointimittareita hyödyntäen, jatkuvasta vuorovaikutuksesta eri toimijoiden kesken sekä ulkopuolisen taustaorganisaation tuesta. Yhteisövaikuttavuudessa on kyse ryhmästä eri sektoreiden avaintoimijoita, joilla on eri työtehtävät, mutta sama työskentelyn päämäärä. Hyvinvointikeskuksittain koko kaupunkiin asteittain laajenevaan toimintamalliin koulutetaan koko henkilöstö ja eri sidosryhmät. Myös 3. sektorin edustajia on mukana toiminnassa.

Monipuoliset harrastustoiminnat tukevat ja edistävät hyvinvointia. Lapsilla ja nuorilla on kuitenkin erilaiset lähtökohdat itsensä toteuttamiseen harrastamisen kautta, riippuen asuinpaikastaan tai perheensä varallisuudesta ja voimavaroista kannustaa harrastuksissa. Oulun kaupunki tukee poikkitoiminnallisena yhteistyönä lasten ja nuorten mahdollisuuksia harrastuksiin ja kerhotoimintaan. Peruskouluissa kerhotoimintatoiveita tiedustellaan lasten ja nuorten harrastustoimintaan liittyvin kyselyin. Oulu on mukana myös Harrastamisen Suomen malli -hankekokonaisuudessa, jonka tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja merkityksellinen, maksuton harrastus koulupäivän jälkeen. Hankkeessa muotoutunut Oulun malli, Harrastamisen

Aarrearkku, laajeni syksyllä 2021 koskemaan kaikkia Oulun kaupungin peruskouluja. Aktiivisina kehittäjinä koulun ja harrastuksen välillä operoivat neljä harrastevinkkaria, jotka työskentelevät vastuualueidensa kouluilla monipuolista kerhotoimintaa järjestäen. Vinkkarit ovat tarkalla kuulolla lasten ja nuorten keskuudessa tunnistamassa kulloisiakin ajan hengen mukaisia mielenkiinnon kohteita. Yhteistyössä 3. sektorin toimijoiden kanssa pyritään tukemaan myös lasten omaehtoista harrastustoimintaa sekä tarjotaan harrastetiloja ja resursseja toimintaan. Lapsiperheiden tiedottamiseen panostetaan palveluiden tavoitettavuuden parantamiseksi.

Oulun kaupunki kantaa huolta kansallisesta huomiosta lasten ja nuorten yleiskunnon heikkenemisestä, ja kannustaa heitä päivittäiseen arkiliikuntaan sekä monipuolisten liikuntaharrastusten pariin. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena Puoli päivää pihalla -toiminta eli toiminnan ohjaaminen lisääntyvään liikkumiseen, ulkona oppimiseen ja ulkoilmakasvatukseen.

Perusopetuksessa kokonaisvaltaista hyvinvointiaktiivisuutta edistetään muun muassa vuosikellotetulla Liikkuva koulu -mallilla, joka tukee kaikkia Oulun kouluja liikunnallisen toiminnan toteuttamisessa, koulujen omat erityispiirteet ja tarpeet huomioiden. Sen lähtökohdat ovat vuonna 2019 päivitetyssä Terveysliikunnan vaikutusten arvioinnin suunnitelmassa, joka sisältää toimenpide-esityksiä lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi. Liikkuva koulu -toiminta kehittää valtakunnallisen Move! -seurantajärjestelmän hyödyntämistä kouluissa sekä parantaa kaupungin eri toimijoiden välistä yhteistyötä moniulotteisen hyvinvointiaktiivisuuden lisäämiseksi. Arkiliikunnan lisäämisellä ja liikuntaan kannustavan yhdyskuntasuunnittelun avulla voidaan edistää aktiivisen elämäntavan toteutumista lähellä lasten ja nuorten omaa elinympäristöä.

Terveysliikuntaa ja hyvinvointiaktiivisuutta edistetään parhaiten tukemalla lapsen ja nuoren mahdollisuuksia toteuttaa liikunnallista elämäntapaa yhteistyössä eri kasvu- ja kehitysympäristöissä toimivien tahojen kanssa. Liikuntavälineistöäkin on tarjolla. Pateniemen Honkapirtillä toimiva Oulun kaupungin liikuntavälinelainaamo on ainutlaatuista koko Suomessa. Maksuttomasti lainattavissa olevat liikuntavälineet ovat yksityishenkilöiden, urheiluseurojen sekä muiden yhteistyökumppaneiden kuntalaisten käyttöön lahjoittamia. Harrastusten ja liikuntapaikkojen ohella arkisissa tilanteissa tapahtuva liikkuminen ohjaa myönteiseen asenteeseen liikuntaa kohtaan. Terveyden edistämisen näkökulmasta erityisesti keinot istumisen vähentämiseksi ovat merkityksellisiä. Liikunnan ja aktiivisen elämäntavan lisäämisellä voidaan kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja, sillä myönteiset liikuntakokemukset vahvistavat lasten ja nuorten kehotietoisuutta, itsetuntoa, sosiaalisia toverisuhteita ja yleisterveyttä sekä mahdollistavat yhteenkuuluvuuden elämyksiä.

Oulussa toimii Byströmin Ohjaamo, josta alle 30-vuotiaat saavat monialaista tietoa, neuvontaa ja ohjausta elämän eri aihealueisiin. Toimintaa järjestetään nuorilähtöisesti niin yksilö kuin ryhmätoimintoina ja lisäksi järjestetään erilaisia tapahtumia. Oulun kaupungin nuorisopalvelut järjestää työpajatoimintaa 17 – 29 -vuotiaille nuorille. Työpajatoiminnan avulla edistetään nuorten työllisyyttä ja koulutukseen pääsyä. pajajakso sisältää työ-, yksilö- ja ryhmävalmennusta nuoren tarpeiden mukaisesti.

Oulussa järjestetään perusopetuslain mukaista iltapäivätoimintaa ensisijaisesti ensimmäisen vuosiluokan oppilaille. Toisen vuosiluokan oppilaat saavat iltapäivätoimintapaikan, mikäli ryhmissä on tilaa. Iltapäivätoiminta edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee kodin ja koulun kasvatustyötä. Iltapäivätoiminnan järjestämistä organisoi nuorisopalvelut ja sitä järjestetään sekä kaupungin omana että avustettuna toimintana. Sivistys- ja kulttuuripalvelut järjestää Erityishuoltolain pohjalta 1.-9. lkn erityisoppilaille koulu päivisin aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä koulujen loma-aikana ns. kokopäivätoimintaa.

4.2 Kulttuuri lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä

Kuntien kulttuuritoimintalain (2019) tavoitteena on sekä edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen että vahvistaa väestön hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä taiteen ja kulttuurin keinoin. Taiteen ja kulttuurin elämykset lisäävät hyvinvoinnin sekä osallisuuden kokemuksia laaja-alaisesti. Oulun kaupunki vahvistaa lasten ja nuorten yhdenvertaista mahdollisuutta taide- ja kulttuurikokemusten äärelle – tekijöinä, kokijoina ja osallistujina. Oulun kulttuuristrategia 2030 toimenpiteinä on edistää taiteen ja kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta tuottamalla moniammatillisena yhteistyönä lähikulttuuripalveluja, harrastusmahdollisuuksia sekä tapahtumia eri kaupunginosissa ja laatia toimintamalli kuntalaisten oman kulttuuritoiminnan edistämiseksi ja monitoimitalojen, koulujen ja julkisten rakennusten ja puistojen pihojen joustavan käytön mahdollistamiseksi.

Kulttuuritoimintaa ja nuorten omaehtoisen kulttuuritoiminnan ohjausta ja opastusta kehitetään osaksi Byströmin Ohjaamo-toimintaa. Kulttuuripalveluissa kehitetään eri toimialojen yhteistä hybridityöntekijä-mallia, jossa esim. nuorisopalveluilla ja kulttuuripalveluilla on yhteisiä työntekijöitä kehittämässä ja toteuttamassa kulttuurista nuorisotyötä alueilla.

Kaupungin kulttuuriopetuksen suunnitelmaa täydentävä *kulttuuripolku* turvaa sisällöllisesti monipuolista, ikävuosittain etenevää kulttuurikasvatusta aina varhaislapsuudesta täysi-ikäisyyteen. Perusopetuksessa kulttuuripolkua laajennetaan oululaisten koulujen jokaiselle luokka-asteelle sekä lisätään taide- ja kulttuurikerhoja Harrastamisen Aarrearkku -toimintaan. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien valmiuksia kulttuurin ja taiteen käytön toteuttamiseen kehitetään. Osana oppilaan kulttuuripolkua kulttuuri- ja tiedekasvatusohjelma Luuppireitti jatkaa yhteistyötä perusopetuksen kanssa toimintamallin vakiinnuttua Oulun koulujen kulttuuriopetukseen. Monimuotoisia oppimisympäristöjä hyödyntäen Luuppireitti rakentaa monialaisia, ilmiöpohjaisia oppimiskokonaisuuksia oppilaiden kulttuurista lukutaitoa sekä uuden tiedon luomista vahvistaen.

Lasten ja nuorten hyvinvointia tukemassa toimii myös kirjastopalvelut. Kirjastoreitti ja Lukumetka ovat varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyötä. Lukumetka on Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalveluiden sekä varhaiskasvatuksen yhteistyössä suunnittelema palvelumalli, jonka tavoitteena on:

- Jokaisen Oulussa syntyvän lapsen ja hänen perheensä tavoittaminen.
- Alle kouluikäisten lasten ja perheiden lukemaan innostaminen ja lukuharrastuksen lisääminen perheissä.
- Kirjaston palveluista ja tapahtumista tiedottaminen lapsiperheille.

Kirjastoreitti on näkyvänä osa kulttuuripolkua, johon peruskouluikäisillä sisältyvä muun muassa kirjastovierailut, kirja- ja musavinkkaukset, tiedonhaun opetusta sekä mediakasvatuksen työpajoja. Lasten ja nuorten lukemaan innostamisessa ja monilukutaidon kehittymisessä kirjastolla on merkittävä rooli. Lisäksi kirjasto opastaa käyttämään monipuolisesti erilaisia tiedonlähteitä ja tiedon hakutapoja, tutkimaan ja vertailemaan tietolähteiden luotettavuutta sekä ohjaa tiedon kriittiseen arviointiin. Oulun kaupunginkirjaston uusi liikkuva yksikkö, erilaisia palveluja tarjoava monitoimikirjastoauto varmistaa myös haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten

pääsyn tiedon ja elämysten mahdollisuuksiin silloinkin. Lukion opiskelijoille tarjotaan mm. tiedonhaun opetusta ja kirjallisuusdiplomitoimintaa.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma on hyväksytty kaupunginhallituksessa kesäkuussa 2021. Kulttuurihyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden suunnittelua ja toteuttamista myös hyvinvointipalveluissa jatketaan. Yhteistyötä kulttuuripalveluiden ja perhekeskusten kesken on tehty toteuttamalla taideneuvolaa Myllyojan neuvolassa ja tarkoitus oli aloittaa vuoden 2021 aikana Tuiran neuvolassa. Koronaepidemiatilanne keskeytti taideneuvolan toteuttamisen. Taidenäyttelyitä yhdessä kulttuuripalveluiden kanssa on toteutettu kohdennettuna lapsiperheille Haukiputaan ja Kaakkurin hyvinvointikeskuksen neuvolan tiloissa.

4.3 Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuollolla (so. opiskeluhuollolla) tarkoitetaan esi- ja perusopetuksessa sekä toisen asteen koulutuksessa oppilaan ja opiskelijan hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu- ja oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko kasvu- ja opiskeluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, joka kuuluu kaikille yhteisön jäsenille sekä opiskeluhuollon toimijoille. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja kaikkia niitä toimia, joilla edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä kasvu- ja opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto merkitsee terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioon ottamista opetuksen sisällöissä ja menetelmissä, opetuksen järjestelyissä ja muussa yhteisön toiminnassa sekä kotien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Yhteisöllisten hyvinvointia edistävien ja ongelmia ehkäisevien toimenpiteiden ohella oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon ja opiskeluhuollon palveluihin. Tämä sisältää yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä tapauskohtaisesti järjestettävän, opiskelijan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen perustuvan monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaa. Yksilökohtaisen oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan ja opiskelijan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon kuin myös oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden sekä kotien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan esiopetusyksiköiden, koulujen ja oppilaitosten opiskeluhuoltosuunnitelmiin. Suunnitelmiin kuvataan vuosittain, miten yhteisöllistä ja yksilökohtaista opiskeluhuoltoa sekä monialaista ja kaikkien osallisuutta edistävää yhteistyötä suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään, jotta jokainen lapsi ja nuori voi opiskella omien tarpeidensa ja edellytystensä mukaisesti. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumisesta vastaa monialainen yksikkökohtainen säännöllisesti kokoontuva opiskeluhuoltoryhmä. Ryhmän jäseniä ovat pääsääntöisesti rehtori, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri, kuraattori ja psykologi. Opiskeluhuoltoryhmät koordinoivat ja kehittävät opiskeluhuoltoa, tukevat yhteistyön toteutumista kotien ja huoltajien kanssa sekä vastaavat niiden yhteisten toimintamallien luomisesta, joilla ehkäistään oppimiseen ja opiskeluun liittyvien ongelmien syntymistä ja edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden varhaista tukemista ja koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia.

Oulun kaupungin oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut tavoittavat pitkäjänteisenä tuen jatkumona kaikki ikäluokat esiopetuksesta 2.asteen koulutuksen päättövaiheeseen saakka. Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelut tarjotaan opiskeluhuoltolain soveltamisalan mukaisesti kaikkiin Oulun kaupungin alueella sijaitseviin esiopetusyksiköihin ja perusopetuksen kouluihin sekä toisen asteelle lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin koulutuksen järjestäjästä riippumatta. Palvelut ovat organisoituneet esi- ja perusopetuksessa neljään aluetiimiin sekä toisen asteen lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskeluhuollon tiimeihin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) on määrittänyt koulujen ja oppilaitosten opiskeluhuollon painopisteen lasten ja nuorten oppimista, terveyttä ja hyvinvointia edistävään yhteisölliseen opiskeluhuoltotyöhön. Lainsäädännön merkittävimpänä tavoitteena on ollut auttaa näkemään ympäristön ja yhteisön kyky vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia, suojata mielenterveyttä sekä ehkäistä ongelmien syntymistä. Lapsilta, nuorilta ja heidän huoltajiltaan kerätyn kokemuksellisen hyvinvointitiedon välitön hyödyntäminen opiskeluhuoltosuunnitelmissa ja käytännön toteutustavoissa on olennainen osa opiskeluhuollon vaikuttavuuden arviointia ja seurantaa.

Yhteisöllinen ja kaikkien osallisuutta edistävä hyvinvointityö tulee olla myös opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen pääasiallinen tehtävä. Työn painopisteen siirtyminen yksilökohtaisesta työstä lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysympäristöissä vaikuttavaan yhteisölliseen työhön edellyttää yhteistä ymmärrystä opiskeluhuollon toiminnan luonteesta ja roolista. Hyvinvointikoulun ja yhteisövaikuttavuuden toimintamallit luovat aikaisempaa vahvempia rakenteita monialaiselle yhteistyölle eri ammattilaisten välillä luoden samalla edellytykset yhteisölliselle työlle ja varhaisen tuen toteutumiselle opiskeluhuollollisen tuen jatkumona.

4.4 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Maankäyttö- ja rakennuslaki sekä maankäyttö- ja rakennusasetus velvoittavat alueiden maankäyttöä ja kaavoitusta suunniteltaessa arvioimaan välittömät ja välilliset vaikutukset tarpeellisissa määrin mm. ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön. Maankäytön suunnitteluun kuuluu aina myös lasten ja nuorten olosuhteiden ja tarpeiden huomioiminen. Arviointi on mahdollista tehdä myös yhteistyössä osallisten kanssa. Vaikutuksia arvioidaan mm. liikenneturvallisuuden, leikkipaikkojen, pelikenttien, koulujen ja puistojen sijoittumisen sekä lasten ympäristöjen ja koulumatkojen osalta. Uusilla asuinalueilla on haasteena järjestää varhaiskasvatus- ja koulupalvelut vastaamaan nopeasti kasvavaan kysyntään.

Yhdyskuntasuunnittelun ja arkkitehtuurin avulla korostetaan alueiden vahvuuksia, rakennetaan paikallista identiteettiä, vahvistetaan heikentyviä alueita, tuetaan elinympäristön turvallisuutta ja terveellisyyttä sekä lisätään asukkaiden hyvinvointia. Elinympäristön suunnittelun ja rakentamisen avulla torjutaan alueiden eriytymistä ja edistetään sosiaalista tasa-arvoa myös lasten näkökulmasta.

Maankäyttöä, kaavoitusta ja asuntorakentamista ohjataan Oulussa kahden vuoden välein laadittavalla maankäytön toteuttamisohjelmalla. Maankäytön suunnittelussa ja tontinluovutuksessa tavoitteena on luoda hyvä, monipuolinen ja turvallinen asuinympäristö sekä turvata monipuolinen asuntotuotanto eri alueilla myös lapsiperheille. Eriarvoistumiskehitykseen vastataan suunnittelemalla ja toteuttamalla asuinalueet mahdollisimman monipuolipuolisiksi niin

asuntokannaltaan kuin asukasrakenteeltaankin. Rakennetun ympäristön toteuttamisessa huomioidaan lapsiperheiden erityistarpeet mm. leikkipuistojen rakentamisen ja liikkumisen turvallisuuden osalta.

Oulun kaupunki on mukana UNICEFin Lapsiystävällinen kunta –toimintamallissa, jossa huomioidaan erityisesti lasten ja nuorten oikeudet sekä osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon. UNICEF–toimintamalliin kuuluu myös lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen osaksi kaupungin toimintamalleja. Oulussa tavoitteena on, että lapset osallistuvat ja voivat vaikuttaa julkisen tilan suunnitteluun ja kehittämiseen. Menetelmiä ja työkaluja osallistumiseen ja vaikuttamiseen kehitetään edelleen sekä systematisoidaan niiden käyttöä. Vuonna 2017 hyväksytyssä Oulun arkkitehtuuriohjelmassa on huomioitu lasten ja nuorten osallistamisen, arkkitehtuurikasvatuksen ja ympäristölukutaidon kehittäminen.

Lapsiystävällisen kulttuurin tulee leikata läpi kaikkea kunnan toimintaa. Lapsivaikutukset huomioidaan hankkeiden vaikutusten arvioinnin yhteydessä. Lapsivaikutusten arviointi on erityisen tärkeää niissä hankkeissa, joissa tiedetään tai arvellaan olevan vaikutuksia lapsiin.

Haavoittuvassa asemassa olevista lapsista ja lapsiperheistä osa on myös asunnottomuusuhan alla. Oulussa asunnottomuutta ja asunnottomuuden uhkaa pyritään vähentämään asunnottomuusohjelman mukaisilla toimenpiteillä. Tavoitteena on puuttua asumisen ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ratkaista ongelmat eri toimijoiden yhteistyönä. Asumisneuvonta, välivuokraus, talous- ja velkaneuvonta sekä monialainen verkostoyhteistyö ovat keskeisiä työkaluja asunnottomuuden vähentämiseksi.

4.5 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen lapsen tarpeen mukaisesti. Varhaiskasvatusta järjestetään osa- ja kokoaikaisena palveluna kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Alueellisesti tarjolla on myös avoimen varhaiskasvatuksen maksuttomia palveluita. Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Tuki järjestetään osana lapsen arkea ja päivittäistä varhaiskasvatustoimintaa yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. Lapsen saama tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tukimuotoja. Lisäksi valtionavustusten kautta on kohdennettu lisähenkilöstöä alueille, joilla on muita alueita enemmän työttömyyttä, eri kieli- ja kulttuuritaustaista väestöä ja matala koulutustaso. Korona-avustuksilla on paikattu pandemia-aikana syntynyttä hyvinvointi- ja oppimisvajetta. Varhaiskasvatuksen palveluohjaus neuvoo ja ohjaa perheitä kaikissa kunnallisiin ja yksityisiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyvissä asioissa.

Perusopetus ja lukiokoulutus edistävät oppivelvollisuusikäisten lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä osaavien kasvatus- ja opetusalan ammattilasten tukemana. Oululaisten lasten ja nuorten tiedot ja taidot vahvistuvat koulunkäynnin arjessa osana perusopetuksen monialaisia oppimiskokonaisuuksia ja lukiokoulutuksen monipuolistuvaa yhdistelmäopintojaksotarjontaa. Tämän ohella perusopetus ja lukiokoulutus kasvattavat lasten ja nuorten työelämävalmiuksia, muun muassa yrittäjyyskasvatuksen opinnoin sekä työelämään tutustumisjaksoin. Oululainen opinvoima valmentaa pärjäämään maailmassa. Perusopetuksessa /Koulussa(?) luodaankin myönteistä suhtautumista elinikäiseen oppimiseen lapsen ja nuoren aktiivisuutta ja osallisuutta

lisäten, onnistumisen kokemuksia vahvistaen sekä ohjaten yksilöitä tavoitteiden asetteluun ja oman osaamisen itsearviointiin.

Lukuvuodesta 2021–2022 alkaen Oulun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaan lisätään tunne- ja turvataitokasvatusta, joka vastaa kaupungin kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastaiseen suunnitelmaan. Kaikille Oulun perusopetusyksiköille on järjestetty koulutusta tunne- ja turvataitokasvatuksen teemoista sekä tuotettu kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalit työn tueksi. Tunne- ja turvataitokasvatuksen edistämiseksi kaikkiin Oulun perusopetusyksiköihin on valittu tunne- ja turvataitovastaavat. Osa perusopetuksessa toimivista kasvatus- ja opetusalan ammattilasista on kouluttautunut tunne- ja turvataitokasvatuksen teemoihin.

Lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa moninaisin keinoin. Lämmin kouluateria, kouluterveydenhuolto sekä aktiivinen oppilas- ja opiskeluhuolto ovat esimerkkejä päivittäisistä toimista lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttamisesta. Sujuvan arjen pedagogisia elementtejä ovat perusopetuksessa muun muassa pienennetyt oppiryhmät, monipuoliset ja muuntuvat oppimisympäristöt sekä yhteisopettajuuden vahvistaminen ja oppituntien palkittaminen. Lukioiden arjessa hyvinvointiteemoja nostetaan esiin muiden muassa hyvinvointipysäkeillä, ryhmänohjauksen yhteydessä sekä päivittäisessä opetuksessa. Opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen huomioidaan opintotarjottimen laadinnassa. Syksyllä 2021 käyttöön otetun opetussuunnitelman mukaisessa kehittämistyössä tarkastellaan opiskelijoiden työmäärää ja kohtuullistetaan sitä.

Kerho- ja iltapäivätoiminta järjestetään yleisopetuksen 1. ja 2. vuosiluokkien oppilaille. Lisäksi erityiskoulujen ja alueellisten vaativan erityisen tuen ryhmien 1.–9. vuosiluokkien oppilaille järjestetään aamu- ja iltapäivätoimintaa. Iltapäivätoiminta edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä vahvistaa kodin ja koulun yhteistä kasvatustyötä. Nuorisopalvelut organisoivat iltapäivätoiminnan järjestämistä sekä kaupungin omana että avustettuna toimintana. Kouluaikana aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään myös 1.–9. vuosiluokan erityisoppilaille. Kokopäivätoimintaa puolestaan koulujen loma-aikoina erityishuoltolain perusteella. Kuten varhaiskasvatuksessa, myös oululaisessa perusopetuksessa voidaan koulutuksellisen tasa-arvon tukemisen valtion erityisavustuksella vähentää eriarvoistumiskehitystä alueilla, joilla esiintyy muita enemmän muun muassa matalaa koulutustasoa, pitkäaikaistyöttömyyttä sekä kieli- ja kulttuuritaustaisuutta. Tasa-arvoavustus mahdollistaa perusopetusta vastaamaan yhdenvertaisuuden ja inklusiivisen toimintakulttuurin vahvistamiseen lisähenkilöstöä palkkaamalla.

Oulun kaupungin perusopetuksessa lapsella ja nuorella on mahdollisuus edetä koulupolullaan vuosiluokkakohtaisen oppimäärän asemesta oman opinto-ohjelmansa mukaisesti. Päätös vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta voidaan tehdä niin ikään opetusryhmäkohtaisesti. Opinto-ohjelmaan kirjataan muun muassa oppikokonaisuuksien sisällöt, tavoitteet sekä aikataulu, ja se liitetään osaksi oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:aan. Lukiokoulutuksessa kukin opiskelija etenee itse laatimansa henkilökohtaisen opintosuunnitelmansa mukaisesti. Opintosuunnitelma sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman ja jatko-opintosuunnitelman. Suunnitelmien laatimista ja päivittämistä tuetaan ja niiden toteutumista seurataan kouluyhteisössä ohjaus- ja opetushenkilöstön yhteistyöllä. Opiskelijan tuen tarve ja erityisjärjestelyt kirjataan pedagogisen tuen suunnitelmaan.

Syyslukukauden alussa 2021 voimaan tullut uusi oppivelvollisuuslaki edellyttää peruskoulun päättäviä yhdeksäsluokkalaisia hakeutumaan toisen asteen koulutukseen. Perusopetuksen

järjestäjä ohjaa ja valvoo oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Laajennetun oppivelvollisuuden katsotaan päättyvän, kun opiskelija täyttää 18 vuotta, tai suorittaa ammatillisen- tai ylioppilastutkinnon. Oppivelvollisille opiskelijoille toisen asteen opinnot ovat maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun, kun hän saavuttaa 20 ikävuoden tai toisen asteen tutkinnon suorittamisen loppuun, mikäli hän suorittaa tutkinnon ennen 20 ikävuotta. Mikäli opiskelija kokee valinneensa väärän vaihtoehdon perusopetuksen jälkeen, hänen siirtymistään mielekkääseen jatko-opintopaikkaan tuetaan ohjausyhteistyössä nuoren, perheen, lukion ja tarvittaessa myös etsivän nuorisotyön kanssa.

Nuorisopalveluilla on kattava nuorisotilaverkosto. Tiloilla tarjotaan maksuttomia matalan kynnyksen palveluja lapsille ja nuorille heidän vapaa-ajallaan. Nuorisopalvelut tekee jalkautuvaa nuorisotyötä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa pääasiassa keskustan alueella, mutta tarvittaessa myös muualla. Koulujen loma-aikoina lapsille ja nuorille tarjotaan monipuolisesti joko ilmaista tai edullista toimintaa. Oulun nuorisopalveluissa tehtävää työtä ohjaa nuorisotyön perussuunnitelma, jossa määritellään nuorisotyöntehtävä, arvot ja työmuodot (Liite 2).

4.6 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, lapsilähtöisyyttä ja aikuisjohtoisuutta. Aikuisella on aina vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta. Osallisuuden tulee olla inklusiivista eli erilaiset lapset ja nuoret tarvitsevat osallisuutensa toteuttamiseen erilaisia malleja. Osallisuutta on se, että lapsi tulee kuulluksi omissa asioissaan, mutta myös se, että lapset ryhminä pääsevät ääneen, toimimaan ja vaikuttamaan. Osallisuuden toteutuminen vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että jokainen on tärkeä ja merkityksellinen yhteisönsä jäsen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Osallisuus edellyttää aikuisten vallan jakamista ja lapset ovat aktiivisia toimijoita. Lapsen kuulemiseen tarvitaan turvallinen ympäristö ja kannustava tunnelma. Osallisena jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi oman itsenään. Lapsella on mahdollisuuksia saada tietoa, toimia ja vaikuttaa. Lapsen mielipiteillä, näkemyksillä ja ideoilla on merkitystä. Osallisuus on keskeinen oikeus lapselle, koska lapsi ja osallisuuden taito kehittyy osallisuuden kokemusten kautta.

Sivistys- ja kulttuuripalveluissa toimii osallisuuden ohjausryhmä, jossa on edustus kaikilta toimialoilta sekä Oulun nuorisovaltuusto ONE:sta. Ohjausryhmän tehtävänä on koordinoida sivistys- ja kulttuuripalveluissa osallisuuden toteutumista kattavasti kaikilla alueilla. Lisäksi osallisuuden ohjausryhmä toimeenpanee Unicefin Lapsiystävällinen kunta ohjausryhmän antamia tehtäviä.

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden osallisuuden tiimin tehtävänä on osallisuustoiminnan kehittäminen ja kokonaisuuden koordinaatio. Tiimi huolehtii osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja toiminnallisen tasa-arvon ohjausryhmästä tulleiden tehtävien jalkauttamisesta ja raportoinnista ja vuorovaikutussuunnitelmasta nousseiden asioiden jalkauttamisesta. Tiimi edistää osallisuuden toteutumisen kaikissa toimintaympäristöissä. tehtävään kuuluu myös poikkihallinnollisen työn edelleen kehittäminen osallisuuden näkökulmasta.

Kuntalain 26§ mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Oulussa tehtävää hoitaa Oulun nuorisovaltuusto ONE, jolla on edustus monissa kaupungin

työryhmissä sekä puhe- ja läsnäolo-oikeus suurimmissa lautakunnissa sekä kaupunginvaltuustossa. Lisäksi ONE on mukana kehittämässä lasten ja nuorten osallisuutta sekä hyvinvointia.

Kuntalain mukaisen nuorisovaltuuston lisäksi Oulussa toimii 15 alueellista lasten ja nuorten osallisuusryhmää. Alueellisten osallisuusryhmien ja nuorisovaltuusto ONE:n tehtävänä on saada lasten ja nuorten ääni kuuluviin mm. päätöksenteossa sekä vaikuttaa oman alueensa asioihin. Alueelliset osallisuusryhmät ja ONE osallistuvat vuosittain Oulussa järjestettävään lasten ja nuorten kaupunkikokoukseen sekä Nuorten foorumiin.

Oulun nuorisopalvelut on koonnut Helsingissä toteutetun MakeSomeNoise –toimintamallin mukaisen ryhmän syksyllä 2021. Ryhmän toiminta on tarkoitettu eri kieli- ja kulttuuritaustaisille 18–29-vuotiaille Oulussa asuville nuorille, jotka haluavat vaikuttaa itselleen tärkeäksi kokemaansa asiaan Oulussa. Ryhmästä nuoret saavat tuen, nuorille tarjotaan ammattilaisen pitämää esiintymiskoulutusta, ryhmän ja ohjaajien kannustuksen ja mahdollisuuden vaikuttaa.

Toimintakauden lopussa järjestetään yleisötilaisuus, jossa nuoret saavat puhua itse valitsemastaan aiheesta kuuntelemaan kutsututuille henkilöille. MakeSomeNoise -puhujafoorumin tavoitteena on nostaa nuorten alle 30-vuotiaiden uusien suomalaisten ääni kuuluviin julkiseen keskusteluun ja sitä kautta organisaatioiden kehittämiseen. Puhujafoorumin tarkoituksena on sekä laajentaa suomalaisten ymmärrystä että luoda maahanmuuttajanuorille uusia esikuvia suomalaiseen yhteiskuntaan.

Hyvinvointipalveluissa toimii Oulun Vaikuttajat – ryhmä, jonka mielipiteitä kuullaan mm. lastensuojelun kehittämisessä. Jokaisella koululla on oppilaskuntatoimintaa ja vanhempaintoimikuntia. Päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja kouluissa (51) on Vihreä Lippu -toimintaa. https://vihrealippu.fi/osallistujat/

Lasten ja nuorten osallistuminen palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen tulisi varmistaa rakenteiden kautta koko kaupungin tasolla. Lapset ja nuoret tulee osallistaa ja aktivoida heitä koskevien suunnitelmien ja toimenpiteiden laatimisessa. Heitä tulee mm. ottaa koulu- ja oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuollon ja koulun toiminnan suunnittelutyöhön entistä vahvemmin mukaan. Varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja lukioihin suunnattu kokemuksellisen hyvinvointitiedon arviointi- ja toimintamalli on konkreettinen yhteistyöväline lasten, nuorten ja aikuisten yhteisen osallisuuden varmistamiseksi. Kokemuksellisen hyvinvointitiedon keruu kokoaa yhteen eri toimijat ja eri alojen ammattilaiset yhteisen toiminnan tavoitteen, toimenpiteiden ja niiden seurantamenettelyn määrittelemiseksi. Oulun kaupungin tilojen tulisi olla myös jatkossa nuorisojärjestöille ja nuorten omaehtoiselle toiminnalle maksuttomia. Tämä mahdollistaa kansalaisjärjestötoiminnan toteuttamisen sekä lasten, nuorten ja perheiden osallistumisen lähellä omaa kotiaan.

5. Kasvatusta tukevat palvelut

5.1 Vanhempien ja huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä ja tuen tarpeen tunnistaminen

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi Hyvinvointipäiväkoti -toimintamallin mukaisesti.

Hyvinvointikoulun toimintamallia on laajennettu ja juurrutettu tavoitteellisesti. Hyvinvointikoulun toimintaperiaatteet pohjautuvat laajaan, monialaiseen yhteistyöhön varhaiskasvatuksen, opetuksen, perheen, vapaa-ajan toimijoiden sekä eri sidosryhmien edustajien kanssa. Hyvinvointikoulun ohjaavia toimintaperiaatteita ovat laatumerkeiksi tunnistetut 1) kokemuksellisen hyvinvointitiedon systemaattinen kerääminen ja analysointi, 2) yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelmallinen ja tavoitteellinen toteuttaminen, 3) yhteisesti sovitun, monialaisen verkostotyön toteuttaminen lapsi- ja perhekeskeisessä työskentelyssä sekä 4) Lapset puheeksi -menetelmän käyttö kaikissa kehitysympäristöissä ja palveluissa. Lasten ja nuorten oppimista, kasvua sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tunnistamista tuetaan vahvalla kodin ja koulun yhteistyöllä, joka rakentuu luottamuksesta, keskinäisestä kunnioituksesta ja tasavertaisuudesta kasvatuskumppaneina. Perheet kohdataan niiden moninaisuus ja tarpeet ymmärtäen. Erityisen merkittävää yhteistyö on oppilaan koulupolun eri nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Kasvokkaisen kohtaamisen lisäksi arjen yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Huoltajille viestitään opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen ja opiskelun tuesta, oppilas- ja opiskeluhuollosta, arvioinnista, opiskeluun liittyvistä valinnoista sekä koululukuvuoden erilaisista tapahtumista. Opetuksen järjestäjä kantaa vastuun kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä. Huoltajien aktiivinen osallistuminen luo kuitenkin myönteisiä merkityksiä yhteistyön rakentamiselle ja ylläpitämiselle.

Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Perusopetusikäisten subjektiivisten tarpeiden kohtaaminen edellyttää opettajien, huoltajien sekä muun yksilöä tukevan henkilöstön sitoutunutta yhteistyötä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lukuvuoden alkaessa luokanopettaja kutsuu alakoulun oppilaan yhdessä huoltajiensa kanssa kehityskeskusteluun ja vuoden vaihteessa arviointikeskusteluun, joka korvaa joulutodistuksen. Yläkoulun oppilas kutsutaan kehityskeskusteluun kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajiensa kanssa. Myös

yläkoulussa joulutodistuksen voi korvata arviointikeskustelulla, jossa läpikäydään muun muassa opintojen eteneminen, oppilaan työskentelytaidot sekä ajankohtaisia opiskeluun ja ikävaiheeseen liittyviä kysymyksiä. Yhteinen keskustelu mahdollistaa oppilasta arvioimaan omaa oppimistaan ja ohjaa vastuunottoon työskentelystään. Lisäksi yhdessä käydyn keskustelun nähdään vahvistavan oppilaan itsearviointitaitoja. Huoltajan mukanaolo keskusteluissa on tärkeää, sillä ymmärrys lapsen ajankohtaisista koulutyöskentelyn tavoista auttaa tukemaan tätä lapselle merkityksellisellä tavalla. Opettajalle yhteiset keskustelut lisäävät ja syventävät oppilaan tuntemusta. Lukiossa tuetaan nuoren itsenäistymistä siirtämällä hiljalleen asioita nuoren itsensä hoidettavaksi. Huoltajia tiedotetaan aktiivisesti koulun tapahtumista, käytänteistä ja opiskelijan opintojen etenemisestä sekä siitä, miten he voivat tukea nuoren opintoja kotona. Yhteistyötä tehdään opiskelijan tukemisessa aina tarpeen mukaan.

Kodin ja koulun välinen vahva yhteistyö luo väyliä oppilaiden huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle ja esimerkiksi vanhempainyhdistystoiminnalle. Vanhempien osallistuminen koulun toimintaan edistää kasvatuskumppanuutta, molemminpuolisen luottamuksen syntymistä sekä jaettua ymmärrystä kasvatuksen tavoitteista. Oululaisten koulujen vanhempaintoimikunnat ovat mukana yhteisöllisten tapahtumien järjestämisessä ja osallistuvat koulun toiminnan kehittämiseen. Niin ikään ne tarjoavat huoltajille mahdollisuuksia osallistua lastensa koulun toimintaan. Luokka-asteiden vanhempaintiimit voivat toimia opettajan ja muun henkilöstön arjen tukena esimerkiksi yhteisöllisyyden edistämisessä tai kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Alueellinen kOuluvanhemmat -vanhempainyhdistys tukee vanhempaintoimikuntia sekä kodin ja koulun keskinäistä yhteistyötä. Lisäksi se on aktiivinen toimija koulujen ja valtakunnallisen Vanhempainliiton välillä.

5.2 Lapsen ja nuoren kasvun, oppimisen ja opiskelun tukeminen?

Oppimisen ja koulunkäynnin tuella vahvistetaan lapsen ja nuoren perustaitoja ja ehkäistään vaikeuksia ennakolta siten, että hän saavuttaa oppimistavoitteensa. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus saada tukea ja ohjausta oppimiseensa ja koulunkäyntiinsä heti tuen tarpeen ilmetessä. Kasvun ja oppimisen tukeminen sekä pedagogisen tuen suunnittelu ja tuen tarpeiden arviointi tehdään yhteistyössä lasten ja nuorten, huoltajien, sekä tarvittavan monialaisen ja -ammatillisen verkoston kanssa.

Lähtökohtaisesti kaikki tuki pohjautuu laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen ja lukiokoulutukseen, joissa monipuolisten oppimisympäristöjen, eriyttämisen, joustavien opetusjärjestelyjen ja muiden pedagogisten ratkaisujen avulla voidaan huomioida lapsen ja nuoren moninaiset oppimistarpeet. Pedagogisen tuen järjestämisen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa ovat ennakointi, tuen oikea-aikaisuus, suunnitelmallisuus ja asteittainen tehostaminen. Lukiokoulutuksessa pedagogista tukea rakennetaan nivelvaiheen siirtotietojen, opiskelijan omien kokemusten ja opettajien havaintojen pohjalta. Pedagoginen tuki toteutuu oppitunneilla ja tukiopetuksessa. Sitä suunnitellaan aineenopettajan ja erityisopettajan yhteistyöllä. Kouluilla ja oppilaitoksissa tarjottava tuki koostuu pedagogisista sekä opiskeluhuollon palveluista, jotka ovat kiinteä osa koulun kasvatus- ja opetustoimintaa.

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten tuki vahvistuu merkittävästi varhaiskasvatuslain muutoksen myötä 1.8.2022 alkaen. Lain myötä varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen laadukasta perustoimintaa. Tukea on annettava viivytyksettä tuen tarpeen

ilmettyä. Jos tuki ei ole riittävää voidaan tukea antaa tehostettuna tai erityisenä tukena. Tuen muutos vahvistaa entistä paremmin jatkumoa esi- ja perusopetukseen.

Kouluilla ja oppilaitoksissa tarjottava tuki koostuu pedagogisista sekä opiskeluhuollon palveluista, jotka ovat kiinteä osa koulun kasvatus- ja opetustoimintaa. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki perustuu kolmiportaiseen malliin, jossa tukimuodot ja -rakenteet vahvistuvat asteittain. Tuen kolme tasoa ovat *yleinen*, *tehostettu* ja *erityinen tuki*. Kolmiportainen tuki muodostaa kokonaisuuden, jonka järjestämisessä tulee huomioida sekä yksittäisen lapsen ja nuoren että koko ryhmän valmiudet ja tuen tarpeet. Tukiopetuksesta, osa-aikaisesta erityisopetuksesta, tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä erityisistä apuvälineistä on säädetty perusopetuslaissa. Näiden lakisääteisten tukimuotojen avulla voidaan parantaa oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisvaikeuksia.

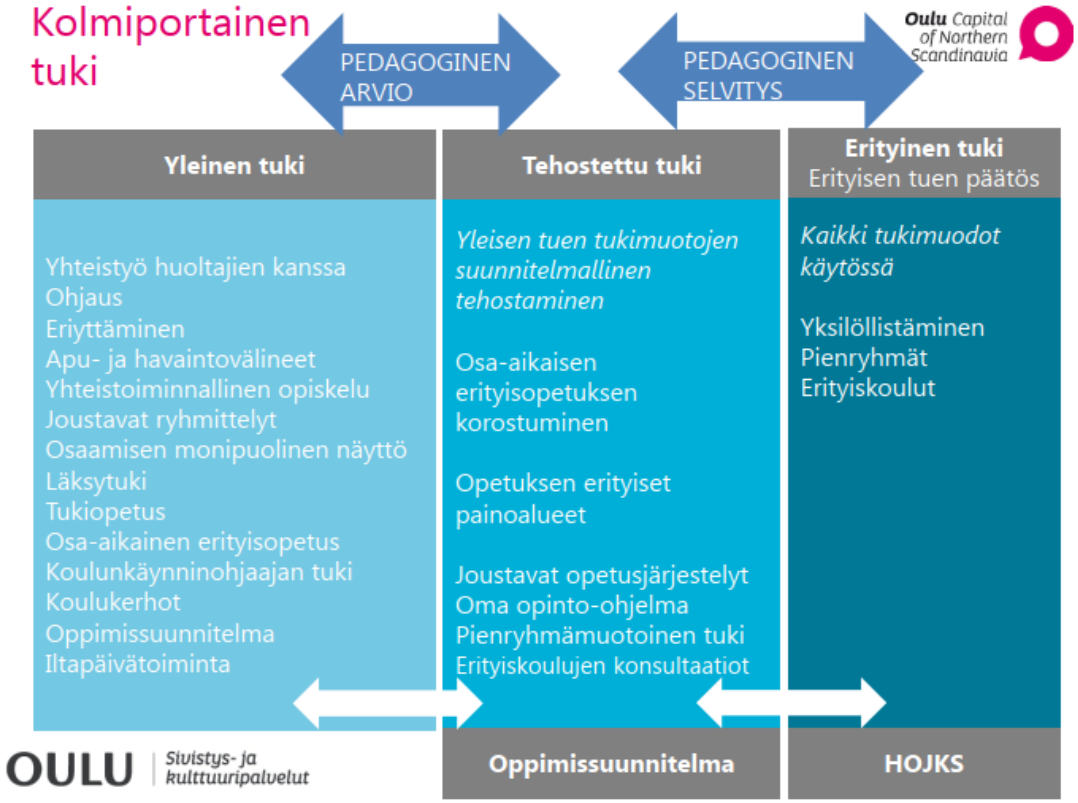

Kuvio 3. Tuen kolmiportaisuuden periaatteet perusopetuksessa

Tukiopetuksella ja osa-aikaisella erityisopetuksella ehkäistään mahdollisia oppimisen ja koulunkäynnin haasteita. Kun oppilas tarvitsee säännöllistä tukea ja samanaikaisesti useita tukimuotoja, kyse on tehostetusta tuesta. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisena yhteistyönä huoltajan ja oppilashuollon henkilöstön kanssa. Tuen järjestelyt kirjataan oppimissuunnitelmaan. Jos kasvun, oppimisen tai koulunkäynnin tavoitteita ei saavuteta tehostetun tuen avulla, oppilaalla on oikeus erityiseen tukeen. Erityisen tuen tarve käsitellään moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä ja kirjataan pedagogiseen selvitykseen.

Tehostettu tai erityinen tuki annetaan ensisijaisesti oppilaan omassa opetusryhmässä. Tarvittaessa tuen järjestämisessä hyödynnetään alueellisia erityisryhmiä, joissa opiskellaan joko osa- tai kokoaikaisesti erityisopettajan ohjauksessa. Kaupungin erityiskoulu Tierna tarjoaa

perusopetuksen oppilaalle erityistä tukea silloin, kun lähikoulun tai alueellisten erityisen tuen ryhmien tuki ei ole riittävä. Erityiskouluihin ohjautuvat ne oppilaat, joille yleisopetuksen koulujen tarjoama tuki ei riitä ja jotka tarvitsevat tuekseen monialaisia erityispalveluja. Erityiskoulujen oppimisympäristö ja apuvälineet on suunniteltu oppilaiden tuen tarpeita vastaavaksi.

Nuorisopalveluissa etsivä nuorisotyö tekee tiivistä yhteistyötä II asteen oppilaitosten kanssa nuorisolain mukaisesti. Etsivä nuorisotyö pyrkii tavoittamaan Oulussa asuvat 18–29-vuotiaat nuoret, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella tai vaarassa jäädä niiden ulkopuolelle. Erityisen huomion kohteena ovat toisen asteen opinnot keskeyttävät nuoret, jotka eivät ole oppivelvollisia. Etsivän nuorisotyön luonne on luottamuksellista ja vapaaehtoista. Palveluohjausta toteutetaan aina yhteistyössä nuoren kanssa.

Nuorten työpajat toimivat tunnistettuina oppimisympäristöinä. Kaikilla työpajatoimintaan osallistuville nuorilla on mahdollisuus saada osaamistodistus pajajaksolla osoitetusta osaamisesta. Lisäksi työpajat toimivat tuettuina oppisympäristöinä II asteen opiskelijoille. Perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta voi suorittaa työpajalla.

Nuorisopalveluissa kehitetään myös II asteen oppilaitosnuorisotyötä hanketyön kautta. Tavoitteena on ennaltaehkäistä opintojen keskeytymistä ja lisätä yhteisöllisyyttä oppilaitoksissa. Oppilaitos nuorisotyötä toteutetaan yhteistyössä Oulun Diakoniopiston ja Oulun palvelualan opiston kanssa.

Oppivelvollisuusiän noston myötä Byströmin Ohjaamossa työskentelee oppivelvollisuudesta vastaava opinto-ohjaaja. Hänelle tulee ilmoitukset ilman opiskelupaikkaa olevista oppivelvollisuusikäisistä nuorista. Ilmoituksen tullessa hän selvittää nuoren kokonaistilanteen ja ohjaa löytämään nuoren tarpeita vastaavan opintopaikan.

5.3 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Lait ja asetukset velvoittavat lapsen huomioon ottamiseen aikuisten palveluissa. Kun vanhemmat saavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, on otettava huomioon myös heidän huollossaan olevan lapsen ja nuoren hoidon ja tuen tarve. Myös lapsen ja nuoren oireillessa koko perheen kokonaistilanne on huomioitava. Säännöksillä korostetaan aikuispalveluiden ja lastensuojelun yhteistyön tärkeyttä ja perhekeskeisen työskentelyn merkitystä.

Palveluissa on käytössä Lapset puheeksi-menetelmä. Menetelmä on tarkoitettu lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisten tekijöiden kartoittamiseen ja vahvistamiseen, lapsen kehityksen tukemiseen ja ongelmien ehkäisemiseen erityisesti silloin, kun vanhemmilla on vaikeuksia. Lapset puheeksi -menetelmän sekä lapsi- ja perhekeskeisen yhteisövaikuttavuusmallin laajentuessa koko Oulun kaupungin alueelle kaikkiin lasten, nuorten ja perheiden palveluihin on mahdollista huomioida aikaisempaa paremmin lapsen ja nuoren asema perheen elämäntilanteen muuttuessa.

Lapset ja nuoret huomioidaan erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaina olevien perheiden kohdalla. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa perheen tilanne tarkistetaan hoidon alussa ja aina tarvittaessa hoidon aikana. Työntekijät ottavat jo ensimmäisellä käynnillä puheeksi lapset, perheen tilanteen, vanhemman huolen lapsesta ja perheen kokemat tuen tarpeet. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden sairaanhoitajat käyvät Lapset puheeksi- menetelmän koulutuksen.

Oulun kaupungissa 2015 hyväksytyn viranomaisten välisen yhteistyön ohjeistuksen *Toiminta-ohje viranomaisten väliseen yhteistyöhön* (Väyke) systemaattinen noudattaminen kaikissa palveluissa vahvistaa lapsen ja nuoren roolia osana palvelujen järjestämisen kokonaisuutta. Toimintaohjeistuksessa kuvataan, miten nykyisen lainsäädännön puitteissa voidaan vaihtaa tietoa viranomaisten välillä sekä kaupungin organisaation sisällä että kaupungin ja muiden viranomaisten välillä.

6. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

6. 1. Yleistä

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kuntien peruspalveluissa ja hyvinvointikeskusten yhteydessä toimivissa perhekeskuksissa. Perhekeskus on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoava monialainen palveluverkosto, jossa lapsiperhepalvelut kootaan yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi. Perhekeskuspalveluja tarjotaan monialaisesti lapsille, nuorille ja heidän perheilleen hyvinvointipalveluiden, sivistys- ja kulttuuripalveluiden sekä kolmannen sektorin toimijoiden välisenä yhteistyönä. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lapselle tai perheelle annettavaa erityistä tukea, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa.

Perhekeskustoimintamallia on kehitetty systemaattisesti yhteistyössä sivistys- ja kulttuuripalveluiden sekä järjestöjen kanssa. Hyvinvointineuvolan ja hyvinvointikoulun toimintamalli on käytössä alueellisesti ja edelleen vahvistetaan perhe- ja lapsilähtöisiä menetelmiä palveluissa. Toiminnan kehittämistä varten on perustettu työryhmiä, toiminnan tarkoituksena on yhdenmukaistaa palvelut hyvinvointikeskuksissa ja perhekeskuksissa. Yhteisövaikuttavuusmalli on käytössä Kaakkurin ja Tuiran hyvinvointikeskuksen alueilla, ja tarkoitus on laajentua kaikkiin hyvinvointikeskuksiin. Mallia viedään eteenpäin yhteistyössä hyvinvointipalveluiden, sivistys- ja kulttuuripalveluiden sekä kolmannen sektorin kanssa. Yhteisövaikuttavuusmallin mukaisesti systemaattisesti eri toimijat alueella kootaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteen lähtökohtana yhteinen tavoite perheen arjen parantamiseksi.

Vuoden 2021 aikana käyttöönotettiin sähköinen perhekeskus. Sivustolle on koottu yhteen perhekeskustoimintamallin mukaisesti lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja kaupungin, seurakuntien ja kolmannen sektorin palveluja. Sivulla palvelut on jaoteltu ikäryhmittäin ja elämäntilanteen mukaan, mikä helpottaa sopivien palvelujen ja tiedon etsimistä. Sivulta löytyy myös paljon hyödyllistä tietoa ja neuvoja arkeen. Kehittämistyössä on hyödynnetty jo olemassa olevia Oulun kaupungin ouka.fi-, Lapsuus.ouka.fi - sekä Nuorten Oulu -sivustoja. Tämän lisäksi aloitettiin sähköisen yhteydenottopyynnön pilotointi osana lapsiperheiden sosiaalipalveluita.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen palveluita hyvinvointikeskusten perhekeskuksissa ovat neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, seksuaaliterveysneuvonta, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, perhetyö ja kotipalvelu sekä perheoikeudelliset palvelut. Perusterveydenhuollon mielenterveyspalvelut lapsille ja lasten kuntoutuspalvelut kuuluvat myös perhekeskuspalveluihin. Erikoissairaanhoidon asiantuntemus ja lastensuojelun tuki ovat saatavissa kaikissa perhekeskuksissa.

Äitiys- ja lastenneuvola ovat keskeinen osa perhekeskusten perusterveydenhuollon ennalta ehkäisevää, terveyttä edistävää sekä kasvua ja kehitystä tukevaa toimintaa. Neuvola tarjoaa yksilöille ja perheille monipuoliset ja moniammatilliset, yksilön ja perheen tarpeista lähtevät palvelut. Oulussa on toiminut jo 10 vuoden ajan hyvinvointineuvolan toimintamalli, jossa eri ammattilaiset toimivat yhdessä lasta odottavien ja pikkulapsiperheiden hyvinvoinnin tukena perheiden omissa toimintaympäristöissä.

Kouluterveydenhuolto on peruskoululaisille ja heidän perheilleen tarkoitettu terveyspalvelu, joka on saatavilla koulupäivien aikana koululla tai sen välittömässä läheisyydessä. Kouluterveydenhuolto on osa koulujen monialaista opiskeluhuoltoa. Kouluterveydenhuollon tarkoituksena on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä sekä tukea terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Tehtävänä on myös tukea vanhempien ja huoltajien kasvatustyötä. Kouluterveydenhuollon tehtävänä on lisäksi oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen, pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen. Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta kuuluvat

kouluterveydenhuollon tehtäviin kuten myös suun terveydenhuolto sekä oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset. Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan tiiviisti yhteistyössä oppilaisen, perheiden sekä muiden kouluympäristössä toimivien ammattilaisten kanssa.

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia ja terveyttä. Siihen kuuluu myös opiskeluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Opiskeluterveydenhuollossa järjestetään terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveyden edistäminen sekä suun terveydenhuolto. Tarkoituksena on myös tunnistaa varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Kouluterveydenhuollossa ja opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajat tapaavat yhä enemmän erityistä tukea tarvitsevia lapsia, nuoria ja perheitä. Lasten ja nuorten mielenterveyden haasteiden lisääntyminen näkyy terveydenhoitajien vastaanotoilla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tulee olla käytössä uusia työkaluja, joiden avulla terveydenhoitajat pystyvät varhaisemmassa vaiheessa vastaamaan nuorten palveluiden tarpeisiin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon työntekijöitä on vuosien 2020 ja 2021 koulutettu lyhytterapeuttisen (IPC) ohjaintamenetelmän käyttöön. Menetelmä on tarkoitettu sellaisten nuorten ohjantaan ja neuvontaan, joilla arvioidaan olevan lievää tai enintään keskivaikea-asteista masennusoireilua.

Seksuaaliterveysneuvonta on laaja kokonaisuus erilaisia palveluita, joita tarjotaan hyvinvointikeskusten perhekeskuksissa. Muun muassa seksuaalineuvontaan on koulutettu työntekijöitä ja heille voi varata ajan hyvinvointikeskuksiin. Seksuaalineuvonta on luottamukselliseen vuorovaikutukseen perustuvaa ammatillista asiakastyötä, se on tiedon antamista ja ohjausta seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Raskauden ehkäisyyn saa tietoa omasta hyvinvointikeskuksesta sekä opiskelijaterveydenhuollosta. 16–20-vuotiaiden oululaisten on mahdollista saada maksuttomasti hormonaalista ja ei-hormonaalista ehkäisyä, mukaan lukien pitkäkestoiset ehkäisymenetelmät. Maksutta tarjotaan erikseen sovitut valmisteet sekä kondomeja. Ehkäisyn lisäksi nuorille tarjotaan seksuaalineuvontaa.

Lasten-, nuorten ja perheiden parissa tehtävä perusterveydenhuollon mielenterveyden hoito toteutuu verkostomaisesti toimivissa alueellisissa perhekeskuksissa. Kohderyhmänä ovat alle 18-vuotiaat lapset, nuoret ja heidän perheensä. Työssä tuetaan myönteistä kehitystä sekä ennalta ehkäistään lasten ja nuorten vakavien mielenterveysongelmien syntymistä ja kasautumista. Lisäksi tuetaan perheitä erilaisissa elämäntilanteissa sekä vanhemmuuden haasteissa.

Oulun kaupungin hyvinvointipalveluiden lasten-, nuorten- ja perheiden palveluiden perusterveydenhuollon mielenterveyden hoitoa on vahvennettu 10 psykiatrisella sairaanhoitajalla. Psykiatriset sairaanhoitajat työskentelevät alueellisesti muiden perhekeskustoimijoiden kanssa. Osa psykiatrisista sairaanhoitajista on aloittanut työt vuoden 2021 lopussa ja loput aloittavat vuoden 2022 alussa. Perusterveydenhuollossa psykiatrisen sairaanhoitajan työnkuvaa ollaan tällä hetkellä tarkentamassa ja kehittämässä. Kehittämistyössä tarkastellaan erityisesti asiakkaan hoitoon ohjautumisen prosessia, hoidon tarpeen arviota ja hoitotakuuta.

Lasten- ja nuorisopsykiatrinen työryhmä vastaa alle 18-vuotiaiden oululaisten lasten- ja nuorisopsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta Oulussa. Työryhmä antaa tukea perhekeskuksen toimijoille ja tekee tarvittaessa tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten arjessa mukana olevien ja muiden viranomaistahojen kanssa.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tavoitteena on edistää ja ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. Sosiaalipalveluja järjestetään lasten, nuorten ja perheiden tarpeen mukaan. Palvelutarpeen arviointi tehdään yhdessä perheen kanssa. Arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalvelujen ja tuen tarpeesta. Palvelun tarpeesta riippuen perheelle voidaan tarjota esimerkiksi kotipalvelua,

jonka tavoitteena tukea perhettä arjessa selviytymisessä. Oulussa myönnetään kahden viikon maksuton kotipalvelu uusille kotipalvelun asiakasperheille ja maksuton kotipalvelu jatkuu vielä ainakin vuoden 2022 ajan. Palvelu voi olla myös perhetyötä, jonka tarkoituksena on perheen voimavarojen vahvistaminen ja vuorovaikutuksen parantaminen. Perhetyön avulla tuetaan erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten terveyttä ja kehitystä. Kasvatus- ja perheneuvonta on palvelu, jolloin tarjotaan asiantuntija-apua kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa. Lapsille, nuorille ja perheille voidaan tarjota heidän tarpeen mukaan myös muita sosiaalipalveluita.

Perhekeskuspalveluihin kuuluu myös perheoikeudelliset palvelut, joihin kuuluvat isyys- ja äitiysasiat sekä elatus-, huolto- ja tapaamissopimusasiat. Näissä asioissa auttaa lastenvalvoja. Lasten kuntoutuspalveluita tarjotaan lapsille tarpeiden mukaan heidän kasvu- ja kehitysympäristöissä.

Oulussa lastensuojelun asiantuntijuus ja tuki on saatavilla jokaisessa hyvinvointikeskuksessa, perhekeskuksen eri toimijoille. Lastensuojelun asiantuntija on mukana erilaisissa yhteisissä työryhmissä sekä lapsiperheiden sosiaalipalveluiden työntekijä ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä voivat tehdä tarvittaessa työparityöskentelyä palvelutarpeenarvion tai asiakkuuden aikana.

Sosiaalipalvelujen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014) painopiste on siirtynyt korjaavista erityispalveluista ennaltaehkäisevien palvelujen suuntaan. Sosiaalihuoltolain perusteella lapsella ja hänen perheellään on oikeus ehkäisevien palvelujen saamiseen ilman lastensuojelun asiakkuutta. Sosiaalihuollon asiakasprosessissa keskeisessä asemassa on palvelutarpeen arviointi, joka tehdään sosiaalihuollon työntekijän saatua tiedon mahdollisesta sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä. Uusien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnit tehdään pääosin hyvinvointikeskusten sosiaali- ja perhepalveluissa. Sinne ohjautuvat myös ennakolliset lastensuojeluilmoitukset. Lastensuojelun kanssa tehdään yhteistyötä ja työparityöskentelyä.

Kotiin annettava tuki ja eri toimijoiden välinen yhteistyö on keskeistä ehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseksi. Lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysympäristöissä, kuten päiväkodeissa, kouluilla ja vapaa-ajan toiminnoissa, on tärkeää olla saatavilla riittävästi turvallisia aikuisia, joiden kanssa on mahdollisuus keskustella huolenaiheista sekä saada oikeanlaista tukea tilanteeseen. Perhekeskeisellä ja monialaisella työskentelyllä tarjotaan varhaista tukea koko perheen tilanne huomioiden.

Lasten ja perheiden oikea-aikaisen ja varhaisen tuen tarjoaminen vaatii monialaisten toimintamallien systemaattista käyttämistä ja edelleen kehittämistä sekä työntekijöiden osaamista vahvistamalla. (luvun päivittäneet Sanna Iisakka ja Helena Niskanen)

6.2 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa kunnallisia viranomaisia keräämään tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä välittämään tietoa niille viranomaisille ja päätöksentekijöille, jotka voivat kulloinkin toimillaan vaikuttaa lasten kasvuoloihin. Säännöksessä tarkoitetut velvoitteet koskevat kaikkia kunnan viranomaisia. Erityisesti on haluttu korostaa kunnan viranomaisten yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisessa ja kasvuolojen kehittämisessä. Lasten kasvuoloihin vaikuttaminen on katsottu ennen kaikkea eri viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyöalueeksi. Tarkoitus on, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamisella ja tuotetulla tiedolla vaikutetaan kunnalliseen toiminta- ja taloussuunnitteluun.

Palvelujen kehittäminen edellyttää hyvin toteutettua lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista, lapsivaikutusten arviointia ja lapsen edun huomioimista kaikessa päätöksenteossa. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi on luotu erilaisia indikaattoreita, joita on kerätty muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään SOTKA-tietokantaan. Kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etu tulee ottaa huomioon paitsi lastensuojelussa ja yleisissä perhepalveluissa myös muissa tilanteissa, joissa sosiaalihuollon toteuttaminen tosiasiallisesti vaikuttaa lapsen tilanteeseen. Lapsen elämään oleellisesti vaikuttavia ratkaisuja voidaan tehdä esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyössä. Sosiaalihuoltolaissa korostetaan palvelujen ehkäisevää ja lapsen kehitystä edistävää tavoitetta. Lapsen edun toteuttaminen lain edellyttämällä tavalla edellyttää työntekijöiltä osaamista lapsen kohtaamisessa ja tarpeen mukaan eri ammattiryhmien osaamisen hyödyntämistä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan on mahdollista.

Kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Neuvontaa ja ohjausta voidaan toteuttaa myös kotikäynneillä. Kotikäyntien tarkoituksena on vastata aktiivisesti huoleen, joka on herännyt esimerkiksi jossakin muussa palvelussa. Neuvontaa varten järjestetyt kotikäynnit eivät edellytä sosiaalihuollon asiakkuutta ja siihen liittyviä kirjaamisia asiakasasiakirjoihin, ja ne perustuvat aina asukkaan suostumukseen. Niitä voidaan järjestää esimerkiksi sellaisille asukkaille, joiden elinoloissa tai elämäntilanteessa on mahdollisia sosiaalisia riskitekijöitä. Kotikäynnillä voidaan kertoa kunnassa tarjolla olevasta tuesta ja selvittää henkilön ja hänen perheensä elinoloja tai elämäntilannetta. Kotikäynnillä voidaan kuulla henkilön ja hänen perheensä näkemyksiä tuen tarpeesta ja ohjata heitä tarvittaessa palvelujen tarpeen arviointiin.

Lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

Kasvatuksen tukemisella sosiaalihuoltolaissa tarkoitetaan laajasti ottaen kaikkia sellaisia eri viranomaisten yhteistyöhön perustuvia toimia, joilla pyritään kehittämään lapsiperheiden ja heidän välittömän arkiympäristönsä mahdollisuuksia edistää lasten suotuisaa kasvua ja kehitystä. On ensiarvoisen tärkeää, että yleiset kaikille tarkoitetut palvelut tukevat lasten kasvatusta. Tarkoituksena on, että kaikki ne toimipaikat, joissa muutoinkin tavataan lapsia ja lapsiperheitä, voivat toimia myös vanhempien, huoltajien ja muiden lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukena lapsen kasvatuksessa. Palvelujen kehittämisen tavoitteena on, että niiden avulla kyetään ajoissa havaitsemaan lapsen tuen tarve. Säännöksellä pyritään ohjaamaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa ja koulussa toimivien henkilöiden valmiutta

ohjata apua tarvitsevia tarvittaessa erityispalvelujen piiriin. Edelleen pyritään edistämään lasten ja nuorten kannalta mielekkään kasvua ja kehitystä tukevan toiminnan järjestämistä.

Sosiaalihuollon lainsäädäntö on ollut perinteisesti järjestelmäkeskeistä. Lainsäädännön uudistamisen lähtökohtana on ollut yksilö ja perhe omine tarpeineen. Asiakaslähtöisyyden vahvistamiseksi sosiaalihuoltolaissa määritellään ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa järjestetään: *tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen; asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen; taloudellisen tuen tarpeeseen; sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi; lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen; äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen; lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi; päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmasta sekä muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen; muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen; tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.*

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus vuodelta 1989 korostaa lapsen edun ensisijaista huomioon ottamista kaikessa viranomaisten ja tuomioistuinten toiminnassa (3 artikla) sekä asianmukaisen huomion kiinnittämistä jatkuvuuteen lapsen kasvatuksessa (20 artikla). Sopimus kieltää lapsen erottamisen vanhemmistaan ilman erityistä perustetta ja sallii tämän vain edellytyksin, että se on lapsen edun mukaista (9 artikla).

Oulu on vastaanottanut alaikäisiä pakolaistaustaisia yksin maahan tulleita maahanmuuttajia. Turvapaikanhakijoita oletetaan edelleenkin saapuvan jonkun verran Suomeen. Maahanmuuttajapalveluiden toiminnassa huomioidaan kotouttamisohjelmaan sisällytetyt pidemmän aikavälin kehittämistavoitteet sekä suunnitelmallinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Asumisen ohjauspalvelut ja alaikäisten ryhmäkotipalvelut järjestetään kunnan omana toimintana. Välivuokraustoiminnalla pyritään saamaan erityisryhmille ml. maahanmuuttajat tarkoituksenmukaisia asuntoja eri alueilta Oulun kaupungissa. Nämä kaikki asiakasryhmät kuuluvat myös ns. paljon palveluja tarvitsevien asiakasryhmään, joiden palveluiden koordinointi edellyttää jatkuvaa, säännöllistä ja sovittua yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Perheiden palveluiden lisäksi sosiaalipalveluissa painopiste kohdentuu edelleen nuorten tulottomien ja pitkäaikaistyöttömien, etenkin yli 1000 päivää työttöminä olleiden henkilöiden palveluiden järjestämiseen yhteistyössä työllisyyspalveluiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Perustoimeentulotuen päätöksenteko ja maksatus ovat Kelan toimintaa. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta päätöksenteko toteutuu hyvinvointikeskuksissa ja lastensuojelussa. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä ja selkeää asiakasprosessin hallintaa huomioiden ohjaus ja neuvontapalvelut yhteistyössä Kelan kanssa.

7. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla on viimesijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lapsen osallisuus, läheis- ja sukulaisverkoston merkitys sekä asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen ja dokumentoitu työote korostuvat lastensuojelulaissa. Periaatteet konkretisoituvat lain velvoittavina normeina koskien muun muassa lapsen kuulemismenettelyä, avohuollon tukitoimien järjestämistä ja määräaikoja, jotka tulee ottaa huomioon lastensuojelun prosesseissa.

Lastensuojelulain 2 §:n mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun avohuollon tukitoimista on säädetty tarkemmin lastensuojelulain 36 §:ssä.

Sosiaalihuoltolain mukaiset perhepalvelut ovat ensisijaisia suhteessa lastensuojelun palveluihin. Jos lapsi tai hänen perheensä tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja, tarvitaan lastensuojelun asiakkuus. Tällöin perheelle voidaan antaa lastensuojelun avohuollon tukitoimina myös kaikkia sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin esitöiden mukaan lapsen hyvinvointi on ymmärrettävä laajasti sekä aineellisena että henkisenä hyvinvointina, minkä vuoksi säännöstä on tarkasteltava yhteydessä muihin taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Säännös sisältää myös yleisemmin ajatuksen turvallisista kasvuoloista ja korostaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista. Hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös suojan väkivaltaa, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan, mihin on kiinnitetty erityistä huomiota myös lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa.

Erilaiset perheet voivat tarvita tukea. Perhekäsityksestä vallitsee erilaisia näkemyksiä eikä perheelle ole lainsäädännössä tunnustettu yhtä täsmällistä määritelmää. Laissa perhekäsite on tarkoitettu ymmärrettäväksi varsin laajana huomioiden perheiden moninaistumisen. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa erilaisiin tarpeisiin tuleekin kiinnittää huomiota. Esimerkiksi yksinhuoltaja- ja uusperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on kasvanut. Myös maahanmuuttajataustaisten ja monikulttuuristen perheiden määrä on kasvanut voimakkaasti viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Tämä edellyttää uusia toimintakäytäntöjä lapsiperheiden palvelujen ja kodin välisessä yhteistyössä. Erityisiä tarpeita on myös monikkoperheissä, monilapsisissa perheissä ja perheissä, joissa on vammainen tai pitkäaikaissairas lapsi tai vanhempi. Niissä tuen tarve on suurempi ja vanhemmuuteen kohdistuu usein enemmän fyysisiä, psyykkisiä, taloudellisia ja sosiaalisia paineita. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden lapsiperheiden tarpeisiin ja toiveisiin tulee sosiaalihuoltoa toteutettaessa kiinnittää huomiota. Tuen tarvetta määriteltäessä tulee ottaa huomioon paitsi lapsen vanhemmat ja huoltajat myös muut lapsen huolenpidosta vastaavat henkilöt sekä lapsen sisarukset.

Lapsen terveyden ja kehityksen turvaamisesta on säädetty aiemmin vain lastensuojelulaissa. Säännöksen ottaminen sosiaalihuoltolakiin merkitsee käytännössä sitä, että lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi välttämättömät sosiaalipalvelut ilman että perheeltä edellytettäisiin lastensuojelun asiakkuutta. Vastaavasti kuin lastensuojelussa palveluja on järjestettävä yleisinä perhepalveluina tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan. Arvio lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömistä palveluista kirjataan asiakassuunnitelmaan. Lastensuojelussa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa arvion tekemisestä ja sen kirjaamisesta suunnitelmaan. Yleisissä perhepalveluissa arvion tekemisestä ja kirjaamisesta vastaa omatyöntekijä.

Ehkäisevien palvelujen tarkoituksena on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lakiuudistuksen myötä ehkäisevien perhepalvelujen osuus kasvaa. Kotipalvelun vahvistamisen lisäksi perhetyötä (18 §), tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa (28 §) on annettava yleisinä perhepalveluina myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Palveluja annettaessa on huolehdittava siitä, että palveluja on riittävästi erityistä tukea tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen.

Oulussa palveluiden integraatiota toteutetaan käytännössä hyvinvointikeskuksissa. Lapsiperheiden palvelut ovat yhtenä kokonaisuutena hyvinvointikeskuksissa, joissa tehdään sosiaalihuoltolain mukaiset palvelutarpeen arviot läheisverkosto huomioiden, asiakaskohtaisesti yhteiset hoito- ja palvelusuunnitelmat terveyspalveluiden, sivistys- ja kulttuuritoimen, työllisyyspalveluiden sekä muiden sidosryhmien kanssa, toteutetaan palvelut ja nimetään asiakasprosessista vastaava työntekijä. Hyvinvointikeskuksissa työskentelevät myös lastensuojelun ja palveluohjauksen työntekijät.

Lastensuojelun pääpaino on lastensuojelun palvelun laadun kehittämisessä. Toiminnan kehittämisen tavoitteena on painopisteen siirtäminen lastensuojelun raskaimmista palveluista avopalveluihin ja kevyempiin palveluihin peruspalveluita vahvistamalla. Tarkoituksena on, että lastensuojelun piiriin tulevien lasten suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä laskee. Lapsille ja vanhemmille tulisi tarjota ja turvata riittävät peruspalvelut oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi. Olennaista on päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuus, toimiva ja saumaton palvelukokonaisuus, sekä erityispalveluiden jalkautuminen perhekeskuksiin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät työskentelevät hyvinvointikeskuksissa. Toiminnan alueellistaminen mahdollistaa monialaisen yhteistyön tekemisen ja toiminnan kehittämisen eri toimijoiden kanssa.
Palvelutarpeen arviointityö on siirtynyt erilliseksi suunnitelmallisesta lastensuojelutyöstä. Palvelutarpeen arviointiprosessin laatua kehitetään monialaisesti ja tavoitteena on sekä palvelutarpeen varhainen tunnistaminen, että asiakkaan osallisuuden vahvistaminen. Palvelutarpeen arvioinnin vaikuttavuus paranee hyödyntämällä monialaista yhteistyötä ja osaamista vahvistamalla, minkä seurauksena lapset ja perheet saavat tarvitsemansa palvelut oikeaan aikaan. Työntekijät tekevät alueellista yhteistyötä perhepalveluiden sekä sivistys- ja kulttuuritoimen kanssa. Lastensuojelulain mukaista palvelutakuun toteutumista seurataan tehostetusti ja tavoitteena on palvelutarpeiden valmistuminen kahden kuukauden aikana lastensuojeluilmoituksen saapumisesta tai yhteydenotosta sosiaalipalveluihin palvelutarpeen arvioimiseksi. Lastensuojelun asiakkuuteen siirtyvät lastensuojelun tukitoimia ja palveluita tarvitsevat lapset ja perheet. Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia palveluita sijaishuoltoon ja huostaanottoon nähden.

Syksyllä 2021 on varauduttu vuoden 2022 alusta muuttuvaan lastensuojelulakiin. Jatkossa sosiaalityöntekijän vastuulla voi olla enintään 35 lasta, jonka vuoksi perustettiin lastensuojelun alueelle 10 uutta sosiaalityöntekijän virkaa. Asiakastyön mitoitukseksen muutoksella on tavoitteena turvata riittävät sosiaalityöntekijäresurssit, jotta lapsen ja nuoren sekä perheen kohtaamiseen ja lapsen henkilökohtaisiin tapaamisiin voidaan käyttää aikaa lain vaativalla tavalla. Työntekijöiden osaamista vahvistetaan sekä monialaisilla viranomaisyhteis-työhön että lastensuojelun työntekijöille kohdennetuilla koulutuksilla mm. julkisen sektorin perheterapia- ja verkostotyön koulutuksella. Jokaiseen viiteen perhekeskukseen koulutetaan Nepsy-osaajia ja Mielenterveyden ensiapu -koulutusta tarjotaan niin sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille kuin opetus- ja nuorisopalveluiden henkilöstölle. Lastensuojelussa on käytössä mentorointimalli, joka tukee sosiaalityöntekijän ammatillista kehittymistä. Työntekijöille on tukena lakimiespalvelut ja lastensuojelun erityisasiantuntijan konsultatiivinen ja koulutuksellinen tuki. Palvelu- ja asiakasprosessien kehittämistä jatketaan monialaisessa yhteistyössä tavoitteena selkeä ja saumaton palvelukokonaisuus, yhteisesti sovitut toimintatavat ja selkeä työnjako eri toimijoiden kanssa.

Lastensuojelun monialainen kehittäminen 2020-2023 Pohjois-Suomessa -hanketta koordinoi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske). Oulu osallistuu hankkeeseen, jossa kehitetään lasten mielenterveys- ja lastensuojelun monialaista yhteistyötä. Oulun hankkeessa

pilotoidaan monialaista työparimallia ja konsultaatiokäytäntöjä lasten ja nuorten psykiatrisen työryhmän ja lastensuojelun välille. Pilottialueena on Tuira-Haukiputaan alue. Hankkeessa tehdään yhteistyötä myös perhekeskustoimijoiden ja sivistys- ja kulttuuritoimen kanssa.

Lastensuojelun asiakkuuteen siirtyvät lastensuojelun tukitoimia ja palveluita tarvitsevat lapset ja heidän perheensä. Lastensuojelun asiakkuudessa on mahdollista saada lastensuojelulain 36 §:ssä mainittuja tukitoimia kuten tehostettua perhetyötä ja perhekuntoutusta. Myös lapsen tai koko perheen avohuollon sijoitukset sekä kiireellinen sijoitus ja huostaanotto koskevat ainoastaan lastensuojelun asiakkaita. Lastensuojelussa lapsen asioita hoitaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Oulussa lastensuojelupalvelut ovat jakautuneet alueellisesti hyvinvointikeskuksiin: keskinen, eteläinen, pohjoinen 1 ja 2 ja itäinen lastensuojelu. Lastensuojelussa toimii sekä sijaishuollon tukiyksikkö sekä vuonna 2022 toimintansa aloittava jälkihuollon tiimi ja lastensuojelun palvelutarpeen arviointitiimi. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä toimii lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä lapsen avo- ja sijaishuollon asiakkuuden ajan ja alaikäisen jälkihuollossa olevan lapsen työntekijänä. Täysi-ikäisten jälkihuollossa olevien nuorten jälkihuollon asiakkuus siirtyy uuteen jälkihuollon tiimiin ja alaikäisten jälkihuollossa olevien asiakkuus jatkuu lastensuojelussa.

Seutukunnallinen sosiaali- ja kriisipäivystys hoitaa virka-ajan ulkopuolella akuutteja toimenpiteitä vaativat lastensuojelutilanteet. Lisäksi päivystyksen työntekijät toimivat virka-aikana tarvittaessa työparina lastensuojelun työntekijöille akuuteissa lastensuojelutilanteissa. Päiväperhekuntoutusta järjestetään monitoimijaisesti Oulun kaupungin omana toimintana Melleniustalossa.

Oulun kaupungin ainut lastensuojelulaitos Metsola toimii vastaanotto- ja arviointiyksikkönä nuoruusikäisille laitossijoitusta tarvitseville lapsille. Metsolassa tehdään monialaisesti arviointityöskentelyä lapsen ja perheen tilanteesta ja tuen tarpeista. Lisäksi Metsolan sijoituksen aikana arvioidaan lapsen yksilöllisiä tarpeita tulevaa sijaishuoltopaikkaa koskien.

Valmisteltaessa lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle arvioidaan lapsen yksilölliset tarpeet, jotta lapselle saadaan hänen tarpeitaan vastaavaa sijaishuoltopaikka. Perhehoitoon on sijoitettu ensisijaisesti pieniä lapsia (0–6-vuotiaita). Lisäksi perhehoito on ollut ensisijainen sijaishuoltopaikka huostaanotetuille 7-12 -vuotiaille lapsille. Kodin ulkopuolelle sijoituksia on tehty eniten 7–12-vuotiaiden ja 13–15- vuotiaiden ikäryhmissä sekä toiseksi eniten 16–17-vuotiaiden ikäryhmässä. Nuoruusikäisten sijoitusten tarve on kasvava ja yhä useampi lapsi tarvitsee sijaishuoltopaikassaan vahvaa tukea, jonka vuoksi perhehoito ei sovellu kaikille lapsille tai nuorille. Tämän vuoksi 13–15 ja 16–17- vuotiaiden ikäryhmissä sijoituksia on tehty perhehoitoa enemmän kalliimpiin laitospalveluihin, jotka vastaavat nuorten paremmin nuorten tilanteisiin ja tuen tarpeeseen.
Oulussa laitoshoidon osuus sijoitusten hoitovuorokausista oli pienin kuutoskaupungeissa vuonna 2020, vaikka laitoshoidon käyttö on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna. Raskaimpien palveluiden osuus on kasvanut johtuen mm. nuorten päihde- ja mielenterveysongelmista, käytöshäiriöistä ja ongelmien monimuotoisuudesta. *Laitoshoidon* ostopalvelujen asiakasmäärä oli tammi-joulukuussa 216 ja sijoituspäiviä oli 19,7 % edellisvuotta enemmän ja niitä kertyi 43 506 (2020: 36 353).

Lastensuojelun palvelut tuotetaan pääsääntöisesti ostopalveluna (perhetyö ja laitospalvelut). Toimeksiantosopimussuhteiset perhehoitajat vastaavat sijaishuollon palveluiden tuottamisesta.

7.1 Lastensuojelun asiakkuuksista

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä kasvoi vuonna 2020 Oulussa 9,3 %. Lastensuojeluilmoituksista neljä viidestä oli viranomaisen tekemiä. Pääkaupunkiseudulla viranomaisen tekimien lastensuojeluilmoitusten osuus oli 80,8–83,8 prosenttia, muissa kaupungeissa 74,1–78,2 prosenttia, ollen Oulussa matalin 74,1 prosenttia. Viranomaisista eniten ilmoituksia tekivät

terveyspalvelut. Kuutoskaupungeissa on koulutettu mm. varhaiskasvatuksen, peruskoulun ja terveydenhuollon henkilökuntaa lastensuojeluilmoitusten tekemisen ja siihen kohdistuvan velvollisuuden osalta. Tämä selittää osaltaan sitä, että lastensuojeluilmoituksia tehdään vuosittain enenevissä määrin. Vuonna 2020 keskimäärin 9,2 % (v. 2019 8,9 %) oululaisista 0–17-vuotiaista oli lastensuojeluilmoituksen kohteena, kun vastaava luku kuusikkokunnissa oli 8,6 % (v. 2019 8,8 %). Vuonna 2020 kuutoskaupungeissa tehtiin keskimäärin 2,0 lastensuojeluilmoitusta lasta kohden (v. 2019 1,9) ja Oulussa 2,1 ilmoitusta (v. 2019 2,0). Osa lastensuojeluilmoituksen kohteena olleista lapsista on jo ennestään lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojeluilmoituksen kohteena olleiden osuus nousee hieman koulun aloituksen myötä ja yläluokille siirryttäessä lastensuojeluilmoituksen kohteena olleiden lasten väestöosuus nousee selvästi. Eniten ilmoituksia oli kaikissa kaupungeissa tehty kehitystä vaarantavien olosuhteiden perusteella.

Palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 36 §). Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, mikäli sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Palvelutarpeen arvioita tehtiin vuonna 2020 suhteellisesti eniten 13-17-vuotiaille kaikissa kuusikkokunnissa. Oulussa lastensuojelun tarve todettiin vuonna 2020 19,4 %:ssa palvelutarpeen arvioita (vuonna 2019 14,3 %). Lastensuojelun asiakkaana oli 0-17-vuotiaista Oulussa vuonna 2020 6,1 % (v. 2019 6,1 %) ja kuusikkokunnissa keskimäärin 5,2 % (v. 2019 5,3%). Sijoitettuihin lapsiin lasketaan mukaan lapset, joiden huostaanotto tai avohuollon sijoitus on sosiaaliviranomaisen tai hallinto-oikeuden päätökseen perustuva. Lapsia sijoitetaan kodin ulkopuolelle Oulun kaupungin omaan lastenkotiin Metsolaan ja ostopalvelulaitoksiin, luvanvaraiseenperhehoitoon (ns. ammatillisiin perhekoteihin) sekä toimeksiantosopimukseen perustuvaan perhehoitoon eli sijaisperheisiin.

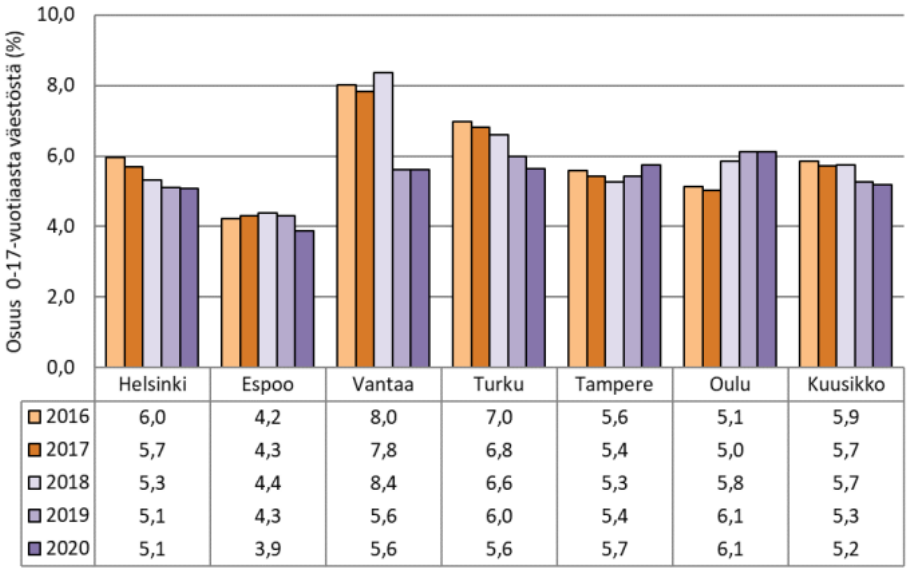

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
2016	6,0	4,2	8,0	7,0	5,6	5,1	5,9
2017	5,7	4,3	7,8	6,8	5,4	5,0	5,7
2018	5,3	4,4	8,4	6,6	5,3	5,8	5,7
2019	5,1	4,3	5,6	6,0	5,4	6,1	5,3
2020	5,1	3,9	5,6	5,6	5,7	6,1	5,2

[1] Tässä kuviossa Espoosta puuttuvat järjestelmämuutoksen vuoksi tammi- ja helmikuun 2020 luvut, joten Espoon vuoden 2020 luku ei ole vertailukelpoinen.
[2] Vantaan vuosien 2016-2018 avohuollon asiakkaissa on mukana sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja saaneita lapsia.

Kuva 10. Lastensuojelun 0–17-vuotiaiden asiakkaiden osuus saman ikäisestä väestöstä vuosina 2016–2020

Lastensuojelun kokonaiskustannukset nousivat edellisvuodesta Oulussa 13,0 %. Suurin osa lastensuojelun kustannuksista syntyy lasten sijoituksista. Suurimmat kustannukset syntyvät kaikissa kaupungeissa laitoshoidosta – mitä suurempi on laitoshoidon osuus, sitä suuremmat ovat sijoitusten kustannukset.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuus vastaavan ikäisestä väestöstä nousi Oulussa, ollen 1,6 %. Oulussa 0-17-vuotiaiden osuus väestöstä on vähentynyt. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi Oulussa 6,7 % edelliseen vuoteen verrattuna.

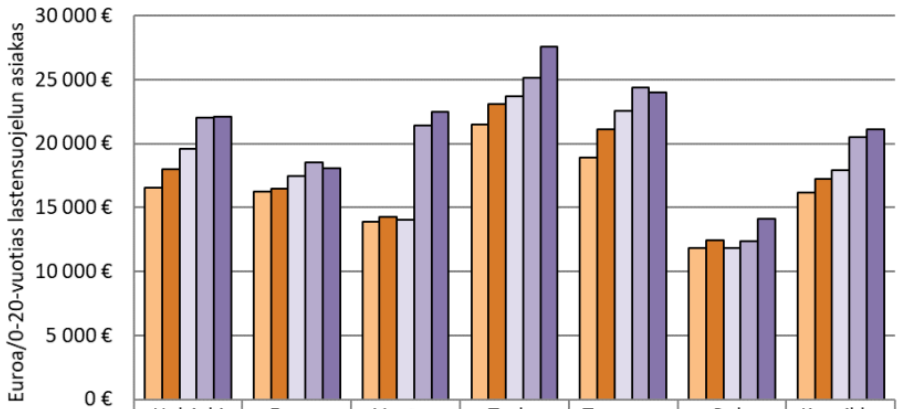

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
2016	16 546	16 214	13 863	21 457	18 926	11 832	16 192
2017	18 014	16 505	14 259	23 057	21 079	12 463	17 267
2018	19 589	17 474	13 999	23 713	22 575	11 850	17 887
2019	22 011	18 510	21 394	25 154	24 407	12 400	20 514
2020	22 060	18 061	22 513	27 555	23 974	14 105	21 114

[1] Helsingin vuoden 2019 sijaishuollon kustannukset on ilmoitettu liian suurina.
[2] Vantaan vuoden 2019-2020 asiakaskohtaisten kustannusten nousun syynä on lastensuojelun asiakasmäärän tietopohjan muutos. Vuosina 2016-2018 asiakasmäärässä on mukana nyt raportin asiakasmäärän ulkopuolella olevat sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja saavat lapset eli palvelutarpeenarvioprosessissa olevat lapset sekä perhesosiaalityön palvelussa olevat lapset.

Kuva 11. Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0–20-vuotiasta lastensuojelun asiakasta kohden vuosina 2016–2020 (korotettuna vuoden 2020 arvoon julkisten menojen hintaindeksillä sosiaalitoimelle)

Kustannukset 0–20-vuotiasta asiakasta kohden vuonna 2020 vaihtelivat Oulun 14 105 eurosta Turun 27 555 euroon. Lastensuojelun kokonaiskustannukset 0–17-vuotiasta väestöä kohden vuonna 2020 vaihtelivat Oulun 674 eurosta Turun 1 500 euroon, kuutoskuntien keskiarvo oli 1 015 euroa, mikä on 4,8 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Oulu järjestää lastensuojelupalvelut kuutoskunnista edullisimmin. Sijoitettuna ollutta lasta kohden kustannukset olivat keskimäärin 59 644 euroa. Kustannukset vaihtelevat Oulun 41 977 eurosta Tampereen 68 731 euroon.

7.2 Lastensuojelun palvelutarpeen selvitykset sekä asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Lastensuojelutarpeen selvityksiä tehdään keskitetysti lastensuojelutarpeen selvitystiimissä. Pieni osa lastensuojelun selvityksistä tehdään lastensuojelun tiimeissä yhteistyössä hyvinvointikeskusten sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijöiden kanssa yhteistyössä. Palvelutarpeenarviot on Oulussa pystytty pääsääntöisesti tekemään kolmen kuukauden määräajassa. Asiakassuunnitelmat päivitetään vähintään kerran vuodessa.

Palvelutarpeen arviointiprosessin laatua kehitetään monialaisesti, tavoitteena palvelutarpeen varhainen tunnistaminen, sekä asiakkaan osallisuuden vahvistaminen. Palvelutarpeen arvioinnin vaikuttavuus paranee hyödyntämällä monialaista yhteistyötä ja osaamista osaamisella, minkä seurauksena lapset ja perheet saavat tarvitsemansa palvelut oikeaan aikaan.

7.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Lastensuojelun avohuollolla tarkoitetaan tukitoimia, joihin on ryhdyttävä viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Lapsen ja perheen tilanteeseen sopivia tukimuotoja tulee järjestää lapsen tarpeita vastaavasti ja yksilökohtainen tilanne huomioiden.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimina voidaan lapselle ja perheelle tarjota:

1. tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;
2. lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;
3. lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut;
4. tehostettu perhetyö;
5. perhekuntoutus; sekä
6. muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet.

Avohuollossa tulee olla käytössä runsaasti erilaisia asiakkaiden tarpeisiin joustavasti vastaavia palveluita, jotta ehkäistäisiin paremmin kodin ulkopuolisia sijoituksia. Oulussa lastensuojelun perhetyö on kilpailutettu ja perhetyön osuus on kasvanut tasaisesti asiakasmäärien ja kustannusten osalta.
Kehittämisen kohteina ovat myös:

- Viranomaisten ja muiden toimijoiden roolit, vastuut ja työnjako selkiytetään (vrt. uusi sosiaalihuoltolaki).
- Nykyistä enemmän tarvitaan mielenterveys- ja päihdepalveluita etenkin alaikäisille huumeiden ja erilaisten päihteiden käyttäjille.
- Asuminen ja riittävä asumisohjaus turvataan erilaisissa elämätilanteissa oleville, etenkin laitoksista jälkihuoltoon siirtyvät nuoret tarvitsevat asumisen ohjausta ja tukea sekä kuntoutusta.

7.4 Sijaishuollon järjestäminen: kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Sijaishuoltopaikan tulee vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja sijaishuollon aikana tulee turvata lapselle riittävät ja lapsen edun mukaiset palvelut ja tukitoimet. Haasteita on kuitenkin siinä, miten asiakkaiden tarpeet ja sijoituspaikan tarjoama tuki ja hoito kohtaavat, esimerkiksi moniongelmaisten ja / tai päihteitä käyttävien lasten kohdalla. Kodin ulkopuolisista sijoituksista huomattava osa järjestetään Oulussa perhesijoituksina. Vuoden 2020 hoitovuorokausista 73,6 % oli toimeksiantoon perustuvan perhehoidon vuorokausia.
Nuoren oikeutta jälkihuoltoon toteutetaan tarjoamalla nuorelle räätälöity, hänen tarvitsemansa tuki 25–vuotiaaksi saakka. Alaikäisen nuoren kohdalla siirtymistä itsenäiseen asumiseen sijaishuollosta harkitaan yksilökohtaisesti ja nuoren tarpeet huomioiden. Lapsen/nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä laatii lainmukaisen jälkihuoltosuunnitelman.
Lastensuojeluun perustetaan helmikuussa 2022 erillinen jälkihuollon yksikkö koordinoimaan jälkihuollon kokonaisuutta jälkihuollossa olevien täysi-ikäisten jälkihuollon osalta. Jälkihuollon lakimuutos astui voimaan 1.1.2020. Lain mukaan kunnan velvollisuus järjestää nuorelle jälkihuoltoa päättyy, kun nuori täyttää 25 vuotta (ennen 21vuotta). Lakimuutoksen tavoitteena on turvata nuorelle sijaishuollon päättymisen jälkeen hänen tarvitsemansa tuki ja palvelut. Jälkihuollon ikärajan noston seurauksena jälkihuollon asiakasmäärä kasvaa vuosittain. Jälkihuollon kehittämisen kohteita ovat mm. jälkihuollon palveluiden kokonaisuuden koordinointi, jälkihuollon laadullinen kehittäminen sekä jälkihuollon palveluiden yhteensovittaminen muiden palveluiden

kanssa jälkihuollon monialaista yhteistyötä ja osaamista vahvistamalla. Jälkihuollon tehtävänä on turvata nuoren subjektiiviset oikeudet hänen yksilöllisten tarpeittensa edellyttämään tukeen ja palveluihin. Jälkihuollon tiimin perustaminen vähentää avo- ja sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta ja siten lastensuojelutyön vetovoimaisuutta. Jälkihuollon yksikön perustaminen mahdollistaa myös sen, että lasten asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työaika kohdentuu entistä paremmin lapsen, nuoren tai perheen kohtaamiseen avo- ja sijaishuollossa lain vaatimalla tavalla.

Lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle valmisteltaessa arvioidaan lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden hänen tarpeisiinsa vastaava sijaishuoltopaikka. Oulun kaupunki kouluttaa perhehoitajia tarpeen mukaisesti ja tarvittaessa perhehoitoa järjestetään ostopalveluna. Lapsia sijoitetaan myös heidän läheisverkostoon Oulussa lasten sijoituksia lapsen läheisverkostoon tehdään enenevässä määrin ja määrällisesti eniten kuusikkokaupungeista. Nuoruusikäisten laitossijoitusten tarve on kasvava ja useampi lapsi tarvitsee sijaishuoltopaikassa vahvaa tukea. Vaativan sijaishuollon vahvaa tukea tarjoavia yksiköitä on Suomessa liian vähän tarpeeseen nähden. Lastensuojelua toteutettaessa lapselle turvataan oikeus saada ikä- ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla tietoa häntä koskevissa asioissa ja mahdollisuus esittää niitä koskien mielipiteensä ja toivomuksensa.

Kehittämistarpeet:

- Järjestetään koulutusta liittyen läheisverkoston kartoittamiseen ja sukulaissijoituksiin.
- Kehitetään työtä ja työskentelytapoja siten, että lasten kanssa työskentelyyn jää enemmän aikaa.
- Sijoitettuna olevien lasten vanhempien tukimuotojen vahventaminen: Lapsen kannalta on tärkeää, että myös vanhemmat saavat sijoituksen jälkeen apua ja tukea.
- Yksin maahanmuuttaneiden alaikäisten, lastensuojelulain mukaan sijoitettujen nuorten tuen järjestämiseen itsenäisen elämän vaiheen alussa on kiinnitettävä erityistä huomiota ko. nuorten puuttuvien tai suppeiden luonnollisten aikuisverkostojen vuoksi.
- Asuminen ja riittävä asumisohjaus turvataan erilaisissa elämätilanteissa oleville, etenkin laitoksista jälkihuoltoon siirtyvät nuoret tarvitsevat asumisen ohjausta ja tukea sekä kuntoutusta. Jälkihuoltoa kehitetään monialaisesti ja tavoitteena on turvata nuoren yksilöllisten tarpeiden mukainen palvelukokonaisuus.

7.5 Resurssit ja kehittäminen

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnin ja sitoutumisen parantamiseksi jatketaan edelleen toimenpiteitä. Lastensuojelulakiin 1.1.2022 tulleen muutoksessa säädetään sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksesta. Lain mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 lasta asiakkaanaan. Siirtymäsäännöksen mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voi vastuullaan enintään 35 lasta vuosina 2022 ja 2023. Lastensuojeluun on perustettu 13 uutta sosiaalityöntekijän virkaa sekä yksi palveluesimiehen virka. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja palveluesimiehille järjestetään koulutuksia ja lastensuojelussa on käytössä mentorointimalli, joka tukee sosiaalityöntekijän ammatillista kehittymistä. Työntekijöille on tukena lakimiespalvelut ja lastensuojelun erityisasiantuntijan konsultatiivinen ja koulutuksellinen tuki. Lisäksi kehitetään palvelu- ja asiakasprosesseja monialaisessa yhteistyössä tavoitteena selkeä ja saumaton palvelukokonaisuus, yhteisesti sovitut toimintatavat ja selkeä työnjako eri alueiden kanssa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on ongelma. Sosiaalityöntekijöiden virkoja ei ole saatu täytettyä ja ongelmia on saada määräaikaisiin työsuhteisiin sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä. Työntekijäkohtaiset asiakasmäärät ovat lain mukaiset, mikäli kaikissa olemassa olevissa viroissa on työntekijä. Työntekijäkohtaisia asiakasmääriä seurataan säännöllisesti. Työntekijät kokevat hyvinä asioina säännöllisen työnohjauksen, viikoittaiset tiimipalaverit, säännöllisesti kokoontuvan moniammatillisen asiantuntijatyöryhmän, työparityöskentelyn ja lähiesimiehen tuen. Lainmukainen henkilöstömitoitus toteutuu lastensuojelulaitoksissa.

Oulussa lastensuojelun sisäiset kehittämistarpeet kohdentuvat henkilöstön osaamisen tukemiseen, lasten ja perheiden palvelutarpeiden arviointiin ja järjestämiseen monialaisessa yhteistyössä. Laitossijoitusten tarve Oulussa on lisääntynyt nuoruusikäisten lasten tuen tarpeen kasvaessa. Monialaisella yhteistyöllä pyritään tunnistamaan lasten ja perheiden tuen tarpeet ja ennakoivasti tukemaan perheitä ja lapsia siten, että lastensuojelupalveluiden piiriin tulevien suhteellinen osuus tulevina vuosina laskisi.

Työntekijöiden osaamista vahvistetaan sekä monialaisilla viranomaisyhteis-työhön että lastensuojelun työntekijöille kohdennetuilla koulutuksilla mm. julkisen sektorin perheterapia- ja verkostotyö koulutus. Jokaiseen viiteen perhekeskukseen koulutetaan Nepsy-osaajia ja Mielenterveyden ensiapu -koulutusta tarjotaan niin sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille kuin opetus- ja nuorisopalveluiden henkilöstölle.

Lastensuojelun monialainen kehittäminen- hankkeessa pilotoidaan työparimallia lastensuojelun sekä lasten ja nuorten psykiatrisen työryhmän välille. Pilottialueena toimii Pohjoinen lastensuojelualue. Työpanosta pilottiin kohdentuu yhden henkilön puolikas työpanos sekä lastensuojelusta että mielenterveyspalveluista. Tavoitteena on rakentaa monialaisia konsultaatio- ja työparimalleja, lisätä lastensuojelun työntekijöiden osaamista ja tietoa päihteistä, riippuvuuksista, mielenterveysongelmista sekä niiden vaikutuksista lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin.

Kehittämisen kohteina ovat myös:

- Tarkistetaan resurssien oikeaa kohdentumista ja kehitetään lastensuojelun työkäytäntöjä ja työntekijöiden osaamista.
- Työntekijät osallistuvat lastensuojelun toiminnan ja palveluiden kehittämiseen
- Vahvistetaan monialaista yhteistyötä asiakkaille tarkoituksenmukaisten tukitoimien ja palveluiden arvioinnissa ja järjestämisessä.
- Kehitetään uuden jälkihuollon yksikön toimintaa ja jälkihuollon sisältöä monialaisessa yhteistyössä, jotta jälkihuollossa olevan nuoren palvelut muodostavat hänen yksilöllisiä tuen tarpeita vastaavan kokonaisuuden.

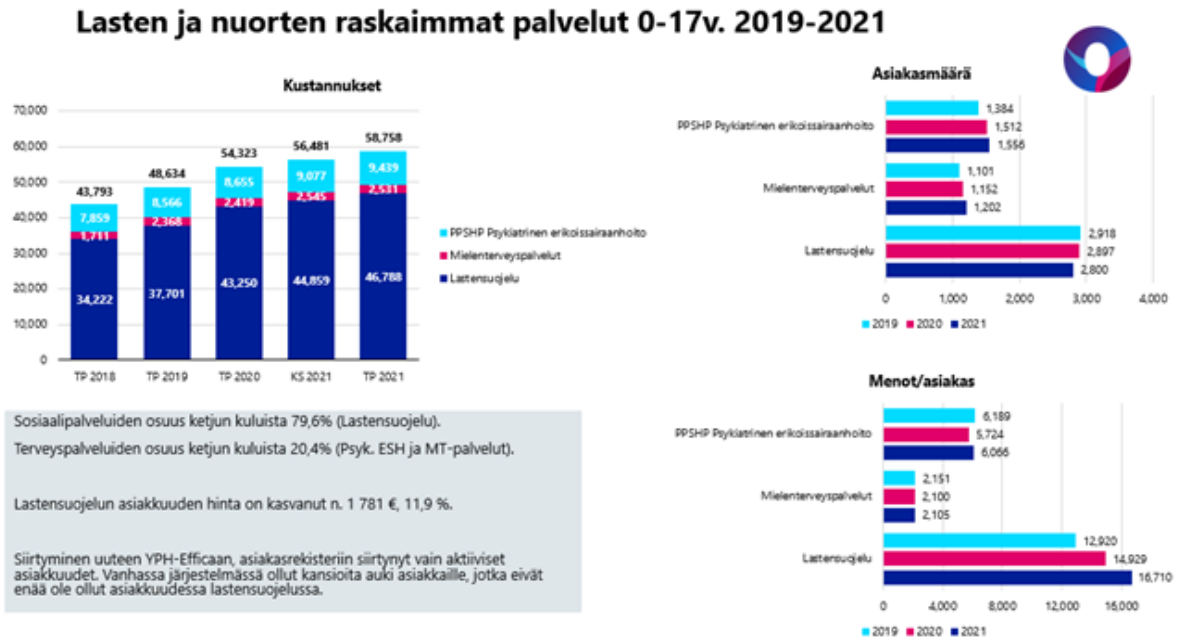

Kuva 12. Lasten ja nuorten raskaimmat palvelut 0-17 v. 2019-2021.

8. Seuranta ja arviointi

Suunnitelman seuranta ja arviointi ovat osa kunnan toiminnan ohjauksen kokonaisprosessia. Kunnanvaltuusto seuraa ja arvioi hyvinvointisuunnitelman toteutumista vuosittain talousarvioprosessin yhteydessä. Valtuusto ottaa suunnitelman toteuttamisen huomioon kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa. Keskeiset seurannan ja arvioinnin kohteet voidaan ryhmitellä seuraavasti: lasten ja nuorten hyvinvoinnin muutokset, palvelujärjestelmän toimivuus ja suunnitelman tavoitteiden toteutuminen. Suunnitelman seurantaa ja arviointia koordinoi lasten ja nuorten poikkitoiminnallisten palvelujen kehittämistyöryhmä hyvinvointipalveluiden ja sivistys- ja kulttuuripalveluiden yhteisen johtoryhmän ohjaamana.

Lasten ja nuorten hyvinvointivointisuunnitelman 2022 tavoitteet ja mittarit on kirjattu toimialojen vuoden 2022 talousarvioon ja käyttösuunnitelmaan. Tällä on haluttu korostaa hyvinvointisuunnitelman yhteyttä palveluja ohjaaviin konkreettisiin ja voimassa oleviin tavoitteisiin sekä mittareihin. Palvelut myös muuttuvat ja uudistuvat jatkuvasti saadun palautteen ja kehittämistyön kautta, jolloin hyvinvoinnin tekoja tehdään monella eri tasoilla ja yhdessä. Liitteessä olevat toimintamallit ovat tästä hyvänä esimerkkinä. Lisäksi lapsiystävällisen kunnan toimenpideohjelman tavoitteilla varmistetaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten hyvinvointia. Vuoden 2022 tavoitteiden toteutumista arvioidaan talousarviovuoden 2022 tilinpäätöksen yhteydessä.

9. Osallistava kokemustieto lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on rakentunut vaiheittain. Laadintaan on osallistunut laajasti eri viranomaistahoja ja toimijoita, joiden tehtävänä ja vastuulla on vastata Oulun kaupungin palveluista ja niille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Tämän ohella suunnitelman laatimisessa on sen valmistelun eri vaiheissa hyödynnetty eri lähteistä kerättyä asiakas- ja hyvinvointitietoa. Vuoden 2022 suunnitelman päivitys on aloitettu keskeisten sidosryhmien kuulemisella, josta saatu tieto on ollut päivitystyötä tehneiden asiantuntijoiden käytössä. Näin päivittämistyölle on haluttu tarjota mahdollisimman konkreettiset ja ajantasaiset lähtökohdat. Seuraavassa on tiivistetty kooste eri tahojen komeustiedosta.

9.1. Lapset ja nuoret

Nuorten forumissa 19.10. Ouluhallilla toteutettiin kysely yksinäisyydestä 13–17-vuotiaille. Vastaajia oli kahteen kysymykseen yksinäisyyden tunteista 94 ja 107. "Kun on ystävä ja kuuluu joukkoon, se tuntuu *kivalta, mukavalta, ihanalta, hyvältä, hyväksytyltä, iloiselta, onnelliselta, turvalliselta, vapauttavalta, mahtavalta, huolettomalta, elämäniloiselta, autuaalta, täydeltä.* Kun on yksinäinen, tuntuu *kurjalta, huonolta, pahalta, hirveältä, murskaavalta, ikävältä, tyhjältä, tylsältä, masentavalta, surulliselta, syrjäytyneeltä, ulkopuoliselta, ahdistavalta ja turhauttavalta, ala-arvoiselta."*

Nuoret äänestivät siitä, millaisten asioiden he kokivat eniten vaikuttavan koettua hyvinvointia parantavasti. Kukin sai äänestää kahta asiaa. Yhteensä ääniä annettiin 312. Tuloksissa painottuivat selkeästi perheen ja kavereiden merkitys, harrastukset ja liikunta, vaikka nuorten omien sanojen mukaan: "Oikeastaan kaikki asiat tässä ovat tosi hyviä. Vaikea on valita!"

Kuva 13: Nuorten näkemys siitä mikä lisää koettua hyvinvointia.

Kiitosta nuorilta saivat hyvinvointia tukevat ilmainen kouluterveydenhuolto, monet ilmaiset ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet, nuorisotalotot ja niiden toiminnot sekä hyvät liikuntamahdollisuudet. Toiveet opintoihin liittyen tähtäsivät stressin vähentämiseen mm. lukion koeviikon aikana sekä opintojen tukeen. Nuoret kaipasivat myös lisää *"perheiden kokonaisvaltaista tukea"*. Kommentteja tuli sellaisten tilojen puutteesta eri puolilla kaupunkia, joissa voisi vapaamuotoisesti tai ohjatusti kokoontua *"pitämään hauskaa nuorten ja muiden ihmisten kanssa."*

Turhautumista aiheutti se, että esim. monet konsertit järjestetään K18-ikärajalla. Harrastusmahdollisuuksien jakautuminen eri puolille kaupunkia sekä ilmaisuus tai pieni maksu koettiin tärkeiksi. " *Enemmän mahdollisuuksia harrastamiseen niin ettei se maksaisi liikaa."*
"Ilmaisia kerhoja."
"Kaikkialla ja kaikille samat mahdollisuudet vaikka harrastuksien suhteen."

Terveyspalveluihin liittyvät kommentit liittyivät niistä saadun tiedon puuteellisuuteen ja koululla toteutettavien palveluiden saantiin sekä siihen, että nuorten kokemuksia huonosta olosta ei oteta tarpeeksi vakavasti.

"Tarvittaisiin enemmän mainostusta terveyspalveluihin."
"Minun mielestä tarvitsemme esim. kouluille parempaa mielenterveysapua."
"Oulussa pitäisi panostaa nuorten mielenterveyspalveluihin. Esimerkiksi niiden saatavuuteen ja henkilökunnan osaavuuteen."
"On tärkeää, että nuorilla on tuvallinen olo."

Lapsille ja nuorille suunnatussa X-ON-tapahtumassa 26.-27.10.2021 teemakyselyt liittyvät myös yksinäisyyteen. 10–16-vuotiaista tuntuvat pahalta ne hetket, kun ei oteta mukaan ryhmätöihin koulussa, kun on yksin välitunnilla, ei pääse mukaan peleihin tai leikkeihin, edes sisarukset eivät ”ala” eikä edes tervehditä. 3–16-vuotiaiden vastaajien mielestä parasta on, kun tuntuu, että ”olen hyvä omana itsenäni” ja ”en ole huonompi kuin toinen”. (207 vastausta). Yksinäisyyden kokemuksista on saatu aiemminkin paljon tietoa lapsilta ja nuorilta. V. 2020 saadut palautteet ja mielipiteet on huomioitu mm. Oulun lapsiystävällinen kunta -toimenpiteissä vuosille 2020-2023: ”Edistetään haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia kasvuympäristöönsä kaupungin ja alueen toimijoiden yhteistyössä” ja ”Henkilöstön osaamista kehitetään systemaattisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten tilanteiden ymmärtämiseksi.”

9.2. Oulun nuorten edustajisto ONE

Poimintoja ONEn evästyksistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöhön 16.12.2021: ”Mielestäni hyvinvointia tukevan työn pitäisi olla ennen kaikkea ennaltaehkäisevää. Täytyy paneutua ongelmien juurisyihin ja pyrkiä muuttamaan niitä. Perheitä voisi tukea enemmän lapsen kasvattamisessa. Eniten muutosta vaativat asiat ovat juuri niitä mitä olen kuvitellutkin; mielenterveys on suuri ongelma ja siihen tarvitaan myös kaupungin puolelta edelleenkin enemmän satsauksia. Hyvinvoinnin heikentyminen näkyy arjessa ja monella on haasteita mielen hyvinvoinnin kanssa. Osittain voi varmaan johtua koronasta, mutta tuskin kokonaan.
Panostusta tarvitaan nuorten ja vanhempien tukiverkostoihin ja terveyspalveluihin. Nuorisotilat ja nuorisotyö on tärkeässä asemassa ja ymmärtääkseni Oulussa myös nuorisotalot toimivat hyvin, mutta aina voi kehittyä. Olen myös huolissani päiväkotien resursseista. Ymmärtääkseni päiväkodeissa on paljon eroja, mutta ainakin osassa näkyy huutava pula hoitajista. En keksi parempaa investointikohdetta, kuin lasten tulevaisuus; ongelmat tulee ottaa tosissaan.”

”Harrastusmahdollisuuksia pitää olla kaikilla ja mahdollisuus nauttia taiteesta ja kulttuurista kuuluu myös kaikille. Tärkeää olisi, että koulu olisi jokaiselle turvallinen paikka ja että jokaisella olisi vapaa-ajalla mieluista tekemistä. Mielestäni nuorille pitäisi olla laajemmin tapaamispaikkoja, joiden aukioloajat sekä ikärajat olisivat mahdollisesti joustavammat ja siten nuorille olisi turvallisia tiloja lisää, jossa he voisivat viettää aikaa esimerkiksi Valkean nurkkien sijaan.”

”Hyvinvointitekoja voi toteuttaa esim. kouluissa (erilaiset yhteisöllisyyttä lisäävät tapahtumat yms.). Jokainen voi vaikuttaa oman ympäristönsä mukavuuteen omalla panoksellaan, miten käyttäytyy ja kohtelee muita. Ilahduttavaa on huomata, että viihtyvyys kouluissa on parantunut, varsinkin, kun monia Oulun alueen kouluja on lähivuosina remontoitu ja siten tämän vaikutuksen näkee. Viime aikaiset muutokset lukioissa ovat aiheuttaneet ongelmia nuorille, mutta on hienoa, että meitä on kuultu asiasta ja vaikkapa päättöviikkoa ollaan muuttamassa.”

"Turvattomuudesta, etenkin naisten, on puhuttu sosiaalisessa mediassa paljon ja olen ymmärtänyt, että häirinnän tai väkivallan pelko voi olla nuorilla päivittäistä. Myös nuorten miesten välivallan uhka on nostettava ja mielestäni näihin jakoihin liittyy vahvasti sukupuoliroolit ja erilainen kasvatus. Turvattomuutta aiheuttaa myös epäonnistunut maahanmuuttajien integrointi. Oli maahanmuuton syyt minkälaisia tahansa, täytyy ymmärtää kuinka vaikeaa aivan toisenlaiseen kulttuuriin voi olla sopeutua. Maahanmuuttaja nuorille tulisi tarjota samaistuttavaa nuorisotyötä ja roolimalleja. Myös heidän hyvinvointi täytyy ottaa asiaksemme."

"Mielestäni nuorten arkeen tarvitaan ehkä enemmän vilinää. Voisi lisätä enemmän aukioloaikoja nuorisotiloihin esim Walkers Kahvilaan, jotta nuorten ei tarvitsisi hengailla Valkean Kauppakeskuksen lattialla. Ja voitaisiin lisätä enemmän avustusta, että nuoret pärjäisivät tulevaisuudessa kunnes itsenäistyvät. Nuorten kannattaisi käyttää ääntään tulevissa vaaleissa. Mikäli he eivät voi äänestää niin ongelmista puhumalla ja niistä kertomalla saadaan tietää mahdollisista ongelmista."

"Minun mahdollisuudet nuorten hyvinvoinnin vaikuttamiseen olisivat, että puhuttaisiin enemmän näistä ongelmista mitä on. Tiedon levittäminen asioista, kuten mielenterveydestä, seksuaalisuudesta ja muista nuoruuteen liittyvistä asioista on tärkeää, jotta kaikki saisivat apua, neuvontaa jne. Yhteistyötä voisi tehdä mm. nuorisotyöntekijöiden kanssa."

9.3 Lastensuojelun kokemusasiantuntijat

12.1.2022 käydyssä keskustelusta Veturiointi- hankeen lastensuojelun kokemusasian-tuntijoiden kanssa nousi esille seuraavia asioita: Joidenkin lasten ja nuorten ongelmat kasautuvat, mistä syntyy helposti negatiivinen kierre. Syrjäytyneillä on vaikeuksia hakeutua palvelujen piiriin, joten tarvitaan etsivää ja löytävää työtä. Tilat eivät aina ole esteettömiä eri vähemmistöille, itsetunto- tai ihmissuhdeongelmista kärsiville lapsille/nuorille, mikä vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden rakentumista ja yhteisöissä toimimista. Ikävien kokemusten tai esim. kaltoinkohtelun vuoksi lastensuojelutaustaiselle nuorelle voi olla vaikea luottaa aikuisiin, joten tarvitaan turvallisia aikuisia ja inhimillistä kohtaamista (ihminen ihmiselle). Aito positiivinen palaute, yksin sellainen, voi olla nuorelle elämää kannatteleva kokemus. Se, että luotetaan ja että on jollekin tärkeä, vie elämässä eteenpäin. Työtä lapsen ja nuoren motivaation herättämiseksi pitäisi jaksaa tehdä, sillä kukaan ei ole toivoton.

Haastava käyttäytyminen helposti leimaa yksilön, vaikka se tilannekäyttäytyminen voi olla oire, jonka syyt ovat muualla kuin itse tilanteessa. Palveluissa kiinnitetään usein liikaa huomiota ongelmiin eikä siihen mikä on hyvin ja mikä voisi auttaa eteenpäin. Hyvä kasvaa, kun siihen kiinnitetään huomiota. Vaikean nuoren leima luo ennakkoasenteita ja toimii helposti itseään toteuttavana ennustuksena tulevasta, johon nuori alkaa itsekin uskoa ja käyttäytyä sen mukaisesti. Kukaan ei ole pelkästään paha tai hyvä. Lastensuojelutaustaiset lapset ja nuoret aistivat herkästi millä asenteella työntekijä työtään tekee. Ikävät kokemukset tekevät nuorista varautuneita, mikä vaikeuttaa luottamuksellisten suhteiden rakentumista aikuisiin. Kannettiin huolta myös työntekijöiden jaksamisesta ja mahdollisuudesta saada työnohjausta. Hyvinvoiva ja jaksava työntekijä mahdollistaa lapsen ja nuoren mahdollisuuden saada apua ja tukea.

9.3 Kouluvanhemmat

Kouluvanhempien kanssa 23.11.2021 käydyssä keskustelussa kaivattiin parempaa viestintää lastensuojelun konkreettisista toimenpiteistä ja toivottiin parempia mielenterveyspalveluja lapsille ja nuorille, Varhaiskasvatuksen resurssihaasteet samoin kuin henkilöstön vaihtuvuus ja sijaisuudet puhututtivat. Kodin ja päiväkodin yhteistyö tarvitsee panostusta.

Vanhempainiltojen järjestäminen kaikissa yksiköissä ja avoin kanssakäyminen lisäävät luottamusta. Toivotiin enemmän tietoa lapsiryhmän tilanteesta. Erityislasten tukitoimet, arvioinnit ja toteutuminen: Voisiko kiertävä erityisopettaja tehdä pedagogiset arvioinnit? Lapsen haastava käytös ryhmässä ja henkilöstön osaaminen näissä tilanteissa huoltajien kanssa tärkeää: Toivotaan avoimuutta ja asioiden esille tuomista ajantasaisesti.

Yhtenäiskoulumalli säästöihin liitettynä aiheuttaa ongelmia. Koulun turvalliset muut aikuiset vähentyneet palvelujen ulkoistamisen seurauksena. Erityislapsille iso yhtenäiskoulu monimuotoisine oppimisympäristöineen ei välttämättä oikea oppimisympäristö. Yhtenäisemmät ohjeistukset ja käytännöt yksiköihin ylhäältä alaspäin esim. yhteisöllinen oppilashuoltotyö, kiusaamistilanteiden hoitaminen, kasvatuskeskustelut. Koulujen koronarajoitukset vähentäneet yhteistyötä ja arjen kanssakäymistä huoltajien kanssa. Huoli koulupudokkaista, mielenterveyspalveluihin pääsyn vaikeus nousivat esille.

MLL:n lastenhoitopalvelua toivottiin takaisin ja selkeyttä sekä parannusta kotihoitopalvelujen ja perheneuvonnan saamiseen. Huolta kannettiin siitä, että miten korona vaikuttaa lasten ja nuorten arkeen ja miten voimistaa nyt näkyviä arjen haasteita (syrjäytyminen, häiriökäyttäytyminen, lapsiperheköyhyys jne.) Hyvinvointikertomukset ja muut koosteet tavallisen kuntalaisen tasolle. Konkretia ja hyvät käytännöt paremmin esiin esim. lapsiystävällinen kunta, lapsivaikutusten arviointi. Sote-uudistuksesta esiin nostettiin kysymykset ennaltaehkäisevästä hyvinvointityöstä, kumppanuussopimuksista ja siitä miten Oulu on asteen verran lapsi- ja perheystävällisempi kun siirrytään hyvinvointialueaikaan?

Lisäksi

- Kysytään suoraa palautetta palveluita käyttäviltä vanhemmilta ja sosiaalisen median hyödyntämistä kyselyissä sekä viestintää annetun palauitteet toimenpiteistä.
- Yhteisiä foorumeita yhteistyökumppaneiden kanssa teemoittain
- Yhteisövaikuttamisen mallin kehittäminen
- Matalan kynnyksen vertaistoimintaa, esimerkkinä erkkavanhemmat.
- Neljäs sektori mukaan - kansanomainen sosiaalityö esim. Facebook-ryhmät, ruoka- tai muu apu.
- Perhelähettiläät: Etsitään ja kampanjoidaan, jotta löytyisi vapaaehtoista 10 perhelähettilästä (huomioiden erilaiset perheet), jotka olisivat perheiden hyvinvoinnin puolestapuhujia sekä palveluiden kehittäjiä

9.4 Järjestöt

Elämänkaariverkoston kommenteista 2.12.2021 nousi esille seuraavia asioita: Järjestöjen sekä seurakuntien rooli tulisi kirjata osaksi lasten, nuorten ja perheiden palveluita jo palveluiden suunnitteluvaiheessa. Näin tuen ja avun eri muodot ja mahdollisuudet muistettaisiin huomioida ja hyödyntää tarvelähtöisiä palvelu- ja tukimuotojen kokonaisuuksia lapselle, nuorelle ja perheelle rakennettaessa. Hyvinvointialueuudistuksessa olisi huomioitava, miten järjestöyhteistyö jatkuu esim. oppilashuoltopalveluiden tai yhteistyö laajemminkin nuorisopalveluiden (ml. erityisnuorisotyö) ja oppilashuoltopalveluiden kanssa.

Suurin osa lapsista ja perheistä voi hyvin, mutta sijoitettujen lasten osalta huomiota tulisi kiinnittää nykyistä enemmän mm. lasten yksinäisyyden, seksuaalisen häirinnän, väkivallan tai kiusatuksi tulemisen kokemuksiin. Myös huostaanotettujen lasten biologisille vanhemmille tarjolla olevien tukimuotojen toteutumista tulisi kehittää, sillä vanhemmille tarjolla olevalla tuella lisätään myös lasten hyvinvointia. Lasten ja nuorten ahdistuneisuus ja mielen hyvinvointiin liittyviä asiat, samoin kuin päihde- ja mielenterveyspalveluihin pääsemiseen liittyvät haasteet ovat tunnistettavissa myös järjestöjen ja seurakuntien toiminnoissa. Julkiset palvelut kohdentuvat usein suuriin kohderyhmiin, jolloin marginaaliryhmien tunnistaminen ja heille erityisen tuen saaminen mm. järjestö- ja seurakuntayhteistyötä vahvistamalla on erityisen tärkeää.

Vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta tukevat avoryhmätoiminnot ovat vähentyneet, loppuneet kokonaan tai ohjautuminen olemassa oleviin ryhmiin ei toteudu. Myös tieto vanhemmuutta tukevista ryhmistä ja toiminnoista on hajallaan ja vaikeasti löydettävissä, joka haastaa osaltaan palveluihin ja toimintoihin ohjaamista. Perheiden varhaisen tuen tarpeet ovat kasvaneet koko ajan erityisesti koronatilanteen aikana. Niin vanhemmat kuin lapset kokevat yksinäisyyttä ja kavereiden puutetta. Vanhempien tukiverkostot ovat kaventuneet entisestään. Koronatilanteen seurauksena erityisesti vauva- ja pikkulapsiperheiden yksinäisyys sekä vertaistuen tarpeet ovat lisääntyneet. Sosiaalisten verkostojen rakentamista haastaa myös perheiden vähävaraisuuden lisääntyminen. Ei ole varaa harrastaa tai osallistua erilaisiin vapaa-aikatoimintoihin tai sosiaalisiin tilaisuuksiin. Vanhempien esimerkillä sosiaalisten kontaktien luomiseen ja ylläpitämiseen nähdään olevan suuri vaikutus lasten tunnetaitojen sekä sosiaalisten suhteiden rakentamisen ja ylläpitämisen valmiuksien ja kykyjen kehittymiseen. Huoltajien huoli sosiaalisten suhteiden kaventumisen vaikutuksista lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen kehityksen osalta tulee kuulla ja siihen tulee etsiä monialaisesti ratkaisuja.

Lapsiperheköyhyyden lisääntyminen aiheuttaa perheiden eriarvoistumista. Tämä näkyy mm. lasten harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien eriarvoistumisena, yksinäisyytenä ja ulkopuolisuuden tunteina. Lapsiperheiden eriarvoistuminen näkyy myös kiusaamisen ja koulukiusaamisen lisääntymisenä. Lapsilla on kova aikuisen nälkä, kuten myös vanhemmilla toisen vertaisen tuen tarve. Lasten yleinen pahoinvointi on lisääntynyt ja se näkyy myös järjestöjen toimintakentällä monin eri tavoin. Lasten ja nuorten itsetuhoisuuteen liittyvät puheet ovat lisääntyneet, kuten myös erilaiset rötöstelyt. Monipuolisella järjestöjen ja srk:n tarjoamalla kohtaamispaikkatoiminnalla pystytään lisäämään turvallisia aikuisia lasten ja nuorten arkeen (mm. kerho-, tukihenkilö-, kaveri- leiritoiminta) sekä tarjoamaan vertaistuen mahdollisuuksia koko perheelle. Kaikkea lasten, nuorten ja lapsiperheiden pahoinvointia ei voida selittää koronan vaikutuksilla, mutta koronalla on ollut selkeästi omat vaikutuksensa vanhempien jaksamiseen sekä niin lasten kuin vanhempien yksinäisyyden tunteen lisääntymiseen, kaverisuhteiden vähenemiseen ja uusien sosiaalisten suhteiden luomisen haasteisiin.

Tärkeää olisi muistaa myös se, että niin lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen kuin vanhemmuuteen ja kasvattajana toimimiseen liittyvät tuen tarpeet liittyvät myös lapsiperheen elämään kuuluvien luonnollisten nivelvaiheiden (uhmaikä, päivähoidon / koulun aloitus/ murrosikä ja nuoren itsenäistymisen tukeminen jne.) läpikäymiseen ja niistä selviytymiseen. Varhaista tukea ja apua tarvitaan myös ns. normaalin arjen sujuvuuteen ja arjessa pärjäämiseen erityisten tuen ja avun tarpeiden rinnalla. Tuen ja avun mahdollisuuksien jatkumon turvaaminen on tärkeää lapsen elämänkaaren eri vaiheessa. Neuvola tarjoaa apua ja tukea vauva- ja pikkulapsiperheille, mutta miten koko perheen tuen jatkumo turvataan pikkulapsivaiheesta eteenpäin esim. varhaiskasvatus- tai perusopetuspalveluiden piirissä olevien vanhempien osalta.

Joihinkin palveluihin on pitkät jonot tai niihin on muutoin vaikea kriteerien vuoksi päästä. Koronatilanne on osaltaan haastanut lapsiperhepalveluiden mahdollisuuksia tukea perheitä. Tässä tilanteessa olisi tärkeää tunnistaa järjestöjen ja seurakuntien tarjoamat tukimuodot ja palvelut, joihin lapsia, nuoria, vanhempia ja perhettä voitaisiin ohjata. Isien huomioiminen palveluissa vaatii edelleen huomiota ja muistutusta. Isien kokemuksen mukaan esim. lastensuojelutarpeen arvioinnissa isät tahtovat jäädä palvelutarpeen arvioinnin ulkopuolelle.

Huomiota tulisi kiinnittää nykyistä enemmän ns. erityisiin sisaruksiin, eli lapsiin ja nuoriin, joiden sisaruksella on erityisen tuen tarpeita. Luontevaa on, että tukimuotoja on tarjolla erityistä tukea tarvitsevalle lapselle palveluiden kautta ja erityislapsi tarvitsee erityistä tukea ja huomiota myös vanhemmiltaan. Näissä tilanteissa pitäisi muistaa myös erityislasten sisarusten hyvinvoinnin huomioiminen. Maahanmuuttajataustaiset ja muualta Ouluun muuttaneet erityislapsiperheet tarvitsevat myös paljon apua ja tukea. Varsinkin maahanmuuttajataustaisten erityisperheiden

osalta tukea tarvitaan usein monikanavaisesti, jolloin yksi yhdistys ei pysty tunnistettuihin tuen ja avun tarpeisiin tai uusien tukimuotojen kehittämiseen yksin vastaamaan. Tässä tarvittaisiin monialaista ja laaja-alaista yhteistyötä eri palveluiden ja toimijatahojen kanssa sekä riittävästi resursseja uusien toimintamuotojen kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Yhteisövaikuttavuutta hakeva lapsi- ja perhelähtöinen verkostotyö mahdollistaa eri tahojen tuen, avun ja toimintojen yhteen kokoamisen lapsen, nuoren ja koko perheen tilanteeseen vastaavalla tavalla. Keskeistä kumppanuuden rakentamisessa on huomioida yhtenäisten tuen, avun ja palveluiden polkujen rakentaminen. Tuen ja avun kokonaisuuden hahmottamista tukevien toimintatapojen ja tuen ja avun piiriin ohjautumista tukevien yhteisten toimintamallien tunteminen tulisi olla osa jokaisen perustyötä ja työn tekemisen tapaa. Tätä tukee mm. palveluohjauksen edelleen kehittäminen sekä ohjauksen ja neuvonnan malleista yhdessä sopiminen. Tätä tukee osaltaan myös Oulun kaupungin yhteisövaikuttavuusmalli.

Yhteisövaikuttavuutta hakevaan kumppanuuteen kuuluu myös tilojen käytöstä selkeästi sopiminen ja näin järjestöjen hyvinvointia edistävän toiminnan toteuttamisen mahdollistaminen. Oulun kaupungissa on sovittu lasten ja nuorten osalta tilojen maksuttomuudesta. Lapsiperhetoimintoihin tilojen käytön osalta toimintakäytännöt ovat monitulkintaiset ja epäselvät. Usein tilojen käytöstä joudutaan maksamaan silloin kun toimintaan osallistuu lapsen kanssa myös vanhempi (mm. vauvaikäiset). Tilojen maksullisuus muodostaa pienemmille yhdistyksille sekä vapaaehtoistoimijoille esteen lapsiperheille suunnattujen toimintojen järjestämiselle. Tilojen käyttämiseen liittyvien asioiden selvittelemiseen menee myös paljon aikaa niin vapaaehtoistoimijoilla kuin järjestöjen henkilöstölläkin. Tilojen käyttöä koskien tullee olla selkeät ja yhdenmukaiset ohjeistukset. Lisäksi nämä ohjeet tulisi olla helposti löydettävissä olevassa paikassa ja ohjeistuksista tulisi tiedottaa myös kaupungin eri toimintayksiköiden ”tilavastaavia”.

Järjestöissä ja seurakunnilla on paljon osaamista lasten ja perheiden kuulemisessa sekä lapsivaikutusten arviointityössä. Lapsivaikutusten arvioinnissa kaupunki, järjestöt ja seurakunnat voisivat tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä.

10. Yhteenveto

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kokoaa yhteen Oulun kaupungin lasten ja nuorten näkökulmasta keskeiset palvelut ja suunnitelmat. Tämän lisäksi palveluja toteutetaan kumppanuudessa eri toimijoiden ja yhteistyötahojen kanssa. Järjestöjen, urheiluseurojen ja yksityisten toimijoiden rooli palveluissa on kasvanut. Soteuudistus tulee muuttamaan palvelujen järjestämisen rakennetta, minkä vuoksi tulevaisuuden kunnassa tulee olla vahva näkemys ja tahtotila hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Hyvinvointisuunnitelmia tarvitaan jatkossakin kokoamaan yhteen keskeiset periaatteet ja toiminnot, joilla turvaamme lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä, missä korostuu suunnitelmien yhteensovittaminen kaupungin ja maakunnan hyvinvointialueen kanssa.

Alueilla sijaitsevat hyvinvointikeskukset yhdessä palvelukeskittymien kanssa muodostavat neljä maantieteellistä hyvinvointialuetta, jotka ovat väestömäärältään, kooltaan, etäisyyksiltään ja väestöprofiililtaan erilaisia. Lasten ja nuorten palveluissa on korostetusti noussut esille hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteistyön tarpeet. Varhaiskasvatus-, opetussuunnitelma- ja opiskeluhuoltouudistukset korostavat yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin merkitystä lapsen ja nuoren kasvulle. Hyvinvointioppimisen keinoin edistetään lapsen ja nuoren kykyä huolehtia ja ottaa vastuuta itsestä sekä ympäristöstään. Lasten ja nuorten osallisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on haluttu vahvistaa, mitä kaupungin tasolla tuetaan Lapsiystävällinen kunta toimenpitein. Lasten ja nuorten osallisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on haluttu vahvistaa, mitä kaupungin tasolla tuetaan Lapsiystävällinen kunta toimenpitein.

Perhekeskeisyys ja perheiden tarpeista lähtevä palveluajattelu on vahvistunut. Monissa asiakirjoissa korostetaan perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitytä lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Perhettä, lasta ja nuorta halutaan kuulla ja asiakkaan kokemusta arvostetaan palvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa. Sektorimaisesta palveluajattelusta pyritään eri toimijoiden ja yhteisen suunnittelun kautta kohti asiakaslähtöisempää toimintaa. Koko kaupunkiin laajeneva yhteisövaikuttavuusmalli tarjoaa konkreettisen toimintamallin ylisektorisen yhteistyön toteuttamiselle eri kehitysympäristöjen, sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden ja 3. sektorin toimijoiden kesken. Asiakasohjauksen ja sähköisten palvelujen keinoin pyritään monipuolistaman palveluja ja madaltamaan palvelujen saamisen kynnystä. Järjestötoimijat on otettu vahvemmin mukaan ja osaksi kuntalaisen arjen tukea. Järjestöt ovat vahvoja toimijoita erilaisten ryhmämuotoisten perhe- tai harrastekerhojen sekä vertaisryhmätoiminnan järjestäjinä.

Edellä kuvattu muutoskehitys vahvistaa ja syventää Oulun kaupungin pyrkimystä asiakaslähtöiseen ja ennaltaehkäisevien palvelujen toteuttamiseen. Yhden luukun periaatteen mukaisesti toimitaan siten, että perhe, lapsi ja nuori saavat palvelut läheltä, varhain ja tarvelähtöisesti. Olemme matkalla kohti lapsiperheiden muutosohjelman visiota, jonka mukaisesti palvelut toteutetaan perheiden tarpeita kuunnellen ja perhettä osallistaen lähellä lapsen luontaisia kasvu- ja kehitysympäristöjä ja joihin myös erityspalvelut pyritään tuomaan.

Hyvinvointisuunnitelman laajuudesta ja moninaisuudesta huolimatta kokonaisuudesta on löydettävissä yhteisiä suuntaviivoja ja tekijöitä, jota kiinnittävät sen sekä palvelujen järjestämisen periaatteisiin että antavat näkymän siitä mihin suuntaan palvelut ovat kehittymässä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman keskeisiä yhdistäviä periaatteita ovat:

- **Lapsen oikeudet**: lapsilähtöisyys ja lapsen oikeus tulla kuuluksi ja osallistua häntä koskevissa asioissa.

- **Yhteisöllisyys ja pärjäävyys**: sujuva arki ja hyvinvoiva yhteisö suojaavat lasta ja nuorta.
- **Osallisuus**: perhe. lapsi ja nuori ovat aktiivisesti mukana palvelujen toteuttamisessa.
- **Kasvu ja kehitysympäristöt:** palvelut suuntautuvat kohti perhettä, varhaiskasvatuksen, koulun ja vapaa-ajan ympäristöjä.
- **Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen:** Lapsen ja nuoren perustarpeiden huomioiminen mahdollistaa yhdenvertaiset kasvuolosuhteet kaikille.
- **Tarvelähtöisyys, perhe- lapsilähtöisyys:** palvelut järjestetään perheen tarpeita vastaavasti.
- **Väriajattelu**: painopiste ennaltaehkäisyssä ja erityspalvelut tukevat peruspalveluja.
- **Alueelliset perhelähtöiset** palvelut. Palvelut pyritään järjestämään lähellä lapsen sekä nuoren kasvu ja kehitysympäristöjä (perhe, varhaiskasvatus, koulu, vapaaika)

Edellä kuvattuja periaatteita toteutetaan lasten ja nuorten palveluja ohjaavissa toimintamalleissa kuten ohjeistus viranomaisten väliseen yhteistyöhön (VÄYKE) ja Lapset Puheeksi menetelmä ja Unicef- lapsiystävällinen kunta toimintamallissa. Nämä puolestaan ovat oleellinen osa eri palvelujen yhteistoimintamalleja kuten hyvinvointineuvola, -koulu ja Byströmin nuorten palvelut. Näin ollen yksin ja yhdessä turvataan lapsen ja nuoren hyvinvointi eri elämäntilanteissa ja -vaiheissa.

Tulevaisuudessa korostuu digitaalisuuden ja asiakasohjaksen tuomat muutokset, mikä lisää sähköisten palvelujen määrää sekä palvelujen henkilökohtaista ja yksilöityä kohdentumista. Uudet palvelukanavat madaltavat entisestään palveluihin pääsemisen kynnystä ja mahdollistavat ajasta ja palikasta riippumattomien räätälöityjen palvelujen kehittämisen. Fyysisten palvelujen tarve ei poistu, mutta niihin ohjautumisessa ja niiden toteuttamisessa voidaan hyödyntää entistä monipuolisemmin eri palvelujen toteuttamistapoja. Lasten ja nuorten arjessa sähköiset toimintaympäristöt ovat jo arkipäivää, mutta viranhaltijoiden työnkuvaan tämä vaatii uudenlaisten toimintatapojen ja käytänteiden kehittämistä. Tämän ohella on huolehdittava kuntalaisten tasa-arvoisesta mahdollisuudesta hyödyntää kehittyviä palveluja.

Liitteet

Liite 1. Yleiset lasten ja nuorten hyvinvointia ohjaavat asiakirjat

1. Oulun kaupungin hyvinvointikertomus 2022 ja hyvinvointisuunnitelma 2023–2025

Oulun kaupungin hyvinvointikertomuksessa 2022 tarkastellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimia päättyneellä valtuustokaudella 2017–2021 sekä kuvataan toimintaympäristöä ja väestön hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä. Jatkotoimiksi esitetään, että laaditaan hyvinvointiohjelma vuosille 2023–2025.

Kaupunkistrategian, laajan hyvinvointikertomuksen, muun hyvinvointitiedon sekä hyvinvointityötä ohjaavien suunnitelmien pohjalta esitetään laadittavaksi hyvinvointiohjelma 2023–2025, joka tuodaan kaupunginvaltuuston käsittelyyn. Hyvinvointiohjelma olisi jatkossa yksi kaupunkistrategian toteuttamisohjelma. Hyvinvointiohjelmaan kootaan nykyiset erilliset hyvinvointia edistävät lakisääteiset ja muut suunnitelmat siten, että päätöksentekoon valmisteltavan ohjelman rakenne uudistetaan ja sisältöä kevennetään. Samassa yhteydessä voimassa olevien hyvinvointia edistävien ohjelmien ja suunnitelmien jatkuminen arvioidaan. Hyvinvointiohjelmassa asetetaan väestön hyvinvointia ja terveyttä tukevat kaupunkistrategiaa täsmentävät tavoitteet, toimenpiteet ja seurantaindikaattorit. Hyvinvoinnin edistämistä tarkastellaan ikäsegmenteittäin. Hyvinvointiin liittyvät konkreettiset toimenpiteet ja tavoitteet asetetaan toimialojen talous- ja toimintasuunnitelmissa sekä käyttösuunnitelmissa. Hyvinvoinnin edistäminen huomioidaan kaikessa palvelutoiminnassa ja kehittämisessä.

2. UNICEFin lapsiystävällinen kunta -malli ja Oulun toimintasuunnitelma

Lapsiystävällinen kunta -mallin työvaiheet:
1. Malliin hakeminen: Ensimmäisessä vaiheessa kunta hakee malliin UNICEFin ohjeistuksen mukaisesti. Kun kunta on hyväksytty malliin mukaan, kunta ja UNICEF allekirjoittavat sitoumuksen yhteistyöstä. Oulun kaupunki aloitti mallin mukaisen työskentelyt lapsen oikeuksien edistämiseksi v. 2016 ja vahvisti uuden mallin mukaisen yhteistyön sitoumuksella v. 2021.
2. Lapsen oikeuksiin tutustuminen: Toisessa vaiheessa kunnassa tutustutaan lapsen oikeuksiin. Kunnan Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmä on käynyt läpi UNICEFin tarjoaman alkukoulutuksen ja tutustunut uuden, v. 2020 käyttöön otetun mallin teemapaketteihin, jotka käsittelevät lapsen oikeuksia kunnan näkökulmasta. Myös muuta henkilöstä ja luottamushenkilöitä on perehdytetty ja koulutettu.
3. Nykytilan kartoitus: Kolmannessa vaiheessa kunta tekee kartoituksen lapsiystävällisyytensä nykytilasta. Kartoitus pohjautuu lasten kokemustietoon, mallin lapsenoikeusindikaattoreihin ja kunnassa jo olemassa olevaan tietoon lasten hyvinvoinnista. Oulun kartoitus tehtiin v. 2020 lasten, nuorten, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa.
4. Tavoitteet ja toimintasuunnitelma: Neljännessä vaiheessa kunta määrittää Lapsiystävällinen kunta -työnsä tavoitteet ja toimenpiteet eli laatii toimintasuunnitelman nykytilan kartoituksen tulosten pohjalta. UNICEFin hyväksyttyä toimintasuunnitelman kunta alkaa toteuttaa sitä. Nykyinen Oulun toimintasuunnitelma on voimassa 2020–2023. Se sisältää 27 eri toimenpidettä yhteisesti toteutettavaksi eri toimialoilla. Ne liittyvät mm. yhdenvertaisuuden edistämiseen, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten osallisuuteen, systemaattisempaan lapsivaikutusten ennakkoarviointiin osana päätösvalmistelua ja tietysti myös lapsen oikeuksien huomioimiseen ja niistä viestimiseen eri tavoin. Lisäksi toimialat voivat valita mallin indikaattoreista omalle työlleen toiminnalleen ominaisia tavoitteita ja kirjata niitä esim. käyttösuunnitelmiinsa. Rakenneindikaattoreita seurataan mm. kouluterveyskyselyn tulosten kautta.

5. Seuranta, arviointi ja tunnustus: Viidenteen vaiheeseen kuuluvat Lapsiystävällinen kunta -työn seuranta, arviointi ja Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen myöntäminen. Oulun seuranatatapaamiset olivat 16.2.2021 ja 9.11.2021. Seurantatapaamisissa kunta ja UNICEF tarkastelevat yhdessä kehittämistyön etenemistä.
Arviointitapaamisessa käydään läpi työn tulokset. Kun Lapsiystävällinen kunta -työtä on tehty kolmannessa kehittämissyklissä neljä vuotta, UNICEF voi myöntää Oululle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen 3. kertaa, mikäli työ on edennyt mallin kriteerien mukaan. Tunnustuksen jälkeen kunta jatkaa lapsiystävällisyyden kehittämistä mallin mukaisesti yhdessä UNICEFin kanssa.

3. Oulun kaupungin toimintaohje viranomaisten väliseen yhteistyöhön

Toimintaohjeen tarkoituksena on tehostaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja yhtenäistää työntekijöiden käytäntöjä. Tavoitteena on, että asiakas saa välttämättömät ja tarkoituksenmukaiset palvelut oikeaan aikaan. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä tilanteita, joissa riittämätön yhteistyö ja tiedonkulku viranomaisten välillä estää asiakkaan edun toteutumisen. Työntekijää kehotetaan aluksi arvioimaan, tuleeko tilanteessa ottaa yhteyttä tai tehdä ilmoitus toiselle viranomaiselle lastensuojelulain 25 §:ssä, sosiaalihuoltolain 35 §:ssä ja vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetyllä tavalla. Työntekijä ohjataan tämän jälkeen arvioimaan asiakkaan palveluiden ja tuen tarve monialaisesti ja kutsumaan tarvittaessa koolle yhteistyöverkosto. Toimintaohje sisältää konkreettiset ohjeet yhteistyöverkoston koolle kutsumiseen ja verkostoneuvotteluun. Lisäksi se sisältää tietoa viranomaisten välisestä tietojen vaihtamisesta joko asiakkaan suostumuksella tai siihen oikeuttavan lain nojalla. Toimintaohjeen loppuun on koottu keskeisimmät ilmoitusvelvollisuutta, tietojen luovuttamista ja saamista, yhteistyötä sekä kirjaamista koskevat lainsäännökset.

Toimintaohje koskee kaikkia Oulun kaupungin työntekijöitä. Ohje on viimeksi päivitetty ja hyväksytty Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelun sekä hyvinvointipalvelujen yhteisessä johtoryhmässä 5.4.2021

Linkki: https://oulunkaupunki.sharepoint.com/sites/Hyvinvointipalvelut/SitePages/Toimintaohje-viranomaisten-v%C3%A4liseen-yhteisty%C3%B6h%C3%B6n.aspx?source=https%3A%2F%2Foulunkaupunki.sharepoint.com%2Fsites%2FHyvinvointipalvelut

4. Oulun kaupungin kotoutumisohjelma, ’Yhdessä kotoutuva Oulu’

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on kotoutumislain mukaan laadittava kotouttamisohjelma. Ohjelman tarkoitus on edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä. Ohjelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Kotouttamisohjelma otetaan huomioon kuntalain mukaisesti myös kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Kotouttamisohjelma on keskeinen väline, jolla voidaan vaikuttaa kotoutumisen edistämisen sisältöön. Ohjelmassa on otettava huomioon kaikki kunnan alueella asuvat maahanmuuttaneet oleskelun perusteesta riippumatta. Oulun kaupungin valtuusto on hyväksynyt Oulun kaupungin kotoutumisohjelma vuosille 2022-2025.

Seuraavat periaatteet ohjaavat kotoutumisohjelmaa:

1. Oulu tarjoaa kaikille maahanmuuttajille yhdenvertaisesti kotoutumista edistävät palvelut.

2. Jokaiselle lapsella ja nuorella on oikeus kehittyä, kasvaa ja tavoitella unelmiaan.

3. Oulu edistää eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.

4. Jokaisella oululaisella on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua.

5. Oulussa tuetaan jokaisen mahdollisuutta kehittää osaamistaan ja työllistyä.

Oulu haluaa turvata kaikille lapsille yhdenvertaiset lähtökohdat hyvään ja turvalliseen elämään. Kaupungin lupausta tukee Suomen Unicefin Oululle myöntämä Lapsiystävällinen kunta (LYK) -tunnustus, jonka määrittämien kriteerien mukaisesti Oulu tukee jatkossakin lasten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia taustasta riippumatta.

Ulkomaalaistaustaisten lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että kaupunki edistää näitä tavoitteita ja varmistaa, että lapsen kasvuympäristö tukee oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. Lasten integroitumista yhteiskuntaan tuetaan esimerkiksi kouluttamalla henkilöstöä kotoutumis-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioihin, ja järjestämällä monialaisten asiantuntijoiden verkostoitumistapaamisia. Moniammatillinen yhteistyö korostuu erityisesti niillä suuralueilla, joissa ulkomaalaistaustaisia asuu suhteellisti paljon. Koska lapsi tarvitsee ympärilleen hyvinvoivan perheen ja vanhemmat tukiverkokseen, Oulun tavoitteena on kiinnittää erityishuomiota lapsiperheiden kotoutumiseen, voimavaroihin ja tavoitteisiin kokonaisuutena. Vuonna 2019 kaupungissa asui lähes 900 perhettä, joissa molemmat tai ainoa huoltajista olivat ulkomaalaistaustaisia, ja myös yli 800 perhettä, joissa toinen vanhemmista on ulkomaalaistaustainen.

Liite 2. Oulun kaupungin lapsia ja nuoria koskevat suunnitelmat ja ohjelmat

1. Ennaltaehkäisevän työn toimintaohjelma

Valtioneuvoston asetuksen (VNa 338/2011) mukaan kunnan kansanterveystyöstöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle.

Oulun kaupungin ennaltaehkäisevän työn toimintaohjelman tavoitteena on parantaa lasten, nuorten ja heidän perheidensä ehkäisevien terveyspalvelujen suunnitelmallista, tasoltaan yhtenäistä ja väestön tarpeet huomioon ottavaa toteuttamista koko kaupungin alueella valtiovallan ohjauksen mukaisesti. Ehkäisevät terveyspalvelut kattavat koko ikäluokan ja palvelujen sisältö on riittävän yhdenmukainen suhteessa koko maan vastaaviin palveluihin.

Asetuksessa on tarkasti määritelty terveystarkastusten sisältö, joka käytännössä tarkoittaa, että käynnit ovat henkilökohtaisia ja niihin varataan riittävästi aikaa. Määräaikaiset terveystarkastukset tarjotaan kaikille ennalta määriteltyyn ikä- tai vuosiluokkaan tai muuhun ryhmään kuuluville. Määräaikaisista terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarve selvitetään. Määräaikaisten terveystarkastusten lisäksi tehdään terveystarkastuksia yksilöllisen tarpeen mukaan. Terveystarkastuksia toteutetaan terveydenhoitajan ja/tai lääkärin määräaikaisina sekä laajoina tarkastuksina. Suun terveystarkastuksia tekevät hammaslääkärit, suuhygienistit ja hammashoitajat.

Linkki ohjelmaan:
https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=bd56a539-b02d-4a02-b789-82be50074d9c&groupId=64384

2. Varhaiskasvatussuunnitelma

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on henkilöstön työtä velvoittava asiakirja, jonka pohjana on Opetushallituksen antama määräys valtakunnallisista perusteista sekä varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatus sekä esiopetus sen osana edistävät lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Yksi laaja-alaisen osaamisen alue on *itsestä huolehtiminen ja arjen taidot*. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Hyvinvointioppimisen sisällöt tarjoavat hyvän perustan hyvinvoinnin vahvistamiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelma perustuu ajatukseen yhteistyöstä. Mitä paremmin lapsen kasvu- ja kehitysympäristöissä tehdään yhteistyötä, sitä turvallisempi, eheämpi ja joustavampi on lapsen kasvun ja oppimisen polku. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa painottuvat huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö sekä keskinäinen tiedon vaihto. Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa ja suunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt sitovat ja velvoittavat kunnallista ja yksityistä päiväkoti- ja perhepäivähoitoa sekä avointa varhaiskasvatustoimintaa. Henkilökunnalla on vastuu ja velvollisuus edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan päivän aikana.

Linkki suunnitelmaan:
Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

3. Opetussuunnitelmat

Esiopetuksen opetussuunnitelma ja Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma

Oulun kaupungin esiopetussuunnitelma ja kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma pohjautuvat Opetushallituksen valtakunnallisille perusteasiakirjoille ja ohjaavaan lainsäädäntöön. Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Esiopetuksen erityisenä tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inkluusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lasten kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että kaikki toimijat tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä. Esiopetuksessa tehdään laajasti yhteistyötä muiden sivistys- ja kulttuuripalveluiden, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sekä muiden yhteistyötahojen kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä lasten oppimispolun kaikissa vaiheissa.

Oulun esiopetussuunnitelma määrää ja ohjaa lasten oppimista ja hyvinvointia edistävää pedagogista ja tavoitteellista toimintaa. Toimintakulttuuria koskevissa osissa korostetaan mm. lasten ja huoltajien osallisuutta, kulttuurista monimuotoisuutta ja kestävän tulevaisuuden kasvatuksen merkitystä. Lasten tunne- ja sosiaalisten taitojen edistäminen sekä turvataitokasvatus ovat tärkeä osa esiopetuksen toimintaa. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa korostuu vahva lapsilähtöisyys ja positiivinen pedagogiikka. Jokaisen lapsen omien vahvuuksien ja tavan toimia tunnistaminen on oppimisen ja hyvinvoinnin perusta.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat lasten valmiutta suuntautua elinikäisen oppimisen polulle. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmassa korostetaan edellisten lisäksi kaksivuotisuuden tuomaa aikaa toteuttaa sekä esiopetuksen yleisiä että lapsikohtaisia tavoitteita. Jokaisella lapsella on mahdollisuus edetä omaan tahtiinsa. Kokeilun opetussuunnitelmassa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista.

Yhteisöllisen ja yksilöllisen hyvinvoinnin edistäminen on yksi esiopetussuunnitelman keskeisiä lähtökohtia. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa on valmisteltu varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa toteuttavana jatkumona oululainen hyvinvointipolku, joka nivoutuu varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien sisältöihin. Hyvinvointipolku sisältää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita mm. itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot, vuorovaikutus- ja tunnetaidot sekä kestävään elämäntapaan sitoutuminen kuuluvat hyvinvointipolun sisältöihin.

Linkki Oulun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma
Linkki Oulun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma

Perusopetuksen opetussuunnitelma

Oululaista perusopetuksen järjestämistä ohjaavat opetusta koskeva lainsäädäntö, opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma, joka piirtää yhtenäistä suuntaa päivittäiselle koulutyölle Oulun kaupungissa. Strategisena ja pedagogisena työkaluna opetussuunnitelma linjaa ja sitoo sekä opetuksen järjestäjän toimintaa että kouluyhteisöjen arkityötä. Paikallinen opetussuunnitelma mahdollistaa koulutyöskentelyn yhdistämistä myös muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Aktiivista ja kehittävää yhteistyötä tehdään hyvinvointi-, sivistys- ja kulttuuripalveluiden monialaisten toimijoiden sekä oppilaiden, huoltajien ja 3. sektorin toimijoiden kanssa. Opetussuunnitelmassa määritellään keskeiset kasvatus- ja opetustyötä ohjaavat elementit, kuten perusopetuksen tehtävät ja tavoitteet, yhteiset arvo- ja oppimiskäsitykset, lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat oppimisympäristöt sekä perusopetuksen toimintakulttuuri ja työtavat. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan perusopetuksen rakenne ja oppiainesisällöt, oppilaan ohjauksen, tukemisen ja arvioinnin periaatteet sekä oppilashuoltoon ja kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät linjaukset. Oppilailla on huoltajineen mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman valmistelutyöhön.

Perusopetusta järjestetään oppilaan ikäkauden ja yksilöllisten edellytysten mukaisesti. Oulun kaupungin perusopetuksen laaja-alaisen osaamisen painopisteinä korostuvat oppilaan henkilökohtaisen hyvinvoinnin vahvistaminen sekä osallisuus. Hyvinvointikoulumallin mukaisesti perusopetuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista kasvua ja kehitystä turvallisessa ja yksilölliset tarpeet huomioivassa, muuntuvassa oppimisympäristössä. Kulttuurin merkitystä korostetaan merkityksellisenä oppilaan hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Kulttuuriopetuksen suunnitelma sekä sitä täydentävä oppilaan kulttuuripolku jalostavat myös monipuolisten oppimisympäristöjen ideoimista. Niin ikään ne tukevat perusopetuksen kulttuuriopetusta sekä kouluyhteisöjen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Osallistuminen yhteiseen toimintaan mahdollistaa yhteistyötaitojen oppimista ja ohjaa oppilaita yhteisöllisyyden rakentamiseen sekä yhteisen hyvän luomiseen. Lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksia vahvistetaan kannustamalla heitä oman opiskelunsa ja oppimisensa, yhteisen koulutyön sekä oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa kulttuurin merkitys korostuu.

Perusopetus tähdentää lasten ja nuorten eheää oppimispolkua. Koulut toimivat aktiivisessa yhteistyössä toisten kouluyksikköjen, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa joustavien siirtymien turvaamiseksi. Eheän oppimispolun rakentamisen lisäksi eheyttämistä sovelletaan opetukseen. Se tukee perusopetuksen yhtenäistä toimintakulttuuria. Eheyttäminen edellyttää opettajien ja muun kouluhenkilöstön sitoutumista monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamiseen systemaattisesti eri vuosiluokilla. Oulussa eheyttämistä toteutetaan muun muassa suunnitelmallisella lasten ja nuorten hyvinvointipolku -ajatuksella (vuosiluokat 0–9), joka muodostuu vuorovaikutus- ja tunnetaidoista sekä terveellisistä elämäntavoista. Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen keskiössä ovat erityisesti itsetunto, itsearvostus ja itsetuntemus, ystävyys- ja toverisuhteet sekä ristiriitatilanteissa toimiminen. Opettajille tarjotaan konkreettisia ideoita ja

materiaaleja terveellisten elämäntapojen käsittelyyn ja pohdintaan yhdessä oppilaiden kanssa. Kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut järjestetään siten, että ne tukevat oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita, ja vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Antoisan yhteistyön kerho- ja iltapäivätoiminnan kanssa koetaan myös edistävän oppilaiden arjen hyvinvointia.

Opettajat ohjaavat oppilaan opintoja läpi perusopetusvuosien. Oppilaanohjaus edistää lasten ja nuorten koulutyössä onnistumista, opiskelun sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Sen avulla voidaan kehittää oppilaiden valmiuksia selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa, opintojen nivelvaiheissa ja jopa työuran siirtymissä.

Oulun paikalliset opetussuunnitelmat ja linkit OPH:n sivuille löytyvät Oulun kaupungin OPS-portaalista: www.ouka.fi/opetussuunnitelma

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelma

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksella on myös opetus- ja kasvatustehtävä. Oulun lukioiden kasvatus- ja opetustavoitteiden toteutumista vahvistetaan monialaisella yhteistyöllä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Oulun lukiot tekevät monipuolisesti yhteistyötä lähialueiden yläkoulujen, toisten lukioiden sekä ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa.

Lukion uudessa opetussuunnitelmassa korostuvat laaja-alainen osaaminen, aktiivinen oppimiskäsitys, monipuoliset oppimisympäristöt ja -menetelmät, yhteisöllinen toimintakulttuuri ja opetusteknologian hyödyntäminen. Lukiossa oppiminen on yksin ja yhdessä tekemistä. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa oppimisympäristöissä. Lukion toimintakulttuurin kehittäminen korostuu perusteissa. Toimintakulttuurin kehittämisen teemoja ovat muun muassa *Osallisuus ja yhteisöllisyys* sekä *Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus.* *Integroivat opintojaksot* taas yhdistävät eri tieteenaloja, mahdollistavat monitieteellisen ajattelun, tutkivan työskentelyn teknologiaa hyödyntäen ja osaamisen arjessa.

Lukioaikana opiskelija kartuttaa olennaista ihmistä, kulttuureja, luontoa ja yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja osaamista. Lukio-opetus harjaannuttaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä. Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan ja elinikäiseen oppimiseen.

Myös lukiokoulutuksessa ohjaus kuuluu kaikille. Opinto-ohjaajalla on kuitenkin päävastuu ohjauksen suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä. Ohjauksen avulla edistetään opiskelijoiden yhdenvertaista oppimista ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Opinto-ohjausta saa niin kurssiopetuksena, pienryhmäopetuksena kuin henkilökohtaisena ohjauksena. Jokaisella opiskelijalla on nimetty ryhmänohjaaja, joka toimii opiskelijan lähiohjaajana. Lukiossa opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, yo-tutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Oulun kaupungin lukioissa opiskelija voi suorittaa myös etäopintoja. Etäopetus mahdollistaa joustavan koulunkäynnin opiskelijalle, joka ei pysty osallistumaan lähiopetukseen.

Kodin ja lukion yhteistyö on tärkeää. Huoltajille järjestetään vanhempainiltoja ja erilaisia tapahtumia ja kannustetaan osallistumaan koulun toiminnan kehittämiseen. Opetuksen järjestäjä arvioi säännöllisesti lukion ja kodin yhteistyötä. Lukiot kehittävät ja arvioivat yhteistyötä osana vuosittaista työsuunnitelmaa. Kukin lukio kuvaa kodin ja oppilaitoksen yhteistyön tarkemmin koulukohtaisessa opetussuunnitelmassaan. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa ja niistä annetaan tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa

ohjauksesta, opiskeluhuollosta sekä oppimisen ja opiskelun tuesta. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.

Linkit opetussuunnitelmiin:
Oulun paikalliset opetussuunnitelmat ja linkit OPH:n sivuille löytyvät Oulun kaupungin OPS-portaalista: www.ouka.fi/opetussuunnitelma

Oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma

Jokaisen esiopetusyksikön, koulujen ja oppilaitosten on laadittava oma oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma, jonka avulla seurataan oppilas- ja opiskelijahuollon yksikkökohtaisen oppilas- ja opiskelijahuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Suunnitelmassa arvioidaan oppilas- ja opiskelijahuollon sekä käytettävissä olevien palvelujen kokonaistarve, kuvataan yhteisöllisen opiskeluhuollon konkreettiset toimintatavat, yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestelyt sekä se, kuinka yhteistyö oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa toteutetaan. Suunnitelmassa kuvataan myös se, kuinka kukin yksikkö seuraa oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelmansa toteutumista ja tarpeenmukaista arviointia. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman koulun tai oppilaitoksen yhteinen ja siihen saattaa sisältyä alueellisia tai muulla tavoin yhteisesti sovittuja paikallisia toimintamalleja ja suunnitelmia. Oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmä vastaa päiväkodin johtajan tai rehtorin johdolla suunnitelman laadinnasta ja sen tarpeenmukaisesta vuosittaisesta päivittämisestä. Suunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla henkilöstö, oppilaat ja opiskelijat, huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta kaikille edellä mainituille.

4. Muut suunnitelmat

Nuorisotyön perussuunnitelma –NUPS

Nuorisotyö on ennaltaehkäisevää kasvatustyötä, jota tehdään monialaisena yhteistyönä eri toimijoiden kanssa. Nuorisotyön perussuunnitelmassa (NUPS) kuvataan Oulun kaupungin nuorisopalveluissa tehtävän työn tavoitteet, arvot, työmuodot ja toiminnot. Nuorisotyötä tehdään Oulun kaupungissa sekä alueellisesti että keskitettyinä palveluina.

Oulun kaupungin nuorisopalveluissa on ollut käytössä vuonna 2017 valmistunut nuorisotyön perussuunnitelma. Suunnitelmassa määritellään nuorisopalvelujen tehtävä, arvot ja erilaiset työmuodot. Oulussa nuorisotyön työmuotoja ovat: yhteisöllinen nuorisotyö, yhteiskunnallinen nuorisotyö ja yksilöllinen nuorisotyö. Yhteisöllinen nuorisotyö on ryhmien kanssa tehtävää suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatus- ja ohjaustyötä. Työtä tehdään pääsääntöisesti lasten ja nuorten vapaa-aikana. Yksilöllinen nuorisotyö on kohdennettua ja suunnitelmallista kasvatus- ohjaus ja neuvontatyötä. Toiminnalla vastataan myös nuorten tiedontarpeeseen. Yhteiskunnallinen nuorisotyö on hallinnollisella tasolla tehtävää työtä, jonka tavoitteena on parantaa lasten ja nuorten asemaa ja vaikuttamismahdollisuutta.

https://www.ouka.fi/oulu/nuoret/nuorisotyo-oulussa

Terveysliikunnan vaikutusten arviointi - Suunnitelma 2019
Kaupunginhallitus hyväksyi terveysliikunnan vaikutusten arvioinnin suunnitelman 4.5.2020 § 123.
Suunnitelmassa terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitetaan mitä tahansa arki- tai asiointiliikkumista, liikunta- ja urheiluharrastuksia, liikkumista kulttuuriharrastuksissa, päiväkodeissa, asumisyksiköissä sekä koulu- tai työpäivän aikana. Liikunnan kestolle tai intensiteetille ei aseteta ehtoja, vaan oleellista on kertynyt päivittäinen kokonaisaktiivisuuden määrä. Tavoitteena on arjen

aktiivisen elämäntavan tukeminen ja istumisen vähentäminen ja periaatteena yksilöllisten liikkumistapojen arvostaminen ja edistäminen eikä niinkään suosituksiin tai toisiin vertaaminen.

Suunnitelmassa on esitetty tarkistuslista toimenpiteistä ja niiden vastuutahoista. Tarkistuslistaa tulisi käyttää, kun suunnitellaan toimia, tiloja tai ympäristöjä, jotka vaikuttavat ihmisten mahdollisuuteen liikkua lihasvoimin tai kun kehitetään toimintatapoja, joilla edistetään fyysistä aktiivisuutta. Suunnitelmaa ja tarkistuslistaa voidaan käyttää myös työkaluna ennakkoarviointien tekemiseen.

Linkki suunnitelmaan:
https://www.ouka.fi/documents/64332/0/Terveysliikunnan+vaikutusten+arvioinnin+suunnitelma.pdf/9a4de064-6bc4-4c4a-af38-11ed54aac8da

Lasten ja nuorten ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
Oulussa Pakka-toimintamalli otettiin käyttöön vuonna 2016. Toimintamallin mukaiset kysyntä- ja tarjontatyöryhmät käynnistyivät samana vuonna. Kysyntätyöryhmä sai tehtäväksi laatia ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin. Valmistelun ohjausryhmänä on toiminut siku-hyve yhteinen johtoryhmä.

Pakka-toimintamallin mukaisella työllä vaikutetaan paikallisiin yhteisöihin alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi. Toimintamallissa perinteisten kysynnän vähentämisen keinojen – valistuksen ja koulutuksen - rinnalle on nostettu saatavuuden sääntelyyn tähtäävät toimet.
Pakka-toiminnan tavoitteena on:
• ehkäistä suunnitelmallisesti ja yhteistyössä alueen alkoholiin, tupakointiin ja rahapelaamiseen liittyviä haittoja
• ehkäistä ja vähentää nuorten ja aikuisten alkoholin käyttöä, tupakointia ja ongelmia aiheuttavaa rahapelaamista
• nostaa alkoholin käytön, tupakoinnin ja rahapelaamisen aloitusikää
• vähentää humalajuomista ja siitä aiheutuvia haittoja.

Vastuullisuus ja tiivis yhteistyö ovat Pakka-toiminnan lähtökohtia. Toimintamallia toteuttavassa kunnassa tai alueella päättäjät, viranomaiset, elinkeino, yhteisöt sekä paikalliset asukkaat voivat yhdessä vaikuttaa siihen, että
• alkoholin, tupakan ja rahapelien myynti on vastuullista
• näitä ikärajavalvottavia tuotteita ei myydä tai välitetä alaikäisille
• alkoholia ei anniskella päihtyneelle tai alaikäiselle.

Pakka-toimintamalli: https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdetyo/ehkaisevan-paihdetyon-menetelmat/verkko-pakka-ehkaisevaan-paihdetyohon

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluihin
Toimintaohjelman tarkoituksena on kuvata ja yhteen sovittaa lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen ehkäisevää päihdetyötä. Tarkoitus on koota yhteen käytössä olevat toimintamallit sekä kuvata ajankohtaisia päihteidenkäyttöön liittyviä ilmiöitä. Jokaiselle toimialueelle on lisäksi määritelty joitakin kehittämisen kohteita. Ehkäisevän päihdetyön toimia tarkastellaan ikäkausittain.
Kunkin palvelualueen kuvauksen yhteyteen on liitetty Ehyt ry:n sekä muiden materiaalin tuottajien tälle käyttäjäryhmälle suunnattuja työvälineitä, menetelmiä ja materiaaleja.
Tämän toimintaohjelman keskeisenä ideana on, että yhteisöllistä hyvää vahvistamalla voimme parhaiten tukea lasten ja nuorten päihteettömyyttä sekä lykätä päihteiden käytön aloittamista. Ehkäisevä päihdetyö ei ole vain yhden toimialueen työtä, vaan kuuluu kaikille. Sitä tehdään erilaisilla kokoonpanoilla, ja se edellyttää toimialarajojen ylitystä. Perinteisten yhteistyön muotojen lisäksi tarvitaan uudenlaista verkostoitumista ja uutta kumppanuutta.

Oulun kaupungin Kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2021-26
Oulun kaupungin kulttuurihyvinvointisuunnitelman tavoitteena on hyvinvointia lisäävän taide – ja kulttuuritoiminnan saaminen osaksi kaupungin palveluja. Suunnitelman taustalla ovat OKM ja STM suositukset, laki kuntien kulttuuritoiminnasta (2019), Pohjois-pohjanmaan hyvinvointisopimus, Oulun kaupunkistrategia ja Oulun kulttuuristratetegia.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa kuvataan kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen prosessi, jonka keskiössä on moniammatillisen poikkitoiminnallisen yhteistyön kehittäminen, sekä johdon että asiakaspinta työskentelyn tasolla, taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten tunnistaminen ja sellaisten arvovalintojen tekeminen, jotka mahdollistavat taiteen ja kulttuurin käytön eri palveluissa. Suunnitelman yhtenä tavoitteena on vaikuttaa lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja toimintakyvyn tukemiseen taiteen ja kulttuurin keinoin. Tavoitteina on tunnistaa Oulun kaupungin organisaatiossa yhdyspintoja, joissa voidaan lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia taiteen ja kulttuurin keinoin. Lisätä lasten ja nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien valmiuksia kulttuurin ja taiteen käytön toteuttamiseksi; lisätä taide- ja kulttuuritoimintaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä harrastustoiminnassa; kehittää kulttuurin lähipalveluja alueilla ja näin lisätä lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikokemuksia sekä tekijöinä että kokijoina. Käytännön toimenpiteet otetaan käyttöön asteittain ja toiminnan kehittäminen nähdään prosessina.

Yhdyspintojen tunnistamiseksi nimetään tarvittavat vastuuhenkilöt eri palvelualoilta. Toiminnan käytännön kehittämistä ja osaamisen jakamista varten perustetaan tarvittavia palvelu/toimia-alakohtaisia kulttuurihyvinvointiverkostoja esim. neuvolapalveluihin. Lisäksi nimetään kulttuuriyhdyshenkilöitä eri yksiköihin tarpeen mukaan. Käytännön toimintana lisätään taideneuvola toimintaa aluille, hyödynnetään Kaikukortin ja sen henkilökunnan yhteisökortin tarjoamia mahdollisuuksia, huomioidaan taide -ja kulttuuri osana tilojen ja ympäristön suunnittelua ja toteutusta, kehitetään kulttuurisuositus -mallia, lisätään taidetta ja kulttuuria mukaan mielenterveys- ja päihdenuorten kuntouttavaan toimintaan. Hyvinvointipalvelujen lahjoitusrahaston uuden kulttuuritarjottimen kautta lapsille ja nuorille räätälöityjä kulttuurihyvinvointipalveluja on mahdollista osittain rahoittaa rahaston sääntöjen rajoissa.

Kulttuurisuositus mallin kolme tasoa

suunnitteilla Oulussa

KULTTUURISUOSITUS	KULTTUURILÄHETE	KULTTUURIRESEPTI
Hyvinvointia ja terveyttä edistävä **ennaltaehkäisevä** toiminta	Hyvinvointia ja terveyttä edistävä ja ongelmien ratkaisua **tukeva** toiminta.	Hyvinvointia ja terveyttä lisäävä, ongelmia **hoitava**.
Omaehtoista toimintaa, mahdollisesti yhdessä vapaaehtoisen kanssa.	Osallistavaa toimintaa ammattilaisen ohjauksessa.	Ohjattua toimintaa sote-taiteilija työparin kanssa.
Itse asetetut tavoitteet	Itse asetetut tai yhdessä ammattilaisen kanssa asetetut tavoitteet.	Ammattilaisen kanssa asetetut räätälöidyt henkilökohtaiset tavoitteet
Osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan **kokijana** ja **tekijänä**.	Osallistumista taide- ja kulttuuritoimintaan pääasiassa **tekijänä.**	Osallistumista toimintaan **voimavarojen mukaan** tekijänä/ kokijana/tarkkailijana.
Kulttuuri- ja taideharrastukset, konsertit ja esitykset, kulttuurilaitosten ja kolmannen sektorin tarjoma perinteinen kulttuuri- ja taidetoiminta.	Ammattilaisen ohjauksessa toteutuvaa taidelähtöistä toimintaa, jossa voi olla terapeuttisia menetelmiä mukana. Usein ryhmätoimintaa. esim Taideneuvola toiminta	Yksilö tai ryhmätoimintaa, joka on suunniteltu tietylle henkilölle tai kohderyhmälle tiettyyn pitkittyneeseen ongelmaan. Työparimenetelmä. Korkea ammattiosaaminen. esim Päihdekuntoutuksen asiakkaille.

Potkonen/Suorsa 2020

Linkki suunnitelmaan https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/Kulttuurihyvinvointisuunnitelma.pdf/3d9d6d7b-9d5a-4625-ac51-37e4957ae15e

Liite 3. Toimintamallit

Hyvinvointineuvolan toimintamalli

Hyvinvointineuvolassa eri ammattilaiset toimivat yhdessä lasta odottavien ja pikkulapsiperheiden hyvinvoinnin tukena perheiden omissa toimintaympäristöissä. Tavoitteena hyvinvointineuvolan toimintamallissa on pyrkiä varhaisen tuen kautta auttamaan perhettä ongelmien ratkaisemisessa ja sitä kautta ehkäisemään ongelmien kasaantumista ja tarvetta raskaisiin keinoihin, kuten kodin ulkopuolelle sijoittamiseen sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Hyvinvointineuvolan toimintamalli edistää vaikuttavaa moniammatillista yhteistyötä.

Neuvolakäynneillä tai muissa lapsiperheiden palveluissa tapahtuvissa kohtaamisissa keskusteluiden ja eri seulontatutkimuksissa esille nousseiden asioiden perusteella tunnistetaan perheen tuen tarpeet, jotka voivat liittyä esimerkiksi lapsen kasvuun ja kehitykseen, vanhempien jaksamisen ongelmiin tai taloudellisiin vaikeuksiin. Yhdessä perheen kanssa sovitaan tavoitteet ja tehdään suunnitelma etenemisestä ongelmien ratkaisemiseksi. Useimmiten terveydenhoitaja kokoaa tarvittavan moniammatillisen tiimin, johon voivat kuulua esimerkiksi sosiaali-, päihde- ja perhetyöntekijä. Näin perhe saa tarvitsemansa tuen mahdollisimman nopeasti ilman lähetteitä yhdestä paikasta. Perhettä ei lähetetä ammattilaiselta toiselle, vaan yksi ammattilaisista toimii vastuutyöntekijänä ja koordinoi kokonaisvaltaisesti perheen hoitoa ja palvelua.

Hyvinvointineuvolan työmuotoja ovat työparityöskentely, kotikäynnit, verkostopalaverit, ryhmät ja yksilökäynnit. Moniammatilliselle työlle on luotu aikataulut ja muut käytännön yhteistyötä tukevat rakenteet. Myös kirjaamiskäytännöistä on sovittu. Neuvola toimii luontevana perheen tapaamispaikkana, jos kotikäynti ei ole tarpeellinen.

Toimintamallin kehittäminen aloitettiin vuonna 2011 Tuira-Koskelan neuvolan alueella. Sen laajentaminen on toteutettu pilottineuvolan terveydenhoitajan ohjauksella ja tuella koko kaupungin alueelle vuoden 2013 aikana. Toimintamallia varioidaan alueittain, huomioiden alueelliset erityispiirteet ja palvelutarpeet.

Hyvinvointipäiväkodin toimintamalli

Hyvinvointipäiväkoti toimintamalli on toimintatapa, jossa päiväkodin työyhteisön kaikki kasvatusalan ammattilaiset ja esiopetuksen oppilashuollon toimijat toimivat yhteistyössä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Toimintaa tuetaan myös moniammatillisesti hyvinvointineuvolan toimijoiden kanssa ja erilaisissa verkostoryhmissä. Hyvinvointipäiväkoti toimintamalli perustuu hyvinvointikoulun toimintamallin perusteisiin ja laatumerkkeihin.

Hyvinvointipäiväkoti - Varhaiskasvatus - Oulun kaupunki (ouka.fi)

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kerätään kokemuksellista hyvinvointitietoa ja saatua arviointitietoa hyödynnetään varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmissä työvälineenä ja pedagogiikan tukena sekä päiväkodin toimintakulttuurin kehittämisessä. Kokemuksellista hyvinvointitietoa arvioivaa toimintamalli pilotoitiin 2017 esiopetusryhmissä, jonka jälkeen toimintamallia on kehitetty ja laajennettu myös varhaiskasvatusikäisille lapsille. Tavoitteena on selvittää yksikön toimintakulttuurissa lasten hyvinvointia edistävät ja estävät asiat.

Arviointiin osallistuvat päiväkodin ryhmän lapset (3–6-vuotiaat), kasvatushenkilöstö, vanhemmat ja muut huoltajat. Lasten kysely toteutetaan päiväkotipäivän aikana lapsille sopivin toimintatavoin. Arvioinnin tuloksiin syvennytään yhdessä lasten sekä kasvatushenkilöstön, että huoltajien kanssa. Tavoitteena on löytää konkreettisia arjen keinoja edistää päiväkodissa lasten hyvinvointia.

Hyvinvointikoulun toimintamalli

Hyvinvointikoulu on toimintatapa, jossa eri ammattilaisten yhteistyön kautta turvataan lapsen ja nuoren hyvinvointi. Keskeistä kehittämistyössä on kirkastaa kouluyhteisön tehtävä ja rooli hyvinvoinnin mahdollistajana. Koulussa hyvinvointioppimisen ja yhteisöllisten toimintamallien avulla vahvistetaan jokaisen oppilaan ja opiskelijan mahdollisuuksia omasta ja toisten hyvinvoinnista huolehtimiseen. Näin koulu on paikka, jossa varhain huomataan ja pystytään vaikuttamaan asioihin, jotka edistävät oppilaan ja opiskelijan hyvinvointia.

Hyvinvointikoulu on yhteistyön malli, jossa koulun ja oppilaitoksen eri ammattilaiset ja oman asuinalueen hyvinvoinnin osaajat yhdessä tunnistavat hyvinvoinnin tarpeet ja sopivat keinoista, joilla vaikutetaan lapsen ja nuoren arkeen. Yhteistyön keskeinen idea on varhaisessa tunnistamisessa ja tuen oikea-aikaisessa ja suunnitelmallisessa kohdistamisessa. Opettajien lisäksi oppilas- ja opiskelijahuollon, terveydenhuollon, sosiaalityön ja perhepalvelujen osaajat muodostavat verkoston, joka lähtee kulloisenkin tilanteen edellyttämällä tavalla suunnitelmaan toimenpiteitä hyvinvoinnin lisäämiseksi ja tuen varmistamiseksi. Perhe on aina tärkeässä roolissa toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Hyvinvointikoulussa yhteisölliset ja ennakoivan hyvinvoinnin menetelmät muodostavat hyvinvoinnin perustan. Hyvinvointia tukeva oppiminen, kasvatus ja kouluyhteisö muodostavat hyvinvoinnin perustan. Vapaa-ajan ja harrastustoiminnan avulla tuetaan lapsen ja nuoren hyvinvoinnin edellytyksiä. Perustyön tehtävä on varmistaa kaikille lapsille ja nuorille hyvä arki. Hyvään arkeen linkittyy oleellisesti kaikki muut monialaiset palvelut, joita koordinoidaan osana hyvinvointikoulua. Hyvinvoivassa koulussa hyvinvointi tunnistetaan, sitä osataan edistää ja sen riskeihin osataan puuttua sekä vaikuttaa. Koulun ja oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmä koordinoi ja kehittää hyvinvoinnin edistämisen toimintamalleja niin yhteisöllisesti kuin verkostoissa.

Kokemuksellisen hyvinvointitiedon toimintamalli

Oulussa on kehitetty kokemuksellista hyvinvointitietoa arvioiva toimintamalli, minkä tavoitteena on selvittää koulun toimintakulttuurissa oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia edistävät ja estävät asiat. Hyvinvointia arvioidaan oppilaiden, heidän huoltajiensa ja koko opetushenkilöstön näkökulmasta. Arvioinnin tulokset kirjataan opiskeluhuoltosuunnitelman tavoitteiksi. Koulun tasolla käynnistyy vuorovaikutteinen ja yhteisöllinen prosessi, jonka tuloksena aikaansaadaan koulun toimintakulttuuria kehittäviä sekä toiminnallisia että pedagogisia ratkaisuja. Kokemuksellinen hyvinvointitieto ja osallisuuden vahvistaminen luovat edellytyksiä hyvinvoinnin edistämiseksi koulussa. Kokemuksellista hyvinvointitietoa kerätään peruskouluissa ja lukioissa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toteutetaan sovellettua mallia kokemuksellisen hyvinvointitiedon keräämiseksi kohderyhmä huomioiden.

Oulun kaupungin yhteisövaikuttav uusmalli

Oulun kaupungin yhteisövaikuttavuusmallissa kehitysympäristöjen ja palveluiden toimijaverkosto kytketään yhteen niin, että eri toimijat kotona, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon lapsi-, perhe- ja aikuispalveluissa työskentelevät saman tavoitteen suuntaisesti ja yhteisesti. Toimintamallissa luodaan eri toimijoiden yhteistyönä konkreettinen, hallintorajat ylittävä verkostotyön toimintamalli, jolla saadaan eri palvelut mahdollisimman helposti yhteen perheiden tarpeiden ja tuen mukaisesti. Tavoitteena on lapsen ja perheen tarvitseman tuen toteuttaminen usean systeemin yhteistyönä heti alusta alkaen.

Yhteisövaikuttavuusmallissa perheet ovat työskentelyssä koko ajan avainroolissa. Toimintajaksoittain etenevässä työskentelyssä jokainen toimija tekee konkreettisia lupauksia siitä, kuinka voi omassa työtehtävässään auttaa perhettä. Tarvittavat toimijat kootaan yhteen ns. ”yhden kontaktin periaatteella”: alueen sosiaali- ja perhepalvelut ovat tavoitettavissa yhdellä puhelinsoitolla ja verkosto saadaan koolle viimeistään kahden viikon sisään. Toimintamallissa toteutetaan kaupungissa laajasti käyttöönotettua Lapset puheeksi-menetelmää. Myös 3. sektori mm. Auta Lasta ry saaman hankeavustuksen myötä, työllisyyspalvelut ja Kela ovat tulossa mukaan yhteisen toimintamallin kehittämiseen.

Toimintamallin käyttöönottoa ja kehittämistä koordinoi kunkin alueen sivistys- ja kulttuuripalveluiden toimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon eri vastuualoilta sekä 3. sektorin edustajista koostuva johtotiimi. Kuukausittain kokoontuvan johtotiimi varmistaa toimintamallin etenemisen ja kokoaa systemaattisesti palautetta toiminnasta, kouluttaa, tiedottaa ja tapaa alueen henkilöstöä. Palautteen ja sovittujen seurantamittareiden avulla tarkistetaan toiminnan suuntaa ja tarvittaessa korjataan sitä. Malli kehittyy yhteistyönä, ja toiminnasta opitaan koko ajan myös itse.

Yhteisövaikuttavuusmallin taustatukiorganisaationa toimii Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö, ITLA, joka tarjoaa asiantuntijuutta, koulutuksia ja seminaareja sekä rahoittaa kaupungille 50% kehittäjätyöntekijän vuoden 2022 loppuun asti. ITLA:n koordinoimana yhteisövaikuttavuuden kehittämistyötä tehdään kansallisella tasolla myös ns. alueellisessa oppimisverkostossa yhdessä muiden, samalla orientaatiolla työskentelevin kuntien kanssa.

Tunne- ja turvataitokasvatuksen toimintamalli Oulun kaupungissa

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluiden koordinoimassa Turvallinen Oulu -hankkeessa edistettiin vuosina 2019 – 2022 lasten ja nuorten tunne- ja turvataitokasvatusta luomalla tunne- ja turvataitokasvatuksen toimintamalli Oulun esi- ja perusopetukseen. Tunne- ja turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten itsearvostusta, arjen selviytymistaitoja sekä lisätä hyvinvointia ja turvallisuutta. Tunne- ja turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasta suojaavia tekijöitä ja ennaltaehkäistään kaikkea lapsiin niin kasvotusten kuin digitaalisissa ympäristöissäkin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa niin lasten keskinäisissä kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa. Tunne- ja turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja, selviytymistaitoja sekä digiturvataitoja.

Oulun esi- ja perusopetuksen ammattilaiset ovat saaneet koulutusta tunne- ja turvataitokasvatuksesta ja kaikkiin Oulun peruskouluihin on nimetty tunne- ja turvataitovastaavat, jotka koordinoivat tunne- ja turvataitokasvatuksen edistämistä omissa yksiköissään. Kouluissa huomioidaan tunne- ja turvataitokasvatus osana koulujen vuosikelloja. Kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille on tuotettu tunne- ja turvataitokasvatuksen opetusmateriaalit, jotka ovat valtakunnallisesti hyödynnettävissä osoitteessa www.turvataitokasvatus.fi.

Tunne- ja turvataitokasvatus mukailee lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteita. Suomessa tunne- ja turvataitokasvatus sisältyy myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin vahvistaen mm. laaja-alaista osaamista. Oulun sivistys- ja kulttuurilautakunta hyväksyi kesäkuussa 2021

lisäkirjaukset tunne- ja turvataitokasvatuksen osalta Oulun paikallisiin esi- ja perusopetussuunnitelmiin.

Tunne- ja turvataitokasvatuksen tueksi on laadittu myös Käytännön ohjeistusta opetusalan ammattilaisille lapseen kohdistuneen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ilmetessä -toimintaohje. Toimintaohje sekä tietoa tunne- ja turvataitokasvatuksesta on koottu www.turvataitokasvatus.fi -sivustolle.

Lapsuus.ouka.fi – sähköinen palvelutarjotin
Lapsiperheiden palvelutarjotin, Lapsuus.ouka.fi – on kehitetty Oulun kaupungissa osana 6Aika, Avoin osallisuus ja asiakkuus hanketta. Lapsuus.ouka.fi kehittämisessä tavoitteena on ollut luoda sähköinen portaali, jossa perheiden kannalta oleelliset, ennaltaehkäisevät ja matalan kynnyksen palvelut sekä informaatio on koottu samaan sivustoon. Palvelutarjottimen kautta perheet voivat helposti löytää omaan tilanteeseensa liittyvää tietoa, ohjausta ja neuvontaa. Palvelutarjottimen tavoitteena on mm.

- Digitaalisen palvelumuodon kehittäminen vastaanotto-tyyppisten palvelujen rinnalle
- Kuntalaisten osallisuuden ja omaehtoisten toimintatapojen edistäminen sähköisen palveluohjauksen keinoin > vastuuta ottavan ja aktiivisen ongelmanratkaisun tukeminen
- Monipuolisesti ennaltaehkäisevä palvelumuoto & resursseja säästävä palvelumuoto
- Kannustaminen yhteisöllisyyteen, syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäiseminen, vertaistoiminnan piiriin saattaminen, vanhemmuuden tukeminen
- Neuvonnan ja ohjauksen väline
- Yhteistyömuodon kehittäminen eri toimijoiden välille
- Kolmannen sektorin ja yksityisten yritysten palveluiden näkyville tuominen on osa valinnanmahdollisuuksien lisäämistä.

Lapsuus.ouka.fi – sivustolta löytyy **infonpankk**i, josta vanhemmat voivat helposti löytää eri aihealueisiin liittyviä tietoiskuja ja oleellisia, huomioitavia asioita. Lisäksi infopankista löytyy lisämateriaalia ja linkkejä, mikäli aiheesta haluaa saada vielä lisätietoa. Infopankin aihealueita ovat perhevalmennus, vanhemmuus, perhe ja parisuhde, lapsen syntymä, lapsen kasvu ja kehitys, sujuva arki sekä huolen herätessä ja kriisin kohdatessa. Palvelutarjottimesta löytyy myös **aikajan**a 0 - 6-vuotiaiden vanhemmille, josta vanhemmat voivat nopeasti muistilistamaisesti tarkistaa oleelliset asiat, kuten neuvolakäynnit, rokotukset tai vaikkapa varhaiskasvatukseen hakemisen ajankohdan.

Lapsuus.ouka.fi - palvelutarjottimesta löytyvät kootusti Oulun kaupungin **omat palvelut** sekä niiden lisäksi **3. sektorin, seurakunnan ja yksityisten yritysten** palveluita. Palvelutarjottimen tarkoituksena on tuoda kuntalaiselle esille eri vaihtoehtoja olemassa olevista palveluista. Palvelutarjottimen tavoitteena on edistää monituottajuusmallin kehittymistä.

Kerho-, ryhmä- ja tapahtumakalenteri sekä **karttapalvelu** ovat palvelutarjottimen osio, josta kuntalaiset ja kaupungin työntekijät voivat löytää niin kaupungin kuin kolmannen sektorin ja seurakunnan järjestämiä harrastetoimintoja eri-ikäisille lapsille. Palvelun kautta ryhmiä ja kerhoja voi hakea kalenterinäkymässä, mutta toiminnot voidaan hakea myös kartan kautta, jolloin vanhemmat voivat etsiä harrastus- ja muita palveluita omalta asuin alueeltaan.

Nuortenoulu.fi -sivuston palvelut
Nuorten Oulu on tehty yhteistyössä elokuusta 2018 alkaen. Yhteistyössä ovat olleet mukana Oulun kaupungin nuorisopalveluiden lisäksi Oulun Ohjaamon kehittämishanke (ESR) ja Digitaalinen ehkäisevä päihdetyö -hanke (ESR). Mukana on ollut muita oululaisia nuorten parissa toimijoita ja mikä tärkeintä, oululaisia nuoria. Yhteensä noin sata nuorta on ollut mukana kehittämistyöpajoissa ja sisältöjen tekemisessä. Lisäksi erilaisiin sähköisiin kyselyihin on vastannut noin 200 nuorta. Sivusto otettiin käyttöön keväällä 2021.

Nuorten Oulu on suunnattu 13-29 -vuotiaille oululaisille. Myös nuorten vanhemmille ja muille läheisille sekä nuorten parissa työskenteleville löytyy varmasti kiinnostavaa sisältöä.

Tietoa, tukea ja neuvontaa-osio auttaa löytämään apua nuorten erilaisiin tilanteisiin. Nuorten Oulu -chat on avoinna maanantaista lauantaihin klo 18 - 20. Halutessaan voi jättää kysymyksiä Pulma-Kulma-palveluun. Löydä oma palvelusi -osion avulla voi etsiä oululaisia auttavia palveluita. Osioon on koottu tällä hetkellä noin 80 eri palvelun yhteystiedot ja kuvaukset.

Sivustolta löytyy laajasti tietoa niistä aiheista, jotka usein koskettavat nuoria. Tietoa nuorille -osioon on koottu napakoita tietopaketteja esimerkiksi työstä ja opiskelusta, murrosiästä, ihmissuhteista, hyvinvoinnista, raha-asioista, asumisesta ja päihteistä.

Vapaa-aika ja vaikuttaminen: Vapaa-aika ja Osallistu ja vaikuta -osioista löytyy Oulun kaupungin nuorisopalveluiden nuorisotalojen ja osallisuusryhmien omat sivut. Lisäksi sivustolta löytyy tietoa nuorille suunnatuista tapahtumista, harrastuksista ja vapaa-ajan viettopaikoista. Sivustolla on kerrottu myös tavoista ja mahdollisuuksista vaikuttaa esimerkiksi oman asuinalueesi asioihin.

Sohova-osio esittelee nuorten itsensä tekemiä sisältöjä.

Tutustu nuorten työpajoihin: Nuorten Oulusta löydät myös nuorten työpajojen sivut. Jos olet 17-29 -vuotias ja etsit omaa polkuasi kohti työtä ja opiskelua, niin työpajoilta saa siihen tukea.

Sähköinen perhekeskus
Sähköinen perhekeskus kokoaa yhteen perhekeskustoimintamallin mukaisesti kunnan, seurakuntien ja kolmannen sektorin tarjoamia palveluja. Palvelut ovat kaikille lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja hyvinvointia ja terveyttä sekä kasvua ja kehitystä edistäviä varhaisen tuen ja kuntoutuksen palveluita. Sähköisessä perhekeskuksessa tieto ja palvelut on jaoteltu lapsen ikäryhmän ja perheen elämäntilanteen mukaan, mikä selkeyttää laajaa palvelukenttää ja helpottaa tiedon etsimistä. Tavoitteena on, että perheet saisivat tukea ennaltaehkäisevästi ja hakeutuisivat mahdollisimman matalalla kynnyksellä tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Oulun kaupungin sähköinen perhekeskus on kehitetty vuonna 2021 POPsoten Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmassa yhteistyössä Oulun kaupungin hyvinvointi-, sivistys- ja kulttuuripalveluiden kanssa. Kehittämistyö pohjautuu sähköiselle perhekeskukselle asetettuihin tavoitteisiin ja kansalliseen kehittämiseen. Mukana kehittämisessä ovat olleet Oulun kaupungin verkkoasiantuntijat, tiedottajat sekä Lapsuus.ouka.fi ja Nuorten Oulun vastuukäyttäjät ja järjestöjen edustajia. Oulun kaupungin sähköinen perhekeskus julkaistiin marraskuussa 2021 ja kehittämistyötä jatketaan edelleen.

Byströmin Ohjaamo
Byströmin Ohjaamo on vuonna 2011 perustettu sivistys- ja kulttuuripalvelujen koordinoima, monialainen ja moniammatillinen matalan kynnyksen palvelu alle 30-vuotiaille oululaisille nuorille. Nuori ja hänen näkemyksensä palvelun tarpeesta ovat toiminnan lähtökohta. Palvelut ovat tiedotusta, ohjausta ja neuvontaa nuorten elämään liittyvissä asioissa sekä työllistymisen, kouluttautumisen ja arjenhallinnan tukemista. Palvelualueiksi ovat muodostuneet työ, opiskelu, hyvinvointi ja terveys, raha-asiat, asuminen, ihmissuhteet, vapaa-aika, kansainvälistyminen sekä riippuvuudet ja päihteet. Talossa on henkilöstöä kaupungin nuorisopalveluista, hyvinvointipalveluista, työllisyyspalveluista sekä KELA:lta ja OSAO:lta. Lisäksi tehdään tiivistä yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden, Puolustusvoimien, poliisin, vuokranantajien, Verohallinnon, yritysten ja oppilaitosten kanssa.

Byströmin Ohjaamossa nuori saa tarvitsemansa palvelun helposti samasta paikasta. Nuorelle tai ohjaavalle toimijalle on yksi osoite ja puhelinnumero, johon voi ottaa yhteyttä. Asiakkaan tilanteesta tehdään kokonaisvaltainen kartoitus ja sen pohjalta sovitaan ja tuetaan suunnitelman toteutumista, esim. työllistymistä.

Byströmin Ohjaamon toimintamallissa asiakas on yhteinen. Nuorelle palvelu on nopeaa ja useita asioita voidaan käsitellä yhdellä käynnillä eri toimijoiden kanssa. Asiakkaalle palvelu näkyy Byströmin Ohjaamona eikä eri organisaatioiden erillisinä palveluina. Kun eri toimijat ovat samoissa tiloissa, tiedon siirto on nopeaa ja sujuvaa. Byströmin työntekijät ovat eri palvelualueiden ja organisaatioiden työntekijöitä. Näin säilyy tiivis yhteys heidän taustaorganisaatioihinsa.

Byströmin työmuodot ovat yksilö- ja ryhmäohjaus, teemapäivät, infot ja tapahtumat, moninaiset verkkopalvelut. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa mm. kolmannen sektorin sekä kaupungin muut toimijat. Time Out! Aikalisä! – toiminta on osa Byströmin nuorten palvelujen toimintaa.

Byströmin Ohjaamo, organisaatio

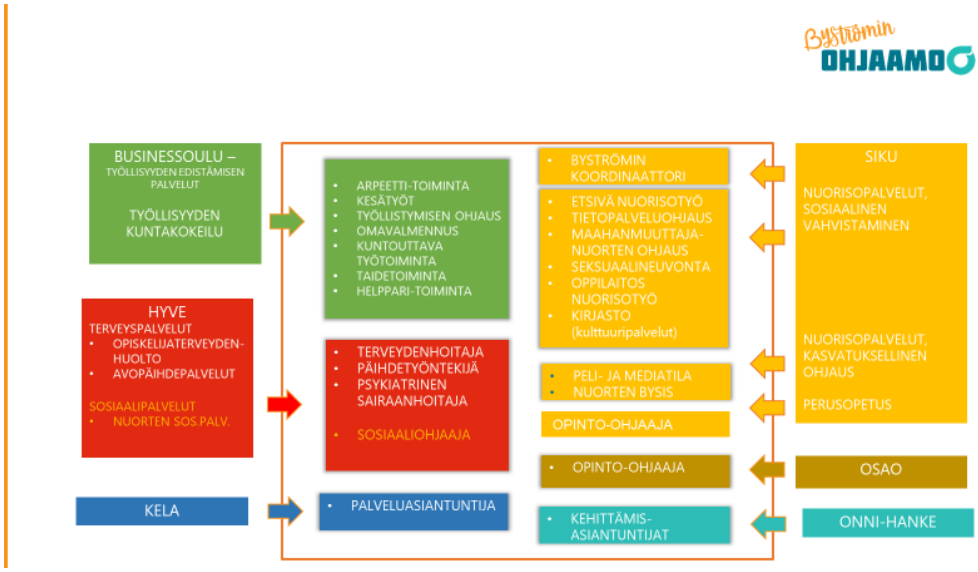

Kesätyö ja kesäyrittäjyys

Oulun kaupungin rahoittaman kesätyösetelin avulla 15–17-vuotiaat oululaiset nuoret voivat etsiä kaksi viikkoa kestävää kesätyöpaikkaa Oulun kaupunkiseudulla (Oulu, Hailuoto, Ii, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos ja Tyrnävä) toimivista yrityksistä, yhdistyksistä, järjestöistä, säätiöistä ja seuroista kesäkaudelle. Työnantajat voivat ilmoittaa avoimista kesätyösetelipaikoista TE-toimiston tai BusinessOulun sivujen kautta.

Oululaisille yli 18-vuotiaille opiskelijoille Oulun kaupunki tarjoaa kesätyöharjoittelupaikkoja. Kesätyöharjoittelupaikkoja on tarjolla kaupungin eri palvelualueilla ja liikelaitoksissa. Paikkoja voivat hakea yli 18-vuotiaat oululaiset opiskelijat jotka eivät ole olleet aikaisemmin Oulun kaupungin kesätyöharjoittelussa. Kesätyö kestää kuukauden.

Oulun kaupunki tarjoaa myös Kelan perustoimeentulotukea saaville yli 18-vuotiaille opiskelijoille mahdollisuuden hakea kesätyöharjoittelupaikkaa Oulun kaupungilta. Kesätyöharjoittelupaikkoja on tarjolla kaupungin eri palvelualueilla ja liikelaitoksissa. Kesätyö kestää kuukauden.

Lisäksi Oulun kaupunki tukee oululaisten 17–24 -vuotiaiden nuorten kesäyrittäjyyttä kesäyrittäjyystuella. Tuki vastaa arvoltaan kesätyöseteliä. Tuen saa kun osallistuu toimintaan kuuluvalle kesäyrittäjäkurssille ja ohjauksiin ja nuori ei samana kesänä käytä kesätyöseteliä tai ota vastaan Oulun kaupungin kesätyöharjoittelupaikkaa. Kesäyrittäjä -toiminta toteutetaan yhteistyössä BusinessOulun ja Talous ja nuoret TAT:n kanssa.

Nuorten työpajat

Nuorten työpajat tarjoavat työkokeilupaikkoja ja palkkatukityötä sekä kuntouttavaa työtoimintaa oululaisille 17–29-vuotiaille työttömille, jotka ovat vailla ammatillista koulutusta tai joilla on ammatillinen

koulutus, mutta ei työkokemusta. Tavoitteena on edistää nuorten työllistymistä ja helpottaa opiskeluun hakeutumista ja olla tukena arjenasioissa. Pajajakso sisältää työvalmennusta, yksilövalmennusta, työelämävalmennusta, työhönvalmennusta, elämänhallinnan tukemista sekä ohjausta arjentaidoissa. Toiminnassa yhteistyökumppaneita ovat kaupungin muut palveluyksiköt, oppilaitokset, Työllisyyden kuntakokeilu, yritykset sekä kolmannen sektorin toimijat. Lisätietoja www.nuortenoulu.fi ja www.ouka.fi/tyopajat

Nuorten aktivointitoiminta yhteistyössä yhdistysten kanssa
Kaupunki tukee yhdistyksiä, jotka tarjoavat nuorille palkkatuettua työtä, oppisopimuspaikkoja ja työkokeilumahdollisuuksia sekä kuntouttavaa työtoimintaa.

Nuorten aktivointitoiminta yhteistyössä yhdistysten kanssa
Kaupunki tukee yhdistyksiä, jotka tarjoavat nuorille palkkatuettua työtä, oppisopimuspaikkoja, ja työkokeilumahdollisuuksia sekä kuntouttavaa työtoimintaa. Työllistämistä ja työllisyyshanketoimintaa tuetaan mm. taloudellisilla avustuksilla ja ohjaustyön yhteistyössä järjestetään valmennuskoulutuksia ja Tutor-toimintaa.

Nuorten palveluseteli
Lastensuojelun tukitoimissa olevien nuorten työmahdollisuuksia tuetaan nuorten palvelusetelillä, joka voidaan käyttää mm. kesätyösetelinä muille paikkakunnille sijoitetuille nuorille tai kun nuori tarvitsee jatkoaikaa kesätyösetelin työllistämiselle. Nuoren palveluseteli mahdollistaa myös muuhun kuin kesäaikaan sijoittuvan lyhyen työjakson.

ESR -projektit ja työllisyyspoliittiset hankkeet
Nuorten työllisyyttä edistetään myös kaupungin hallinnoimien kehittämishankkeiden toiminnalla sekä ulkopuolisten toimijoiden työvoimapoliittisten ja ESR- hankkeita kuntarahoitusavustuksella. Työllisyysmäärärahaperusteisesti tuetaan erityisesti nuoriso- ja rakennetyöttömyyteen kohdistuvia hankkeita.

Vastavalmistuneiden nuorten työllistymisen edistäminen ja yrittäjyyden tukeminen
Lisäksi työllisyyspalveluissa edistetään korkeakouluista ja muista oppilaitoksista valmistuneiden työllistymistä yrityksiin rakentamalla oppilaitosten kanssa yhteistyössä opiskelun aikaisia työelämäyhteyksiä ja erilaisia koulutusmalleja, jotka ovat entistä tiiviimmin tekemisissä työelämän kanssa. Lisäksi BusinessOulu ja Oulun kaupunki kehittävät ja edistävät koulujen ja oppilaitosten kanssa yhdessä yrittäjyyskasvatusta ja tukevat nuorten yrittäjyyttä kesäyrittäjyystuen kautta.